

Jørgen Vangsted

Rejsen til Grønland

-midt i en dansk mørketid

©2010 Jørgen Vangsted

Redaktion og layout: Kirsten Lauridsen

2. oplag 2024

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	7
Den første tid.....	9
Nordboernes land.....	20
Kulturforvandlingens pris.....	29
Narsaq.....	33
Slagtning af lam.....	38
Kultursammenstød.....	39
Uddannelse og mangel på arbejdskraft.....	41
Fra en grøft til en anden.....	44
Uddannelse og ambitioner.....	47
Det grønne land.....	52
Upernaviarssuk.....	53
Om lammesuppe, en bog og en hændelse.....	56
Trivialiteter, kedsommelige krige, penge der ruller og julen der nærmer sig.....	63
Historietimen.....	66
Om Co2 og en stor beslutning.....	73
Fra Qaqortoq til Upernavik.....	78
Om faciliteter og slædekørsel.....	82
Voldsmonopolet drikker kaffe.....	86
Om bureaukrati og selvstændige beslutninger.....	89
Bygdekultur – som i Serritslev.....	94
Om sommertid, en aprilsnar der blev væk og samevolution.....	102
Gener og kultur.....	108
Strøm der kommer og går, korsang og religion.....	111
Mænd på isen, sygefravær og lyse nætter.....	119
Kongetro, lillepigens og seksualundervisning.....	124
Ballade om sælfangst.....	127
Om filosofi, bjørnekød og de uskrevne love.....	132
Om solidariteten og fællesskabets vilkår.....	143
1. mig.....	145
Knud Kristiansen, en politiker og hans by.....	152
Hjemme hos Knud Kristiansen.....	153
De fremmede i Grønland.....	155
De to kasketter.....	158
Omstilling.....	162
De første forsyningers tid.....	164
Om vilkår for dannelse.....	166
Den sorte mand, den lille mand og sager om dyremishandling.....	173
Om storisen og flerkoneri.....	181
Den sidste tid.....	186
Hvad man sådan husker.....	186
Fortid og fugle.....	188
Kvindehuset og oprydning.....	196
Efterslæt.....	199

Indledning

Før Kirsten og jeg tog til Grønland, var vi veletableret med hus og sejlbåd. Hun med et godt arbejde som leder af dialysen i Nykøbing, og jeg var, som nyuddannet lærer, ved at falde til på en god skole i Snedsted. Set udefra var der dem der syntes, at vi var et par ravneforældre der rejste fra vores børn, hvis fjer angiveligt ikke var helt udvokset. Altså satte vi noget trygt og sikkert over styr. Der var ikke nogen fornuft i at tage til Grønland.

Men fornuften stiller sig let i vejen for det, man har lyst til. Af og til må man leve sit liv på randen af dårskab, ellers mærker man det ikke. Den der ikke dummer sig lever slet ikke. På den anden side samlede vi ikke på dumheder, men vi indså, at ikke alt hvad man foretager sig er problemløst. Ej heller at blive i fornuftens favntag.

Det var naturligvis eventyret i første række, og så husker jeg en aften hvor vi morede os over et scenarie, som let ender i en monoton rytme der begraver os i enfoldighedens skygge. Vi måtte gøre noget, hvis ikke det skulle ende med, at vi sad og gloede i tilbudsaviser bag pænt pudsede ruder og en nyslået græsplæne. Det er ikke nok at høre et lille ræb bane sig vej op gennem svælget som tegn på liv.

Nok var det en gammel drøm at komme til Grønland, men for os – alderen taget i betragtning - blev det nødvendigt at realisere den relativt impulsivt. Jeg med mine drømme - Kirsten med sine.

På den måde gjorde jeg mig ikke overvejelser nok om det arbejde, jeg havde fået, og hvad jeg dermed gik ind til. Min skoleleder i Snedsted, og andre gode folk, havde advaret mig imod at blive lærer i Grønland. Det var ganske vist langt væk fra Ulla Tørnæs, Bertel Haarder og hvad vi ellers på demokratisk vis havde fået raget til os. I Grønland ville jeg møde problemer af en helt anden karakter. Ikke alene lukkede jeg af for snakken, men indtog på det nærmeste en naiv tro på, at jeg totalt uforberedt kunne tage til et andet land – en anden kultur – og kaste mig over opgaven som derhjemme. Den fejltagelse kom til at koste mig svære kvaler som

lærer i Qaqortoq. Til gengæld blev jeg glad for at arbejde i Upernavik.

Hjemmefra havde jeg set frem til en enestående naturoplevelse, og jeg kan som mange andre, der har oplevet landet, sige, at der ikke findes noget så betagende som Grønland. Af og til tænker jeg på mine fjeldvandringssom nogle af de lykkeligste stunder i mit liv.

En anden del af eventyret blev mødet med grønlænderne, der på mange måder gjorde mig flov over at være dansker, og i en vis forstand ydmyg og tilbageholdende. Jeg var ikke blind for grønlændernes problemer, men fik - som du vil se - en tiltagende trang til at sammenholde dem med de nye værdier der blev skabt i Danmark. Grønlænderne forstod tydeligvis ikke den småracistiske tilbøjelighed der prægede lovgivningen i Folketinget. Til gengæld var de selv pinlig berørte over deres egne politikere.

Ret beset er det helt usammenlignelige problemstillinger i de to demokratiske lande. Men begge steder kan vælgerne takke sig selv for at det går som det går. Eventyr eller ej: Man ser det hele meget tydeligere når man rejser hjemmefra. Perceptionen gennem andre kan være den øjenåbner der skal til for at opdage sin egen habitus.

Da det ikke har været muligt at indhente et fornødent samtykke fra en del af personerne, er nogle af navnene i bogen ændret. Det har under ingen omstændigheder været meningen at støde de vidunderlige mennesker, vi mødte i Grønland. Til gengæld vil der være andre, der måske skulle spænde hjelmen inden de giver sig til at læse.

At tie når man bør protestere, gør som bekendt mennesker til kujoner.

Den første tid

August 2006

Indflyvningen fra Narsarsuaq til Qaqortoq kunne godt give følelsen af, at blive fløjet ud til indbegrebet af isolation og intethed. Kun urtelier i dalstrøg og revner mellem de golde fjelde, vidner om liv. Her har fåreholderne et par steder slået sig ned, med langt til købmanden, skolen og en tur i biffen. Ind imellem stiger helikopteren for at komme over et fjeld, og ser man nøje efter er der også her, på toppen af de højeste, noget småtteri der skal forestille planter, og alle steder er der småsøer og snefaner der endnu ikke er smeltet - eller som bare ligger der permanent. Havde vi ikke fløjet forbi de to fåreholdersteder, med de små rød- og grønmaledede huse og skure og de karakteristiske stier der – set her oppe fra - snor og forgrener sig som rødder der trækker næring til bopladsen, skulle man tro, vi fløj over verden som den så ud i begyndelsen, før alt blev erobret og domesticeret af mennesket. Men selvfølgelig: 2.2 mio. km² til 57.000 indbyggere giver megen udenomsplads.

Fjordvandet under os er fyldt med isklumper i alle størrelser, og de ligger i det blankeste vand uden den mindste krusning. En enkelt motorbåd trækker sit spor i vandskorpen tæt ved et næs, ud og ind mellem isskasser som en skøjteløber over en vandpyt. Men straks vi er over den kan jeg se byen og forstår, at vi skal samme vej.

Midt i al denne uspolerede natur ligger Qaqortoq som en civilisation der er tabt fra luften, og som har bredt sig som mycelium ud til alle sider, og fundet sit behag i sydskråningens varme flade. Alt hvad der ses sydover er det store kolde dybbå hav bag skærgården og de sidste forrevne fjelde, mens man i nordvest ser indlandsisen skyde ryg så langt øjet rækker. Resten er fjorde og fjelde. På en gang trøstesløst og betagende smukt.

Utålmodigt løsnede jeg sikkerhedsselen før rotorbladene stoppede, men inden jeg fik tag i håndbagagen havde stewardessen forvandlet sig til et uhyre. Sikkerhedsregler var åbenbart til for en sikkerheds skyld. Som i Danmark. Og jeg måtte pænt spænde bæltet de sidste tredive sekunder inden det grønne piktogram

blinkede til en spæd gonggong-tone. En snært af fordom hævles af min primitive tankegang om mit nye lands standpunkt. Også i heliporten – hvor lille den end er af en lufthavn at være – går det internationalt for sig; i dag er det en ung narkohund der var sluppet løs hen over kuffertvognen, og den giver sig meget god tid. Belært af det pinlige optrin i flyet viser jeg tålmodigt forståelse for betjentens arbejde, selv om hundens kløer river voldsomt i rygsækkens regnovertræk, de gange den sætter af for at komme op i bagagedyngen. Min rygsæk, selvfølgelig.

Nede i byen får vi stemplet kvitteringerne på de varer vi har købt i Danmark, således for at få momsen tilbage. Det foregår på postkontoret og selv om der står noget andet i de praktiske oplysninger, vi i rejsens øjemed havde tilvejebragt, var de ligeglade med at se varerne. Det syntes at være rutine for det udtryksløse postvæsen bag disken, at blåstemple danskermoms tilbage i lommen på de tilrejsende, så længe denne kreative fidus ikke ville gå ud over grønlandsk beskatning. Det faktum, at det gik så let, fik mig til at føle mig en smule grådig. Er man da som menneske ikke altid ambivalent over for skattebetaling, eller kan man påvirkes i disse tider? Men nu er vi kommet for at tjene et andet lands interesser og har for længst bestemt at betale grønlandsk skat.

Herefter går vi ned på boligkontoret, INI, for formelt at leje vores nye lejlighed. Men nu begynder det straks at gå lidt mere trægt. Det imødekommende, smilende og tjenstvillige menneske, som var praktikant og sidste-kvinde der skulle lukke og slukke klokken 15.30, havde tydeligvis håbet på en mere ukompliceret afslutning på dagen. Alt det bøvl og besvær når nogen kommer for at overtage en lejlighed – som de har lejet, men som ingen nøgle har, fordi lejligheden ikke er istandsat endnu, og – skulle det vise sig – heller ikke ville være klar foreløbig. En klatmaler havde ødelagt

gulvlakeringen, og som følge deraf skulle man have det hele afslebet før en ny lakering kunne foretages. Meget stort arbejde. Og så var der ellers et par andre detaljer, jeg vist ikke rigtig fik fat i, men som var væsentlige for at forstå det komplekse i lige netop denne udlejning.

Derfor kunne vi desværre ikke få nøglen endnu. Men til gengæld kunne vi få kørelejlighed med en fra boligselskabet, for at bese den lejlighed vi engang skulle flytte ind i, og samtidig blive kørt derhen hvor vi midlertidigt skulle opholde os. I den samme gade. Det havde hele tiden været meningen, at vi skulle bo vakant indtil vores møbler kom med skibet, så der var for så vidt ingen grund til panik. På den anden side havde vi en paranoid fornemmelse af, at der ofte går kuk i lejemål, ikke mindst fordi der heroppe er stor mangel på gode boliger.

Man siger ikke nej til at blive kørt, slet ikke efter så lang en rejsedag. Men ud over den lettelse det er at slippe for ti – femten minutters gang op ad stejle stier, trapper og veje, blev det også en introduktion til kørsel på grønlandsk, i en slidt varebil med rustne skærme over fire hårdt prøvede hjul uden antydning af dækmønstre. Grus og asfalt, hårnålesving, stejle bakker og de mange opbremsninger, tærer på gummi. Den let polstrede INI-mand synes ikke at bekymre sig om den detalje, så længe det var nemmere end at gå. ”Det kender I jo fra Danmark, hvor alle har bil”, sagde han, og fortalte, at han havde været i København og set hvordan det gik for sig dér. ”Her kører folk også i bil selv om de kan gå og cykle til det meste”. Ud over at være opsynsmand var han også håndværker og måtte derfor køre med værktøj og materialer. ”Bil er en nødvendighed i Grønland”.

Vores gade hed Nakkartarfik, som på dansk betyder noget i retning af ”der hvor folk styrter ned”. Det ser ud som om muligheden eksisterer, endskønt der kunne være mange lignende steder hvis uheldet er ude. Det ligger således højt på den sydskråning, vi så fra helikopteren, med udsigt over det meste af byen og langt ud over fjorden. Den midlertidige og den permanente

lejlighed var ens, og begge havde terrasse ud mod syd. Jeg overdriver ikke ved at sige, at vi mildest talt var meget begejstrede for den enestående udsigt. Lejligheden var i to etager; for neden et lille vindfang og indenfor et vaskebryggers, toilet og et værelse. Ovenpå var stue-køkken i et, samt et værelse. Alt sammen i meget fin stand.

Som to fremmede fugle der nu havde fundet redeplads, måtte vi jo selvfølgelig vide lidt om stedet, og de muligheder der var. På en måde startede vi de første par dage som turister der stavrede rundt for at se på byen. Den slags røber sig, og som vi gik der, følte jeg mig på sin vis påtrængende med min vandrehat og mit kamera. Folk så en anelse reserverede ud, hvad der på en måde var ganske forståeligt. Det er måske en anelse grænsesøgende at promenerer med? Jeg holder så meget af mit kamera og af at tage billeder, men jeg er i min hjemby nu - og blevet blufærdig. Det ligger mig pludselig fjernt at fotografere dem jeg bor dør om dør med, uden endnu at have hilst ordentlig på dem.

De meget anderledes udseende mennesker der nu og da dukker op i gadebilledet – ansigter der fortæller mere end ord. Folks arbejdsliv på havnen eller en lille gamling der står og tager hvæs af en cigaret, så den forsvinder ind i den tandløse mund – er næsten uimodståelige motiver. Men jeg holder mig i skindet.

De billeder jeg tog kom til at bære præg af tilbageholdenhed, men selv om vi primært var taget herop af egoistiske årsager, er der vel her, som andre steder i verden, en grænse for hvad man kan tillade sig. Hvordan ville jeg selv have det som indbygger i en lille by i Danmark, hvis der kom grønlændere tilrejsende efter byens gode stillinger, og straks begyndte at fotografere os som enfoldige objekter?

Bortset fra de formelle ting vi måtte have bragt i orden før vi skulle begynde på arbejde, blev det en meget målløs vandring mellem husene, forskellige arbejdspladser og butikker.

Som noget af det første var vi selvfølgelig på havnen som er byens livsnerve. Hertil kommer der skib fra Danmark en gang om ugen, og det er her fiskerne lander deres fangst til fabrikken. Great Greenland, som er landets eneste sted for skindbehandling og som indhandler sæl-, ren-, moskus- og bjørneskind fra hele landet, ligger yderst. Går man derud passerer man værftet med mange gamle ophalede fartøjer.

Lystbådehavnen er ret stor og fyldt til bristepunktet. En båd er folks mulighed for at komme væk fra byen og er Grønlands svar på bilen i Danmark. Meget ofte ser man hele familien tage ud med madkurven, for at fiske, jage eller tage et smut ud til en bygd eller til Narsaq. Heroppe er en båd en brugsgenstand, og kun meget få – velsagtens danskere? – pudser på dem og holder dem ved lige som vi ser det i Danmark. Is og klippeskær sætter sit præg på bådenes skrog, og blod fra det man fanger eller skyder bliver ikke nødvendigvis vasket af. Mange steder sidder en havmåge og klatter velfornøjet ned af vindspejlet efter at have tømt cockpittet for fiskerester.

Det er sådan det er i lystbådehavnen, og det begynder allerede den første aften at krible i os. Når der som nu er vindstille og solen skinner, føles det varmt, selv om der kun er 10°. I det samme man er i skyggen mærker man den reelle temperatur, men oplevelsen er ikke som i Danmark; luften er anderledes, mere tør, mere ren. Mere behagelig. Det giver energi - til dagene som på denne tid af året er lange – og stor lyst til at komme ud at sejle på den spejlblanke fjord.

Langs kysten mod syd går vejen ud til forbrændingen, ”dumpen” og depotpladsen. Herude er der tillige små håndværks-virksomheder, en velassorteret XL-byg samt byens olielager. De perifere områder, som herude, er rodebutik ved rodebutik. Gammelt jern, træ, maskiner på aftægt og ellers alt det man ikke lige har vidst af at placere, ligger nu og flyder uden for værksteds- og

lagerbygninger, til det med tiden enten bliver genanvendt eller kørt helt ud til ”dumpen”, hvor der er så uendelig meget plads i fjorden. Helt fra starten af vores ophold får vi en stærk fornemmelse af, at et rent miljø ikke er det man går mest op i. Man ser på belastningsgraden i forhold til landets størrelse og konkluderer hermed, at der er renere i Grønland end nogen andre steder i verden. Sådan set er det jo rigtigt. I Danmark kender vi til undskyldninger, der er mere fantasifulde.

Byen vågner ikke på én gang; nogle butikker åbner først over middag - når det kan betale sig, kan man tænke. Her er en Brugs, en optiker, en kontorbutik, et par tøj- og skobutikker, en Expertforretning og så har Pisiffik flere butikker med forskellige varer som kolonial, isenkram, tøj og møbler. Man kan få alt det nødvendige, men udvalget er begrænset til få modeller af det der hører husholdning til, og meget ofte af tvivlsom kvalitet – hvad der langt fra afspejler sig i prisen. Meget er selvfølgelig dyrere på grund af fragten til Grønland, og hertil kommer en relativ lille mængde der gør kunderne mindre slagkraftige på verdensmarkedet. Der er altså – kan vi konstatere – mindre at vælge imellem, og vores økoflipperi kan vi godt lægge på hylden, med mindre vi vil leve af fisk og sæl? Det sidste fik vores krukkeri ud af det røde felt, for selvfølgelig kan man leve af økologiske varer heroppe, hvis man vil.

Helikopterne flyver hele tiden nede fra heliporten. Det er en værre larm i en ellers fredfyldt by, men det vænner vi os snart til. Nogen af dem flyver bare rundt som var det for sjov. Måske med turister? En helitrans samler en stor kasse op i en bæresele henne ved noget som på afstand ligner en entreprenørplads, og letter ind over fjeldet for at forsvinde langt ind i landet, mens andre igen fragter folk fra enten lufthavnen i Narsarsuaq, eller fra bygderne. Hertil kommer helikoptertrafikken ud til guldminen ved Nalunaq i Kirkespirsdalen. Det er en meget dyr transportform, men der demonstreres effektivitet og handlekraft som kendetegner et moderne samfund.

Det kan være umanerlig bøvlet og dyrt med transport i Grønland. Her ses en meget anvendt transportform – når det skal være effektivt. Billedet er zoomet ind på en ”heli-trans” cirka 1000 meter oppe med en container til en ukendt destination i den stenede verden.

En lørdag havde en fanger landet 3 sæler på Brættet. Med stor behændighed gav han sig til at skære skindet af de hovedskudte dyr. Ved at stå skrævende over dem på havnekajen, bukkede han sig ned og tog lange sikre tag med kniven i den ene hånd, mens han holdt skindet ud til siden med den anden. Lufferne røg af som ved en tilfældighed og med rolige bevægelser fortsatte han med parteringen af det mørke kød og lyse spæk, til nøje planlagte udskæringer.

Fanger, håndelag og kniv optræder, mens den første kunde melder sig og peger på de lunser hun vil købe. Andre synes at vente lidt i baggrunden. En af dem står og knuger en plastpose i hånden, mens hun skeler til siderne; måske bliver der råd til et par af de sidste og billige stykker?

Mange ældre huse i den gamle bydel fra kolonitiden er flot bevaret. Her er et af disse gamle huse blevet til Restaurant Napparsivik hvor der serveres grønlandske specialiteter.

Kødstykkerne blev midlertidigt lagt på betonen, der var blodig fra en anden fangers partering, og til sidst blev skindet skåret fri af rygstykket. Nu begyndte flere at stimle sammen omkring ham for at udpege stykker. Nogen pruttede om prisen, men fangeren så ud som om han godt vidste hvad kødet var værd. Ind imellem gav denne afvisning ro til at fortsætte parteringen, men et par koner var imidlertid så insisterende, at han til sidst begyndte at fylde en brun affaldspose med to stykker uspecificerede blodige klumper.

Brættet er en handelsplads hvor fangerne frit kan sælge deres fangst af fisk, sæl, hval og fugle. Det er en gammel tradition og der er ikke tale om hygiejnehysteri som i Danmark, hvor det ville have givet et surt smil fra kontrolløren, at lade kødet ligge i blod fra dagen før. En rigtig grønlænder bliver ikke syg af den slags.

Derimod ser det ud som om, at den næste generation er ved at få problemer med den mad der importeres fra Danmark. De unge har et meget stort indtag af slik, friturestegte pommesfrites og papkylling. Det ses på sidebenene. Statistikken for sukkersyge, der i gamle dage var et ukendt fænomen i Grønland, viser alarmerende vækst.

Der skydes lidt over 100.000 sæler om året. Alt kødet bliver fortæret i Grønland, mens man forsøger at sælge skindet på verdensmarkedet.

Mange europæere og amerikanere synes at det er synd for sælerne, men har ellers ikke lyst til at

sammenligne sæljagt med den måde køer, svin og fjerkræ behandles på.

En af de sidste dage i ferien fik vi muligheden for at komme via Narsaq ind til indlandsisen. Højskolen har en båd, og sammen med turistforeningen havde de arrangeret turen. Det var lidt dyrt – som så meget andet heroppe – men vi sprang på og kom heller ikke til at fortryde det. Guiden hed Arnaq og kom fra Narsaq. Hun var ganske vist ikke den med det store forkromede geografiske overblik, men

til gengæld kunne hun fortælle fint og levende om sin opvækst i byen og noget om det vi fik tid til at se. Bræen kunne vel tale for sig selv?

Kaptajnen var en sjælden oplevelse der i sin optræden og statur var indbegrebet af en rigtig søulk. Lang og ranglet med et stort pjusket skæg, hvori piben havde fundet sig til rette, stod han derinde i cockpittet og spejdede ud over fjorden for at finde den rette vej mellem is og klippeskær. Mens de andre gik i kahytten for at finde læ for den kolde luft, listede jeg mig ind til sømanden; jeg havde ikke set noget der potentielt så mere spændende ud i ganske lang tid. Først undskyldte jeg og bad så om lov til at studere kortbordet. ”Jeg ka’ godt li’ at vide hvor vi er.”

”Der”, sagde han og pegede først på kortet og herefter ud på et fyr inde på fjeldet. ”Vi er ved det fyr der. Og øen derude næsteften er færingens.”

Jeg kikkede på øen og på kortet, men fandt ikke noget færøsk. ”Hvordan det? Hvad er det for en... færing?”

”Han har boet derude sammen med sine får og sin hund så længe nogen kan huske tilbage. Kun to gange om året kommer han til byen; en gang med sine lam til årets slagtning og en gang for at handle ind. Ja, du kan ikke se hans hus. Det er omme bag klippen. Han er go’ nok, men der er ikke mange der har fået en snak med ham. Han har vel fået sin egen rytme af det liv. Gad vide...”, sagde sømanden, og skulede skævt ud af øjenkrogene idet han gjorde en lille pause, ”...gad vide om han ikke snart flytter til byen. De siger han er ved at være dårligt gående”.

”En eneboer...”, sagde jeg som om jeg var velbevandret i den slags, ”Så dør han vel bare derude uden nogen lægger mærke til det?”

”Hæ, ja, det kan man jo aldrig vide”, sagde han mens han midlertidig fjernede piben og som kloakken på en fugl spyttede en stor sort klat ud i skraldespanden. Piben gled ind i skægget igen, den snorkede en anelse, mens den fik liv i en glød og et par læber kom til syne som rakte de ud efter mere, hvor det kom fra. Han drejede nu styrbord omkring en isskosse og vi begyndte at sejle et

lille stykke nordøst, for herefter at dreje bagbord mod nord ind mod Skovfjorden. Han fortalte, at det var her, de mente familien fra byen var druknet. ”Båden fandt man knust i skærene derhenne”, sagde han og pegede ind mod land. ”To voksne og tre børn.”

Jeg kendte naturligvis ikke til den ulykke. Men det slog mig hvor barsk livet kunne være heroppe. Familien havde været til kaffemik i Narsaq og havde sejlet dertil i det fineste vejr. Men da de skulle hjem blev de sikkert overrasket af en storm udefra – havde sandsynligvis søgt i læ og med stor fart ramt et eller andet derinde så båden blev knust. ”Ja, vandet er sgu koldt. Det er ikke længe man pines”, smilede sømanden belærende og pegede med piben ind mod to klippeblokke der ragede ud i fjorden.

”Derinde lå skroget, og helt derovre”, sagde han og pegede nu i den modsatte retning, ”lå en af tøserne. Hun var sikkert den eneste der havde haft vest på. Derfor fandt man hende, men det hjælper jo ikke stortDe andre fandt man aldrig.”

Historier som denne var der sikkert mange af. De kunne være Grønlands svar på bilulykker i Danmark, tænkte jeg.

Det var ikke meget tid vi havde i Narsaq, og besøgene koncentrerede sig om to steder, som Arnaq forventede, at turister var interesserede i. Det ene sted var en pelsbutik med systue, som desværre var lukningstruet; den kunne ikke længere løbe rundt. Kunder til varer i den prisklasse kom der ikke mange af, og når endelig de kom – og det var gerne rige amerikanere på krydstogt – havde de ikke lov til at købe og hjemføre de dyre pelse. Jeg undrede mig over denne urimelige restriktion, men kom i tanker om, at vi heller ikke måtte indføre bjørneskind eller hvalrostand til Danmark.

Det andet sted var en butik med en fantastisk stor stensamling. Her kunne vi købe slebne og uslebne sten i alle farver af de sjældne forekomster fra Kvanefjeldet. Og her fandtes bøger om dette fantastiske område der geologisk set er enestående. 20 minutter er urimelig kort tid, men indlandsisen var hovedattraktionen, så vi måtte videre.

Stedet vi skulle hen til var en ”død bræ”. Det vil sige, at den ikke længere skubber sig ud i vandet og kælver klumper af sig, men i stedet smelter sig langsomt op i land. Bræen lå mindst 700 meter inde i en 500 meter bred fjordarm, og Arnaq fortalte, at isen i hendes bedstemors tid lå så langt ude, at de stejle fjeldsider slet ikke var synlige. Jeg kunne tydeligt se, hvordan de var grønnere længst ude, og der var ingen tvivl om at hun havde ret: Her var beviset på et varmere klima.

Bag bræen hævede indlandsisen sig 1000 meter op og på afstand så vi tydeligt de tværgående revner der viser isens retning mod fjorden. Her havde den presset sig ud i tusinder af år og på de nu frilagte fjelde sås skurestriberne, der pænt havde afrundet de skarpe klipper. Isen her ved foden af bræen er flere tusinde år gammel, godt sammenpresset og fyldt med nedfrosne hemmeligheder fra en svunden tid – en is der forøvrigt efterspørges af feinschmeckere til whiskyen, der ved optøning i denne fortryllende drik springer med krystalliske lyde.

”Hæ, det ka’ sgu’ godt være du har ret”, sagde sømanden på vej hjem da vi sejlede forbi færingens klippe. ”Hva’ satan sku` han lave på et plejehjem?”

Nordboernes land

Qaqortoq ligger på en lang forreven halvø mellem to fjorde, Eriks Fjord og Ejnars Fjord. De lange næsten parallelle fjordarme rækker altså langt op i land, som krogede ar ved fjeldlandets møde med havet, hvor et ufatteligt slid af isens skuren gennem årtusinder har skabt dette forrevne naturgeografiske særsyn. I alt er halvøkomplekset vel omkring 60 kilometer langt. Her stopper Ejnars Fjord, mens Eriks Fjord på nordsiden rækker yderligere 20 kilometer op i land.

Det er i bunden af Eriks Fjord vi finder Qingua-elven, der får sit vand fra det store fjeldmassiv, som på kortet hedder Johan Dahl Land. Her er der – som i andre fjelde – adskillige søer af overfladevand fra regn og sneafsmeltning. De tre af søerne ser ud til at være meget store og ligger ifølge kortet fra 606 – 820 meter over havet. De forsyner altså Qingua-elven, som er en af de bedste ørredelve i Sydgrønland.

Omkring 15 kilometer fra bunden af Eriks Fjord ligger Narsarsuaq, Sydgrønlands internationale lufthavn. Og lige over for, på den anden side af fjorden, har vi Brattahild, hvor man hidtil har ment, at Erik Den Røde havde sin gård. Men man er vist ikke helt sikker længere. Nyere studier af de mange nordbopladser sammenholdt med sagafortællingerne tyder på, at Eriks gård, Brattahild, lå helt inde ved Qingua.¹ Jeg skal ikke kloge i, om det ene eller det andet er rigtigt, men man kunne vel godt forestille sig, at ørreder var et godt kosttilskud, og at de bedste steder tilhørte de største mænd? Under alle omstændigheder siges det, at der er tale om større gårdkomplekser begge steder. Hver med sin kirke.

Netop kirkerne fra den tid – der er fundet 17 lokaliteter i Østerbygden² – er rettesnor for en stor del af de fortællinger der er om nordboerne. Nogen hævder, at det var Erik Den Rødes søn, Leif den Lykkelige, som fik kristendommen bragt til Grønland. Det gik sikkert ikke stille af. Erik selv var meget modstander af kristendommen, men hans hustru Tjordhilde insisterede, og hun fik bygget landets første kirke *et passende stykke fra beboelsen*, som der står i sagaerne. Der var så to heste at spille på, kan man tænke; hvad den ene tro ikke formåede, kunne den anden måske bringe til huse af lykke og rigdom?

¹ Fra ”Hvor lå Brattahild?”, en Artikel af Ole Guldager, fundet på Qaqortoq bibliotek.

² En betegnelse for nordboernes bosættelse i Sydgrønland. ”Vesterbygden” er således betegnelsen for bosættelserne på vestkysten længere nordpå

Erik selv døde år 1008, og nogen mener, han nåede at komme i indviet jord. Men ellers kan man godt forestille sig, at det havde voldt ham mange kvaler at afse de gamle guder, som havde bragt ham og det store følge af landnamsfolk til Grønland.

Men selv om kirkerne viser en del om nordboernes liv, velstand og tilholdssteder, er de meget svære at datere. De har med sikkerhed ikke eksisteret på en gang, og nogen er måske bygget op flere gange. Den bedst bevarede er Hvalsø Kirke, som i dag er et udsøgt turistmål. Det er herfra man har det sidste sikre livstegn fra nordboerne, før de forsvandt, nemlig beretningen om et bryllup i 1408.

Der skulle også have været et bispesæde i Gardar ikke langt herfra. Om bisperne ved man, at de alle var udlændinge og udpeget fra Norge. Den sidste hed Bisp Alf og døde i 1378. I en udgravning har man fundet et skelet og den øverste udsmykning af en bispestav. Ellers efterlod de sig intet, og man er henvist til de Islandske Sagaer, der som bekendt havde det med at forherlige tingenes tilstand. Der var sikkert ikke mange med evner for et sådan embede, der havde lyst til at drage til Grønland. Under alle omstændigheder har de ikke selv nedskrevet noget om deres ophold og virke. Dog er der enighed om, at Gardar ligner en typisk bispegård.

Men ellers fortaber nordboernes forsvinden sig i det uvisse. Der kan være mange mulige årsager til, at de gik til grunde, men man skal ikke være blind for det faktum, at en klimaændring kunne have skabt store problemer for bondekulturen. Og da det sikkert var en kultur, der fandt det uværdigt at tage ved lære af inuitternes erfaring og levemåder, blev skæbnen for mange af dem sult og kuldedød. Andre teorier går på, at der har været voldsomme konfrontationer med grønlænderne, som nordboerne ikke altid slap lige heldigt fra. Man ved det ikke.

Der er et vist sammenfald mellem Julianehåbs grønlandske navn, Qaqortoq, som betyder "Det hvide sted" og Hvalsø Kirke. Nogen fortæller, at kirken i tidernes morgen har været hvidkalket. Grønlænderne havde sikkert undret sig meget over det særprægede byggeri. "Qaqortoq" kunne ses på lang afstand, og var derfor et godt pejlemærke for, hvor man befandt sig i den store verden. Det var (måske?) derfor nærliggende – da kolonien Julianehaab, 10 kilometer fra Hvalsø, skulle have et grønlandsk navn – at kalde byen Qaqortoq?

Frelserens Kirke er indviet i 1832. Kolonien Julianehaab blev grundlagt i 1775 og opkaldt efter Dronning Juliane Marie, der var gift med Kong Frederik V.

Jeg har regnet ud, at det er muligt at gå fra Qaqortoq til Hvalsø Kirke på ca. 8 – 9 timer. Selvfølgelig under de forudsætninger, at kortet ikke snyder. Der er nemlig den hage ved de kort vi er i besiddelse af, at de ikke altid fortæller om alle detaljer. Jeg har været meget rundt i nærområdet, og er flere gange blevet klogere på de reelle forhold. Gang på gang møder man en afgrund, og nu og da må man vandre på siden af et fjeld – uden hverken at kunne komme op eller ned – så vrist og støvler bliver helt skæve.

Det er efterhånden blevet til vandring over Storefjeld en hel del gange. Herfra kan man se langt, helt ind til Hvalsø, hvis ikke det var fordi, at der ligger en ø imellem. Men jeg er ret sikker på at det er den rigtige retning, for bag ved Hvalsø Kirke ligger ”Redekammen”, som er det højeste fjeld på halvøen. Redekammen rager over 1200 meter op og er derfor ret markant i landskabet. Det skulle være muligt at komme derop, men man kan næsten ikke tro det, når man ser fjeldet på afstand. Det ser meget ugæstfrit ud.

Men det er overkommeligt at gå på Storefjeld, som kun er 420 meter over havet på det højeste sted. Jeg har efterhånden fundet flere veje derop, og en gang lykkedes det mig at vandre fra en top af fjeldet til en anden uden de store problemer. På siderne er det et meget grønt fjeld, så man skulle tro, at der her var mange harer og fjeldryper. Men faktisk har jeg ikke set nogen, og det har været et lille skår i glæden. Ryper skulle smage godt. Til gengæld er der mange småfugle. Snespurven, gråsirken, stenpikkeren og laplandsværlingen er de mest almindelige. Hertil kommer store fugle som raven, vandrefalken og en enkelt havørn har ladet sig se. Men ellers har det slået mig, at der hverken her eller ved kysten er jagtbart vildt nogen steder.

Det er ikke tilrådeligt at farte rundt deroppe i fjeldene alene, men nogen gange kan det ikke være anderledes; man må af sted. En dag tog jeg modet til mig og besteg Storefjeld for første gang i den ende der vender hen mod byen. Det skulle være den hurtigste vej derop, og det gik nu også meget godt, bortset fra, at jeg visse steder ikke turde kikke ned. Her skal man bare ikke få overbalance med sin rygsæk eller træde forkert. Det må gå langsomt, roligt og frem for

alt koncentreret. Med tiden udviskes den værste højdeskræk. Bjergbestiger bliver jeg nok aldrig, men jeg kan da klatre i et fjeld. Den dag gik det alt sammen mere behændigt end det plejede. Det hjalp at støvlerne var gået til – den første uge var et helvede for fødderne. Det er godt med et par gode fjeldstøvler, men til den som måtte være interesseret: Gå dem til før du bevæger dig for langt væk fra hjemmet.

Her fra toppen, mod øst, var der en fantastisk udsigt ned over byen og Storsøen og bagud sås indlandsisen mens Einars Fjord strakte sig nordøstover. Dernede kom nordboerne sejlene for 1000 år siden og spejdede efter grønne lier til det fæ de havde bundet fast til skibets spanter. Hvad mon de tænkte? Ifølge sagaerne var det her bedre end Island, og for den fredløse Erik en enestående mulighed. Set heroppe fra, får historien om disse nordboer en helt anden dimension.

Det kan være svært at se, men dette er en vandrefalk. Den kan ikke lide skolelærere med kamera, og slet ikke tæt på reden. Den gik næsten bogstavelig talt til angreb på mig, ved at lade sig styrte ned fra stor højde som et projektil og dreje af lige før hattepulden.

Desværre var der den dag ikke mere strøm på kameraet – ellers kunne der være blevet et par gode skud ind på dens rede, hvor ungerne sad og skreg med på moderens ”gå-din-vej-lyde”. Achton Friis skrev et sted i sin ”Danmark Ekspeditionen” at de skød falken før de klatrede op til reden for at stjæle en unge. Selv om det er 100 år siden virkede det groft og ganske unødvendigt. Men i dag ved jeg, at en sådan falkemor slet ikke er til at spøge med, når man nærmer sig reden.

Selv om jeg ikke var fredløs som Erik, blev jeg et øjeblik selvhøjtidelig, og kom til at tænke på de mange bevæggrunde der giver udlængsel og trang til at rejse til et nyt land. I Danmark var det efterhånden blevet sådan, at den laveste fællesnævner for muligt tankegods havde taget over, sammen med en populisme der holdt ord, ved at skubbe problemerne ud i fremtiden. Skattestoppet, jagten på de fremmede og en aggressiv udenrigspolitik var svaret, når nogen spurgte til visioner. Bedre var det ikke blevet af, at de oppumpede friværdier gav en falsk fornemmelse af købekraften sammen med rentefaldet og en øget beskæftigelse. For det kunne festen holdes, og regeringen tog æren. Dumheden synes at ville fortsætte, så på den måde savnede jeg ikke Danmark, og var som Erik glad for mit nye land.

Jeg begynder nu at vandre ind over fjeldets plateau. Her er ikke meget vegetation og heller ikke noget dyreliv bortset fra et par spurve. Kun helikopterne bryder med jævne mellemrum stilheden med deres øredøvende rotorbulder der giver ekko mellem fjeldene, hvilket sikkert er årsagen til, at dette transportmiddel ofte høres lang tid før den kan ses. Lydbølgerne kastes mellem de nøgne klipper ud i alle retninger, så det er svært at vide hvorfra lyden kommer. Men ellers er der her som sagt stille, og det på en helt speciel måde der minder om propper i ørerne, når man er oppe at flyve eller under vand.

Turen går fra plateau til plateau og jeg beslutter mig for at vandre så langt jeg kan mod vest, for at se hvad der er i vente hvor fjeldet ender. Jeg er nu et godt stykke forbi Storsøen. Her er der ligesom et afsluttende højdedrag med en lang firn på skyggesiden, som ikke ser ud til at smelte før vinteren atter sætter ind. Den skal jeg selvfølgelig ud på, denne, Storefjeldets eneste hvide top. Her benytter jeg lejligheden til at orienterer mig, og det blev en noget interessant udsigt, som fik mig overtalt til at vandre nordøst på hen mod fjorden, som jeg ikke længere kunne se, for herfra at gå en lang bue rundt om et par søer, som var aftegnet på kortet.

Det man ser på længere afstand er ikke helt i overensstemmelse med den virkelighed man senere møder. Og det er da også her, det

går galt, for da jeg efterhånden er ved at være fire timers klatring og gang hjemmefra - uden sikre pejlemærker - og med et kort der ikke længere passede med virkeligheden, var jeg på et tidspunkt reelt faret vild. Og som salt i såret kan kun en satellittelefon ringe nogen op; hverken mobiltelefonen eller VHF'en virker her, hvor de ikke længere kan fange sendemasterne.

Jeg er ikke bange, men jeg mærker, at mine bevægelser kommer under skærpet kontrol. Så længe jeg er på en halvø skal jeg nok finde hjem på et tidspunkt, men frem for alt gælder det om ikke at falde og brække benet eller knalde hovedet ind i klippen og lande i en spalte. Jeg vil sikkert ikke blive fundet før det er for sent.

Det er altid spændende, hvad der åbenbarer sig ved den næste forhøjning eller det næste klippefremspring. Det er noget af det, der gør det så fascinerende at vandre heroppe. Hele tiden en ny enestående udsigt, og kikker man tilbage, kan man knapt kende de steder man har gået, fordi man nu ser det hele fra en ganske anden vinkel. Man forstår derfor godt, hvorfor varder giver mening i Grønland.

Hver gang står jeg længe og sammenligner det jeg ser med vandrekortet, som jeg har købt på turistkontoret for en formue, men som umiddelbart er noget af det mest upræcise bras, man kan tænke sig til formålet. Der er stort set ingenting på det kort, der stemmer overens med det jeg ser. Her er det jeg opdager, at det er uegnet i en kombination med mit kompas; deviationen er stor så tæt på Nordpolen. Det giver senere mening, idet to store parallelt liggende søer dukker op i horisonten. På kortet findes de i en ganske anden retning, men det kan kun være dem: To søer, som jeg i begejstring for min nye erfaring beslutter at kalde "Tvillingesøerne" - deres centrale rolle taget i betragtning. I virkeligheden hænger de sammen i den ene ende, men det er svært at se herfra hvor jeg står, så jeg forsvarer dåben med den første indskydelses logik. Længere ude ser jeg ledningerne ude fra det nye vandkraftværk ved Qorlortorsuaq. De kan vise den direkte vej hjem til Qaqortoq. Ved at følge dem, eller i det mindste holde øje med hvor de er, kan det

ikke gå helt galt. Det er disse to pejlinger samt den måde søerne vender på der fortæller, at kompasset er med mindst 30° deviation.

Fascinationen ved sådan en tur er en sammensat størrelse, der kan være svær at begribe. Naturen, klimaet, historien, geologien, stilheden og den klare luft der betyder, at man kan se så langt som til krumningens fysiske grænse. Endelig er der følelsen af at holde sit liv i egne hænder; det farlige ved klatring og vandring er en uforklarlig dragende grænsesøgende adfærd.

Der er ikke så mange, her i byen, med den store trang til den slags. Måske kan jeg alligevel få følgeskab til Hvalsø sammen med byens bibliotekar, som er så venlig at forsyne mig med alskens artikler og bøger om området og dets historie. Han har lige som jeg interesse for historien om nordboerne. Jeg er dog bange for, at vi ikke når det i år. Efter sigende sætter vinteren så småt ind i oktober og dagene er allerede ved at blive korte.

Som regel har jeg en glimrende udsigt over til Storefjeld fra mit skrivehjørne i lejligheden. Men nu og da hænger skyerne så lavt, at fjeldet helt forsvinder. Når det regner - og det kan det gøre i dagevis - rejser de små vandløb sig larmende og bruser ned af fjeldet. Da kan de til tider være svære at passere, når overfladevandet fra det vældige område trænger ned mod fjorden. Inde i byen skabes nye vandløb langs vejene, ned ad stentrapper og gangstier. Elven fra Storsøen bliver dobbelt så bred og dens fremløb er så voldsom, at man er ved at kunne høre det helt heroppe hvor vi bor. I Grønland trænger vandet ikke i jorden med pløre og ælte som i Danmark. Her løber det direkte mod kysten og skyller skidtet fra folks efterladenskaber med sig.

Jeg har hørt folk tale om regnvejrdepressioner. Sandt nok. Man er glad for solens genkomst efter fjorten dages uafsladelig regn. Til gengæld er der ingen der bliver deprimeret af fjorten dages solskinsvej, der ofte følger efter. Klimaet er et kapitel for sig. På trods af den lavere temperatur end i Danmark, føles det ikke koldt

og det skyldes sikkert, at der i den tid vi har boet heroppe ikke har været blæsevejr, som vi kender det fra Danmark. For det meste går jeg i fjeldene i skjorteærmer, og vi sover for åbne vinduer.

Inden døre har vi endnu ikke haft varme på og det må være fordi at her er vindstille? Folk heroppe trækker skævt på smilebåndet når jeg siger, at der aldrig blæser. Bare vent, siger de, det kommer! Og når det blæser heroppe, så BLÆSER det så husene ryster og kulden trænger ind til marv og ben, mens radiatorerne sitrer i væggen for at holde trit med kulden. Bare vent.

Og det gør vi så.

Kulturforvandlingens pris

Folk her er overvejende gæstfrie, venlige og rare, men der er mange der ikke taler så godt dansk. Eller måske var det mere fair at sige, at der er en del danskere som ikke taler så godt grønlandsk? Under alle omstændigheder giver det anledning til misforståelser, hvis man ikke er opmærksom nok. De mest interessante mennesker er jo dem, som har boet her hele deres liv, netop fordi de er en del af kulturen og kender landet bedst, og fordi de ville kunne give én et indblik i, hvordan livet former sig, set gennem autentiske livshistorier, og ikke gennem halvstuderende røvere fra Danmark med oparbejdet bedreviden gennem få års ophold i landet.

Der er en stor polarisering i befolkningen. Først og fremmest kan man tilsyneladende dele folk op i de dansk-orienterede og de grønlandsk-orienterede, men herimellem er der en relativ stor gruppe som er havnet mellem to kulturer, som de ikke mestrer. Nogle af disse mennesker er meget synlige i gadebilledet, dels fordi de er arbejdsløse og hænger ud forskellige steder i byen, og dels fordi de drikker. Og drikker de, er de fattige. Det er svimlende dyrt at drikke og ryge heroppe. 6 øl koster hen ved 100 kroner og en pakke cigaretter 56,- , men det har dæmpet forbruget væsentligt.

Kunuk var underbo, der hvor vi boede først. Det var sidst på måneden da vi første gang mødte ham. Pæn og velsoigneret, talte udmærket dansk, tog på arbejde som andre, smilende, imødekommende, vidende og begavet. Men så kom lønningsdagen, hvor han tog på indkøb og slæbte den ene klirrende pose hjem efter den anden. Det blev aften efter aften med højt musik, råb og skrål, for hver nat at ende op med fædrelandets vemodige sange, og til sidst en stille formiddag. Når man så mødte ham ved middagstid, hvor han var på vej til købmanden efter nye forsyninger, var han undskyldende og forlegen, og beklagede åbent, at han var alkoholiker, lige så naturligt som en dansker ville vedgå at være diabetiker.

En aften kom han pløre fuld op til os og ringede på. Jeg lukkede ham ind og bød ham på kaffe – som han fik konverteret til te, for som han sagde, så drak han aldrig kaffe. Teen fik han nu heller ikke drukket, selv om han sad ved bordet med koppen foran sig i to timer og snakkede løs om livets mange genvordigheder. Øl og cigaretter var det der interesserede mest, men det havde vi ”tilfældigvis” ikke i huset. Gennem tågen så jeg mennesket med alle drømmene, som i praksis forblev uforløste. Den aften lovede han sig selv, at det var sidste gang han var fuld, og at han dagen efter ville starte på en uddannelse inden for kontor og madlavning, for kun de der har en uddannelse klarer sig i Grønland! Det var ikke svært at give ham opbakning til den beslutning, og det fik ham til at tale sig mere og mere varm på tanken. Alt sammen tærede det på brændstoffet, og til sidst måtte han gå - hjem til nye forsyninger, så drømmen kunne leve videre.

Jeg møder ham stadig. For det meste går han sidelæns og baglæns, frem og tilbage og snakker med sig selv. Men af og til kommer han sober og målrettet og fortæller, at han er på vej til arbejde. Uddannelsen blev ikke til noget, for som en af vennerne havde sagt til ham, så kunne han alligevel ikke finde ud af den slags. Sådan måtte han altså leve med sin skæbne. En skæbne han deler med alt for mange. Men, som sagt, Kunuk er vidende og

begavet. Hans eneste problem er, at han er alkoholiker, som rigtig mange andre i byen.

Til langt ud på aftenen er der råben og skrigen af fulderikker der vakler hjem fra ”Pubben”, eller andre steder hvor man mødes. Både mænd og kvinder, unge og gamle. Ville de så bare nøjes med at drikke sig selv ihjel, men ofte sker der familietragedier i sprittågen, som vi kun til sammenligning kender meget sporadisk i Danmark. Hvert femte barn bliver offer for enten incest, skilsmisse eller vold i hjemmet og ofte en social nedtur. I skolen sidder disse børn og sover ud i timerne. Nogen har ingen mor. Nogen har ingen far. Nogen har hverken mor eller far, eller for den sags skyld nogen forældre de kan stole på. Det er ikke svært at forestille, sig hvordan de forvalter deres sociale arv.

Der er meget forskel på livsvilkår og livsførelse, og på hvordan folk i det hele taget klarer sig. Men der er tilsyneladende en stor tolerance, der udtrykker sig ved, at man ikke ser ned på skæve eksistenser eller fremmede. Det er ikke som i Danmark hvor udviklingen ser ud til at gå den stik modsatte vej, og hvor over halvdelen af befolkningen er gjort bange for alle der ikke ligner frikadellespisende vikinger og som får et mindre sammenbrud, hver gang de møder en med anden hudfarve og religion. Selvfølgelig kan man finde småracistiske mennesker og partier alle steder i verden, men fænomenet er ikke opfundet i Grønland.

Nuvel – de sociale problemer går dog ikke helt upåagtet hen over hovedet på grønlænderne. Mange unge er ved at blive mere bevidste om drukkenskabens ødelæggelse af det gode liv, og at en uddannelse er en forudsætning for at få arbejde. Men det tager tid at skabe en identitet og kultur, der er i balance – måske to til tre generationer endnu?

Nogle af boligblokkene i Qaqortoq er stort set ikke til andet end at rage ned. Men boligmanglen gør, at det har lange udsigter med renovering og nedrivning. Tilflytning fra bygderne til større byer som Qaqortoq er stor. Der synes at være en uafvendelig centralisering her, som andre steder i verden. Men desværre giver det en del sociale problemer, fordi mange af tilflytterne mangler de kulturfærdigheder der hører til vidensbaserede funktioner. De har lige så svært ved at klare sig, som hvis en stikkelsbærbenet skolelærer fra Mors skulle til at leve af sælfangst.

Narsaq

Narsaq ligger ca. 40 – 50 km fra Qaqortoq. Efter grønlandske forhold er det lige om hjørnet, og det siger måske lidt om forholdene heroppe; der er langt til alting, selv den nærmeste by. En båd er næsten en forudsætning for at komme rundt, og for ikke at blive isoleret som en anden ”øbo”, har mange her i Grønland da også et sådant motoriseret fartøj, der gør, at de kan komme lidt væk fra byen en gang imellem. Det er gerne speedbåde, så man hurtigt kan komme i havn hvis vejret overrasker. Nogle af vores meget gode venner har en sådan båd, og vi var da heller ikke sene til at sige ja tak, til endnu engang at komme til Narsaq.

Skulle man nævne noget der er umiddelbar karakteristisk for byen – i forhold til Qaqortoq - er det den måde husene ligger spredt på. En del er meget gamle og det ser ud som om, at de er ret utidssvarende at bo i. Til gengæld er de charmerende og karakteristisk grønlandske i udførelsen – altså sådan som man i det mindste byggede i slutningen af kolonitiden og frem til begyndelsen af 80-erne. Det vil sige mindre rød- eller grønmalede træhuse med små vinduer og en lille tilbygning.

Narsaq er en ren by. Sammenlignet med Qaqortoq ligger der næsten ikke noget og flyder. Desværre er det meget grønlandsk, at smide om sig med papir, plast og andet affald. Man ”taber” det bare der, hvor man ikke længere har brug for det, og det ser mange steder næsten ud som i rabatten ved en typisk dansk landevej, eller en storbys festlige gader søndag morgen. For en jyde er det et æstetisk problem. Men en decideret problematisk forurening er der

vel næppe tale om. På sin vis kan der argumenteres for, at naturen er ligeglad, om det er en tilfældig spredning i og omkring byerne, eller en afbrænding med luftforurening til følge? Man kloger bedst i andres måde at sætte det økologisk fodaftryk på, men jeg må nok hellere holde lav profil. Jeg skulle jo nødig blive konfronteret med dansk neoliberal miljøpolitik, hvor det tilsyneladende ikke længere kan betale sig at være forbillede.

Det meste af Narsaqs forsyning af el, vand og kloakering er under jorden. Det kan lade sig gøre der, fordi fjeldet ikke rager op. Her er der gennem millioner af år sket en erosion af bjergene og dermed dannet en porøs overflade. Dog er en stor del af den sydlige ende af byen bygget på hård granit, med de muligheder og problemer det giver.

Grønlands sydspids består af den Ketilidiske Bjergkæde (Ketilidiske orogen)³ som blev dannet for ca. 1800 millioner år siden. Området er inddelt i 4 zoner: Mod nord ligger ”Grænsezonen” op til det Arkæiske forland der starter ved Evittuut. ”Julianehaab batholitten” er et større og bredere område. Endelig er der ”Sandsstenszonen” ved Nanortalik og ”Skiferzonen” ved Kap Farvel. Det er et meget interessant geologisk område hvis komplekse dannelse til stadighed bliver tilføjet nye teorier. I Kvanefjeldet ved Narsaq er der fundet ikke mindre end 225 forskellige mineraler, hvoraf nogen har påkaldt sig særdeles stor kommerciel interesse og kun venter på at blive gravet ud.

De såkaldte Gardar intrusioner dannedes for ca. 1100 millioner år siden. Nye bjergarter blev dengang skabt som følge af jordskælv og vulkanske udbrud. Det mest synlige fra den sidste periode er de mange revner i fjeldene – de såkaldte ”gange” – hvor lavaen har presset sig op i de brud bjergene fik af jordskælvene. Men andre steder kom den varme masse slet ikke til overfladen og forblev som størknet materiale af smeltet bjerg og magma under den øverste skorpe. Dette fænomen af størknet masse under granitoverfladen

³ Orogenese betyder bjergkædedannelse

kaldes for intrusioner. Disse intrusioner har gjort fjeldet interessant, fordi processen skabte særlig mange mineraler.

I Narsaq er der som før nævnt også en stensliber og stensamler, der ud over at have skrevet en bog om de hårde genstande i området, har et helt museum af sten og mineraler af mere eller mindre ædel karakter – slebne såvel som uslebne. Tugtupit er særlig værdifuldt til smykker med dets lyserøde til dybrøde farve der er sammenvokset med hvide, gule og sorte mineraler. Poleret giver det et særpræget broget farvespil som er fint til smykker. Tugtupit er kun fundet her i Narsaq og på Kolahalvøen.

Narsaq er et af de største sammenhængende landbrugsområder i Grønland, der strækker sig fra byen og ind mod Kvanefjeld. Her er der en del fåreholdersteder med fine indmarker og et gartneri med drivhuse. Tanken er at udnytte det nye vandkraftværk i Qorlortorsuaq som billig vedvarende energi til disse drivhuse. Således er der store planer, men foreløbig er gesjæften ikke givtig og bliver det sikkert heller ikke i fremtiden. Lønningerne er i Grønland lige så store som i Danmark og hertil kommer anlægsomkostningerne som er meget større, så derfor er en sådan lavteknologisk produktion af for eksempel tomater næppe rentabel – selv med billig energi.

Istiden for mellem 70.000 og 10.000 år siden har i øvrigt præget kystlandskabet meget. Den hårde granit er alle steder skuret af isen, som skubbede sig ud mod havet i et flere hundrede meter tykt lag. Den mere porøse del af fjeldene er revet op til store og små sten der igen har fået runde former af at blive skubbet ned sammen med isen. Fjeldene har i det hele taget runde former, som på sin vis visualiserer de gigantiske ismassers bevægelse. Kun enkelte steder ses bjerge i den rå oprindelige struktur, som for eksempel Alperne i Europa, fordi de har raget højt og stejlt nok op til, at de gik fri af

ismasserne. Fra Storefjeld ved Qaqortoq ses Redekammen på 30 km afstand som et af disse eksempler. Under istiden var denne bjergtop en nunatak, hvilket vil sige, at den ragede op over indlandsisen og derfor kun lod sig skure i bunden.

Det samme fænomen finder fortsat sted. Isranden er blot rykket længere ind og her skurer bræerne stadig på den hårde overflade. En del bliver til fint grus og mel og det gør, at mange elve fra bræerne er uklare. Stenmelet aflejrer sig i deltaer og vige hvor det i visse perioder kan blive udtørret og dermed skabe sandstorme. Partiklerne spredes på denne måde, dels ind over den forreste kant af indlandsisen, der derved kommer til at se beskidt ud, og dels spredes det til sprækker og huller i fjeldet, hvorved plantevæksten får ”jord” at fæstne sig i.

Meget af Narsaq ligger på et fladt område som rækker langt ind mellem fjeldene. I baggrunden ses fjeldet med erosion i sydsiden – det vil sige at det langsomt smuldrer. Narsaq er et område med mange intrusioner.

Narsaq består af to bydele der adskilles af vigen hvorfra billedet er taget. Fjeldet her hedder Qaqqarsuaq. Det er næsten 700 meter højt og består af rødfarvet syenit og granit. Læg mærke til den runde afskurede form som præger det meste af fjeldlandet.

Man kan slet ikke undgå, at blive betaget af Grønlands geologi. Det Grønland vi nu kender blev som sagt skabt for ca. 1.800 millioner år siden. Dengang lå Sydgrønland med sin sydspids næsten helt nede ved det der i dag er Spaniens nordkyst, mens det nordøstlige Grønland senere blev presset sammen med det der i dag er Norges vestkyst til den kaledoniske foldekæde, der samtidig inkluderer den nordlige del af De Britiske Øer. Grønland var med andre ord for blot 100 millioner år siden en mindre del af et superkontinent hvor også Nordamerika, Europa og store dele af Asien var samlet. Men på den tid begyndte en vulkansk aktivitet at skubbe kontinentalpladerne fra hinanden og Nordatlanten opstår – en aktivitet der stadig foregår hvorved Grønland fjerner sig mere og mere fra Europa. Grønland er således en del af den Amerikanske kontinentalplade.

Slagtning af lam

I september/oktober måned er det tid at slagte lam. Fra hele Sydgrønland sejles dyrene til Narsaq, hvor de bliver slagtet og distribueret ud til hele landet. Endnu er der ikke nogen egentlig eksport og selv om der er tale om 20.000 – 25.000 lam, er det ikke mere end befolkningen i Grønland selv kan fortere.

Kødet smager vidunderligt og det må tilskrives den føde dyrene gnaver i sig på fjeldene. Prisen er cirka den samme som for godt økologisk lammekød i Danmark, men ellers uden sammenligning. Det er små dyr der slagtet ikke vejer mere end ca. 14 - 16 kilo. Grønlandske får er en race som hører til gruppen af de Nordiske Korthalefår og som ligner Gutefår. De stammer alle fra dem præsten Jens Chemnitz importerede til Sydgrønland i 1906 – 08.

Lige før vi kom den søndag, var der ankommet en båd med årets lam fra en af fåreholderne et sted i Sydgrønland. Her er de samlet i folde, mens de venter på slagtningen den kommende uge.

Kultursammenstød

På turen hjem så vi nogle fangere, der var i gang med at flænse en vågehval - også kaldet sildepisker. Jeg er noget ambivalent hvad angår grønlandernes hvalfangst. På den ene side kan det efter min ringe mening ikke skade, at man fanger til eget forbrug, for på den måde er der sikkert vågehvaler nok. Men det sker vist meget ofte, at man ikke lige kan kende forskel på den ene og den anden hvalart, hvorfor det kan komme til at gå ud over en af de udrydningstruede. Og så siges det, at fangstmetoderne ikke altid er særlig sympatiske. De fangere der ikke har en harpuncanon, bruger deres rifler til at udmatte dyret med. Der går forfærdelige historier om, hvordan de skyder løs på en hval i timevis indtil blåsten bliver helt rød og udmattelsen så stor, at de kan få tovværket omkring halefinnen og til sidst slæbe den hjem efter sig. Det er et skrækkeligt dyrplageri der ofte ender med, at de hårdt sårede dyr synker og forsvinder, for atter at dukke op mange dage efter i død og rådnende tilstand. Men det skal retfærdigvis siges, at der ikke findes nogen statistik over omfanget af ureglementerede fangster; måske er omfanget ikke værd at himle op over?

For en bedrevidende dansk skolelærer giver det alligevel ingen mening i et moderne samfund. Men for mange grønlandere er det svært at acceptere det "moderne", hvorfor de kun har hån til overs for det, der for dem er kulturimperialisme. Og hvis det skal være, hvordan er det så lige det går med biodiversiteten og beskyttelsen af truede dyr og planter i Danmark?

Her flenses vågehvalen. Umiddelbart ser det ud til at være en krabat på 10 meter.

Uddannelse og mangel på arbejdskraft

Vinteren nærmer sig

Skulle man tro DMI er der et regulært omslag på vej i den kommende tid. Den første sne er faldet, ganske vist et meget tyndt lag, men det kunne ses på øen Akia, der var hvid et par timer før det atter smeltede væk. Endnu småregner det med lidt slud, og vasketøjet er vist mere vådt nu, end da det blev hængt ud. Dagene er blevet kortere. I går var der ellers fint vejr fra morgenstunden, for ikke at tale om fredag aften, hvor det var stjerneklar frostnat med nordlys og hele svineriet, så man kunne stå på altanen og falde i svime. Og da vejret var fint sådan en lørdag, var jeg som altid, når det byder sig, på fjeldvandring – også denne gang i skjorteærmer.

Jeg ville på jagt, og tog meget tidlig af sted for at få noget ud af dagen. Planen var at vandre ind over Nordfjeldet og hen til et nedlagt fåreholdersted en snes kilometer i fugleflugt fra Qaqortoq. Men da jeg kom op på toppen og så ud over Atlanterhavet, kunne jeg se omslaget derude i det fjerne. Nogle af de yderste skær og fjelde var allerede hyldet ind i tågeskyer, og jeg kunne se hvordan de truede med at komme nærmere. Hvis de lave skyer kommer, er det med at komme ned fra fjeldet.

Hele tiden skal man tage bestik af retningen for at vide, hvor man befinder sig. Det kan kompasset til dels hjælpe med, hvis man ingen pejlemærker har. Men selv på korte og mellemlange afstande har man ingenting, der viser hvor stejle fjeldsiderne er. Konstant må man have nye strategier for at undgå at vandre ind i en blindgyde, hvor nedstigningen er for farlig. Lave skyer er derfor en fjende. Jeg valgte en anden og længere rute hen over et område med mere tilforladelige ujævnheder. Hvis det værste skulle ske.

Den smukke udsigt fra Nordfjeldet. Herfra kan man se ind over indlandsisen hvis det er klart vejr. I baggrundens tågedis ses Redekammen, og bag den har vi Eriksfjord – der i øvrigt er opkaldt efter Erik Den Røde, som havde sin gård i bunden af fjorden for 1000 år siden.

Billedet er taget i 400 meters højde, og her står man i skjortærmer midt i oktober...

Vildt er der ikke meget af i gå-radius omkring byen. Om det er fordi alt er skudt, eller det har andre årsager, ved jeg ikke. Der burde være harer og fjeldryper. Men de er flukturelle, som det hedder, det vil sige, at de visse år er mange i antal og i andre næsten ingen, alt afhængig af hvor gode betingelser de har haft for at formere sig. En vinter med islag kan være et stort problem, da

planteædende dyr ikke kan komme ned til fødeemnerne. Dette var årsagen til, at renerne forsvandt i Sydgrønland.

Her er dog ræve, og tilsyneladende en hel del! Jeg havde ellers opgivet at møde nogen, indtil jeg en dag på vej til Kangilleq - ved den gamle lejrskole - pludselig hørte de karakteristiske rævebjæf som jeg kender derhjemme fra skoven. Ved at give mig god tid til at lytte, og følge lydens retning, kom jeg til et sted med en del nedstyrtede granitblokke for foden af en stejl fjeldside. Her fortabte lyden sig inde mellem blokkene. Der var mere end en, og det lød som små hunde der holder vagt inde i et hus. Jeg satte mig på en sten et stykke derfra og ventede tålmodigt, og dér kom rigtignok et par uldtotter frem; to rævehvalpe.

*Det første regulære snevejr.
Billedet er taget fra vores altan.*

Fra en grøft til en anden

I Danmark oplevede jeg hvordan lærerjobbet var ved at skifte karakter. Den nye regering havde siden 2001 ikke haft noget pænt at sige om vores arbejde. Vi blev mistænkeliggjort og hånet for en nyttesløs rundkredspædagogik, og fra starten indskrænkede man metodefriheden med klare mål, elevplaner, kanontekster og hvad der ellers var af nye dannelseskrav, som skolerne bid for bid blev

pålagt, inden for et timetal der tilmed var faldende. Lærerne eller skolen skulle på forskellig vis dokumentere, at de opfyldte de nye skærpede krav til faglighed og et øget pensum. Samtidig fik forældrene mere smag for at stille krav, eftersom *tonen* fra de politiske flertal tydeligt lod forstå, hvor lemfældigt lærere anskuede undervisningen. Nogen hævdede, at der var blevet markant flere lærere, der mistede opbakning fra forældrene. De negative udsagn om ”eksperter” gjorde dem klogere end lærerne, på det der skulle foregå i skolen – en situation der for selv garvede lærere kan være vanskelig at navigere eleven, klassen og sig selv helskindet igennem.

Frem for fællesskab var vi stærkt på vej til en yderligere individualisering - fra et socialt orienteret pædagogisk udgangspunkt til et fagligt orienteret, der i bedste fald passer til et kinesisk industrisamfund. Og snart ville der blive indført nationale tests. Midt i alt dette så jeg hvordan vi miste den sidste rest af autoritet. Det var ikke derfor jeg var blevet lærer, og slet ikke det der stod i mine lærebøger om dannelse i moderne tid.

Men jeg havde i min dårskab overset, at der også kunne være problemer i Grønland, om end af en ganske anden karakter.

På Tasersuup Atuarfia er der ikke styr på ret meget, og mange elever har - af forskellige årsager - store problemer med at modtage - eller få noget ud af undervisningen. Dels får de ikke nogen opbakning til skolearbejdet hjemmefra, hvilket reelt vil sige at skolen og lærerne modarbejdes. Dels kommer nogen af eleverne ude fra byggerne, hvor de er vant til en ganske anden kultur end den, vi har i byen, og som følge deraf forstår de slet ikke hvad de skal bruge de kulturredskaber til, som vi forsøger at give dem. Skolearbejdet er ofte som at save i sten. Rammerne og skoleformen passer ikke til mange af børnene, så hvis ikke man som lærer kan ignorere det, der på sin vis gør mere skade end gavn, brænder man hurtigt ud.

Hele min tilværelse er efterhånden bare et arbejde, der mentalt fylder for meget og som ikke rigtig synes at bære frugt. Vi har kun

været her i tre måneder; byen er vidunderlig og naturen er storslået, men arbejdet..! Guderne må snart sig forbarme over dette til tider mistrøstige galehus, som kalder sig en skole. Vil jeg fortsætte på den måde? Jeg har efterhånden ikke overskud til noget som helst andet end arbejde. Det betyder, at vi ikke formår at pleje den omgangskreds vi ellers godt kunne have haft, og det betyder, at jeg ikke får studeret landet så grundigt, som jeg gerne ville. Af og til får jeg ikke opbygget nok overskud til at fungere som lærer. Jeg - som ellers altid har været glad for at arbejde - må sande, at arbejdets karakter har overordentlig stor betydning for min trivsel.

Kirsten er derimod meget glad for sit arbejde på sygehuset. Selv om der på landsplan kun er halvt så mange læger og sygeplejersker til det samme patientgrundlag som i Danmark, bliver personalet *agtet* for det, de når at udføre.

Men skolen er som en banegård, hvor lærerne står af og på hele tiden, og hvor børnene på et år kan have op til tre- fire forskellige lærere i de enkelte fag. Lærerlønnen kan altid diskuteres, men den er ikke skræmmende lav efter grønlandske forhold. Hvad enten man vil erkende det eller ej, må der være noget galt med arbejdsmiljøet. Målene og kravene er høje – som i Danmark – men vores betingelser kan ikke tilnærmelsesvis leve op til forventningerne. Vi knokler, har overtid alle sammen og bliver udbrændte. Sygefraværet blandt lærerne er meget højt og eleverne er ikke i stand til at tage skolen alvorligt, fordi den som institution ikke fremtræder troværdig. Endelig har alt for mange forældre ikke set det vigtige i, at deres børn får en god uddannelse. Hertil kommer de ustyrlig mange sociale problemer, som naturligvis også bliver skolens problem på den ene eller anden måde.

Skolens ry er så ringe i byen, at alle taler negativt om den. Men sådan har det ikke altid været. Ved årtusindskiftet var det efter sigende en mønsterskole i Grønland. Nu er det hele byens frustration. Sådan er det ikke i hele Grønland, men noget negativt har sat sig i selvsving, og den slags har det med at leve sit eget selvforstærkende liv. Der er ikke nogen *politisk* mistænkeliggørelse

af lærernes arbejde som i Danmark. Her på skolen er det overordnet et ledelsesmæssigt problem der får det hele til at flyde.

Eliten har det med at servicere sig selv og hinanden, uanset hvor i verden man befinder sig. Når fede katte bliver federe, må et voksende antal indskrænke sig derefter. Lad det være sociologiens svar på tyngdeloven. Men nepotisme i en særlig grønlandsk version, er efter nogens udsagn meget udbredt og forsvares med, at når der alligevel ikke er nogen kvalificerede til en given toppost, hvorfor så ikke pege på en slægtning eller bekendt - eller på den, hvis eneste kvalifikation er, at han er et bekvemt politisk lod i vægt-skålen.

Sådan kommer man til at tænke på så meget, af det der bliver sagt. Mistanken blev skærpet, da jeg på en noget uventet måde fik en opfordring fra skolebestyrelsesformanden om at redegøre for mit syn på skolens mange problemer. På to linjer i min syv sider lange klamamse om problemer og løsningsmuligheder, lagde jeg ikke skjul på, at det var altafgørende med en anden skoleleder – ikke mindst for lederens egen skyld. Herefter mistede hele koret øjensynlig interessen for alle mine synspunkter.

Uddannelse og ambitioner

Nogen slår til lyd for, at Grønland får alt for meget støtte fra Danmark – at denne støtte så at sige fratager grønlænderne al initiativ og virkelyst. Pointen er, at grønlænderne ikke kan se meningen i at foretage sig andet end at servicere hinanden med de mere end 3 mia. kroner som hvert år kommer af sig selv i en lind strøm. De burde skabe deres egne virksomheder til selvforsyning, mener de, og er derfor af den opfattelse, at al støtte skal bortfalde.

Det var det socialistiske flertal i Danmark, der efter krigen, og specielt i tresserne, bildte alle ind, at det var nødvendigt at hjælpe det fattige og forarmede land. Og siden har hjælpen ingen ende

ville tage. Og det vi ser nu, er et folk der snart sagt ikke magter at klø sig selv bagi, lyder det.

Jeg ved ikke hvorfor nogen slår til lyd for primitiv adfærdsregulering. Sammen med visse danske politikere, der ikke ser ud til at have andre bevæggrunde for at fjerne støtten, end den populisme der ligger til grund for skattestop og besparelser, vil grønlænderne dermed blive set på som undersåtter, der kan tugtes tilrette ved at fjerne støtten.

På den anden side er der ikke nogen tvivl om, at tilskuddet til Grønland er et problem for grønlændernes selvfølelse. Skulle man drage en sammenligning, er den lige så problematisk som støtten til landbruget i Europa. Landmændene er blevet afhængige af pengene fordi de efterhånden er kapitaliseret ind i driften. Stort set det samme er tilfældet med støtten til Grønland, der har mistet målsætning og fokus.

Altså *har* disse politikere en pointe, men deres medicin er fatal. Der er ikke tvivl om, at det trods alt har løftet landet op til en bedre levestandard, og ser vi historisk på forholdet mellem Grønland og Danmark, har Danmark vel en pligt til at betale sin del af prisen. For danskerne er det kun penge det handler om, hvorimod grønlænderne har måttet betale med deres kultur. Der er ikke nogen vej tilbage, og de fleste grønlændere ser sig som en naturlig del af den moderne verden. Men omstillingen tager tid, og for at det kan lykkes, er der nogle helt basale forhold der skal rettes op på.

Et af dem er uddannelse.

På mit arbejde er der i runde tal 60 undervisere, hvoraf omkring 25 er uuddannede timelærere der kommer lige fra gymnasiet eller fra forskellige erhverv. Mange af dem med en noget tvivlsom kompetence. På landsplan er 70 i gang med en læreruddannelse, men der mangler 350 uddannede lærere – et tal der skal sammenholdes med, at der til sammen er omkring 1200 undervisere i folkeskolen. Ganske vist er der flere lærere i Grønland end i Danmark, hvis vi sammenholder det med

elevgrundlaget, men årsagen hertil er de mange bygder med meget få elever.⁴

Der er med udgangen af 2008 uddannet i alt 80 sygeplejersker fra Peqqissaanermik Ilinniartarfik – sygeplejeskolen i Nuuk⁵ i de femten år skolen har eksisteret. De 80 uddannede dækker knap 30 % af behovet for sygeplejersker i Grønland. For det første siger det en hel del om problemerne på sygehusene og sygeplejestationerne, der på den måde stadig er meget afhængige af dansk arbejdskraft – som for de fleste jo desværre bare er her i en kort periode.

Sygeplejerskerne siger selv, at kravene på den Grønlandske Sygeplejeskole er højere end i Danmark, men virkeligheden er snarere den, at en del af disse brave folk ikke har en basal grunduddannelse der gør dem i stand til at læse videre. Når jeg tænker på, hvor få af mine elever der ville være i stand til at blive sygeplejerske, kan jeg godt forstå hvorfor der ikke er uddannet arbejdskraft nok. Tilmed er de dygtigste – mange af dem i hvert fald – meget optaget af at flytte til Danmark for at få uddannelse og arbejde dér. Og hvem er så tilbage?

Men ambitionerne er der ikke noget i vejen med. I Qaqortoq har man for eksempel besluttet at anlægge en lufthavn ude bag Storefjeld, cirka 10 kilometer uden for byen. Hvornår den kommer, og præcis hvor den skal være, er der ingen der ved. Men fordi det nu engang er besluttet, så er man gået i gang med at anlægge vejen derhen – en vej der på sigt skal gå helt til Narsaq og over Eriksfjord. Intet mindre. Med andre ord ved man godt hvordan et moderne samfund skal tage sig ud, og det vil da naturligvis også være helt fint med en lufthavn. Men hvor skal de mange penge komme fra?

Måske er jeg som lærer lidt inhabil, men jeg synes, det ville være bedre at investere i uddannelse.

Det gør man også: I Nuuk er man i gang med en universitetspark til 200 millioner kroner. Men der er bare den hage ved projektet, at

⁴ Fra ”Grønland – mægtig og afmægtig” af Marianne Krogh Andersen

⁵ Fra ”NANOQ”, Grønlands selvstyres hjemmeside 20/11-2009

under 2% får en længere videregående universitetsuddannelse (i Danmark er det 16%) og årsagen er, at de ikke kan kvalificere sig til en universitets-uddannelse. Alt for få søger de gymnasiale uddannelser, hvor hen ved halvdelen tilmed falder fra, fordi de ikke kan honorere de faglige krav. Altså er det folkeskolen det er galt med og dér man burde sætte ind. Men den erkendelse er man endnu ikke kommet til, og det vil så sige at man billedligt talt kan komme til at stå med en moderne lufthavn, uden produktive virksomheder, en masse sociale problemer og et endnu dybere afhængighedsforhold til Danmark.

Det vil i sagens natur være for uanstændigt at fratage grønlænderne en del af tilskuddet, så længe de er med i rigsfællesskabet. Hvis vi på den måde skal lave det der ligner en cost benefit analyse, vil der være mange – og mange steder - der ”ikke kan betale sig”. Det var os, der kom og ødelagde grønlændernes kultur, og man kan ikke bagefter sige, at de bare kunne have ladet være, eftersom vi trak vores kultur ned over hovedet på dem. Jeg ved godt, at nogen nu vil mene, at jeg hermed gør grønlænderne til ofre. Men vil man se ofre, skal man bare uden fodnote og samarbejde fjerne overførslen til Grønland.

Dybest set er det et spørgsmål om tid. Det er efter min mening ikke støtten til Grønland der er noget i vejen med, men den politiske og administrative inkompetence. Men oprøret ulmer. Man skal ikke glemme, at der trods alt er en del grønlændere, der er ved at få øjnene op for de problemer, landet står over for. Den politiske elite kan ikke blive ved med at være sig selv nok, og der tales højt om korruption og magtmisbrug blandt toppolitikere og embedsmænd, hvilket siges at være noget nyt; magthaverne taler man traditionelt ikke imod. Det er især de unge der har fået nok, og det er sikkert også derfor, at hen ved halvdelen af dem bliver i Danmark efter endt uddannelse. De ser passiviteten, drikkeriet og de sociale problemer vokse med politisk uduelighed. De er begyndt at vågne op, og det er dem, Grønland har brug for.

Det er som om, at de mangler tiltro til deres politikere, og sådan kan det som bekendt gå. Det behøver man jo ikke at være grønlander for at forstå.

Her anlægges vejen til den nye lufthavn. Maskinen i forgrunden er til at bore dybe huller med ned i fjeldet. I hullerne nedsænkes sprængladninger – man kan nemlig ikke sådan uden videre grave ujævnhederne væk uden at ”løsne” materialet. På to måneder er man nået et par km, så der er langt endnu.

Det grønne land

Det fortælles i De Islandske Sagaer, at Erik Den Røde efter de første tre år i Sydgrønland, sejlede tilbage til Island. Her berettede han med stor begejstring om det land han havde mødt, og kaldte det Grønland. Og det var ikke noget svindelnummer bare for at lokke folk med sig til landet. Faktisk mener man, at der i Grønland dengang var - om ikke bedre - da lige så gode betingelser for landbrugsdrift som på Island, hvor overbefolkningen gennem længere tid havde gjort rovdrift på den sårbare islandske bonitet. Folk i hobetal var derfor ikke sene til at følge ham tilbage til Grønland, hvor de bosatte sig og fik – set med datidens øjne – et langt bedre liv. Året var 986.

Der var grønt i Grønland. Som i dag. Men da der er tale om polarklima, er der selvfølgelig en meget kort vækstsæson, som naturligvis må udnyttes til det yderste. Nok syntes nordboerne at klare sig godt gennem mindst 400 år, men der må givet have været tale om mange år på smalkost for folk og fæ. Hvis blot foråret trak ud i 2 – 3 uger, eller vinteren pludselig satte ind før kræet var trukket i stald, lå dramatikken lige om hjørnet. Et andet problem, som også kendes i dag er, at det om sommeren kan sætte ind med tørke, som kan give misvækst.

Klimaet har samtidig den ulempe, at jorden lader sig udpine på stort set samme måde, som når folk i tropiske egne rydder regnskov for at dyrke soja. Der går uendelig lang tid inden den igen er dyrkbar, hvis man én gang har udpint den. Så når man taler om landbrugsdrift i Grønland, undgår man ikke at tage de meget problematiske økologiske sammenhænge i ed. Af samme grund kan sporene fra dengang stadig ses med det blotte øje.

Skærer man et snit i de marker som nordboerne dengang dyrkede, kan man se, at der var tale om udpining af jorden. Vilkårene er derved med stor sandsynlighed blevet forværret gennem årene for disse mennesker, der var afhængig af hjemmemarkerne til vinterfoder. I dag kan kunstgødning til dels rette op på problemet, men det går ikke i længden uden opretholdelse af- eller tilførsel af store mængder organisk materiale.

Som følge af indlandsisen, befinder hele Grønland sig nord for trægrænsen, men man har med et vist held formået at få træer til at vokse i de frodigste dale inde i fjordene. Der er dog på ingen måde tale om kommerciel skovdrift, og man kan på sin vis undre sig over eksperimentet.

Upervaviarssuk

Der var i begyndelsen af 1900-tallet kun få får i Sydgrønland. Grønlænderne havde ikke interesseret sig for det nøjsomme husdyr, for ikke at sige, at de reelt tog afstand fra et liv som bønder. Måske har det hele tiden ligget i deres kultur, at de for at overleve valgte en strategi der gik på, at kunne flytte med fangstdyrenes vandring. Nogle grønlandere har ment, at det netop var landnamsfolkets - nordboernes - ulykke, at de var bønder og dermed ikke kunne flytte, hvis klimaet tilsagde det.

Men danskerne trængte sig igen på med deres håbløse kultur og begyndte altså i det små, at indføre får. Den egentlige dynamik omkring fåreavl, startedes i 1906 af førstepræst Jens Chemnitz fra Frederiksdal, der indførte 9 får og 2 væddere fra Færøerne, som han på statens regning fik lov til at eksperimentere med. Det landbrug der var i Grønland på daværende tidspunkt, var meget sporadisk. Det drejede sig om enkelte forhutlede malkekøer, geder og får, der efter sigende kun akkurat klarede at overleve. Mælk og

kød gav de ikke meget af. Chemnitz søgte, med indførelsen af fårene, at få et alternativ - eller et supplement - til sælfangsten, som på den tid var på retur. Men selv om der havde været lidt husdyr hist og her siden 1700-tallet, var det et optimistisk projekt.

Det endte alligevel med, at Grønlands Styrelse i 1915 oprettede en fåreavlsstation i Julianehåb med Lindemand Walsøe som leder. Walsøe havde haft erfaringer med sig fra fåreavl i Australien. Det blev senere i 1939 udvidet med en sommerfilial i Uperniviarssuk. Og på den måde fik fåreavl – eller landbrugsdrift – igen fodfæste på Sydgrønland. Der var tilmed en fåreholderskole i Julianehåb fra 1915, og den ene generation med den anden udvidede bestanden og ekspertisen. Det blev til en forsøgsstation, som i 1956 flyttede ud til Uperniviarssuk hvor også skolen og en konsulentvirksomhed fik hjemsted.

På daværende tidspunkt – midt i 50-erne – var der omkring 20.000 – 25.000 får i området. Fåreavlen var dermed af væsentlig betydning. 1000 mennesker havde nu helt eller delvist levebrød ved fåreavl. Hertil kom den sekundære beskæftigelse, da man i 1952 startede et slagteri med moderne fryser, lagerkapacitet og konservervirksomhed i Narsaq. Slagtningen foregik med dyrlægekontrol, hvormed man sikrede sig, at kødet kunne eksporteres.

I 1998 blev der slagtet 22.394 lam. Men hertil kommer et ukendt antal slagtninger som de omkring 70 fåreholderfamilier selv har stået for. I alt var der samme år en kernebestand på 21.000 moderfår og avlsvæddere.⁶

I 2000 var målsætningen, at nå op på 35.000 lam til slagtning. Men en forudsætning herfor er, at der kan skaffes vinterfoder nok – et evigt tilbagevendende problem her i Grønland, da det importerede foder er alt for dyrt.

I en artikel ”Græsavl i Grønland” fra 1955 skriver Driftsleder K. N. Christensen⁷ om tabene i vinteren 1948/49, at det kunne have været undgået, hvis der havde været vinterfoder nok. I så fald

⁶ Tal hentet fra artikel af freelance journalist Aage Krogsdam Krøier (2000) - Biblioteket i Qaqortoq

⁷ Artiklen er fundet på Qaqortoqs bibliotek

havde der været en kernebestand i 1955 på 35.000 dyr mod kun cirka 20.000, mente han. Kravet er 50 – 100 kilo hø pr. moderfår. Altså skal der med 20.000 dyr mindst samles 1000 tons hø, men den faktisk indsamlede mængde, skriver Christensen, er under en tiendedel, hvoraf noget tilmed bliver brugt til malkekvæg.

Christensen skrev også, at mange fåreholdere slet intet vinterfoder har, og lader derfor deres dyr gå ude hele året. Og det betød naturligvis, at der fra tid til anden havde været enorme tab, og følgerne var katastrofale for familiernes livsgrundlag. Hertil kom, at fåreavlens udgjorde et betydelig økonomisk grundlag for landet, idet værdien af produktionen i 1955 var på over 1 million kroner.

Det gjaldt derfor først og fremmest om at lære fåreholderne at gøde deres hjemmemarker rationelt og godt. Christensen beskriver her en metode som gennem årene havde været anvendt i Island. Den gik ud på, at man først skar tørven af marken, hvorefter man bearbejdede jorden neden under og iblandede gødning fra stalden, fiskeaffald eller lignende. Herefter lagde man tørven tilbage. Metoden var meget tidkrævende, men måske kunne det betale sig, hvis man med en traktor kunne afskære tørven? Under alle omstændigheder gav det efterfølgende meget mere græs.

Næstefters gjaldt det om, dels at udvide arealet af hjemmemarker og dels at finde egnede græsarter til de forskellige lokaliteter. Christensen nævner forskellige sorter som man burde forsøge noget mere med, for eksempel eng-rapgræs, rød svingel, hvene, rørhvene, marehalm og stenært.

Upemærksomhed eksisterer stadig som både forsøgsstation, konsulentvirksomhed og landbrugsskole. De seneste års klimaændringer har skærpet interessen og optimismen for landbrugsdrift i Grønland. Der er i dag ikke blot flere køer og får, men også en tro på, at det kan lade sig gøre med en rentabel grønsagsproduktion.

Om lammesuppe, en bog og en hændelse

November.

Jeg har lige sat gang i en suppe på lammeben. Det har vi ikke prøvet før. Det skal nu stå og simre i et par timer.

Vi bliver ofte spurgt, om det vi spiser i Grønland, men svaret er ikke specielt interessant. Når jeg tænker på god mad - og det gør jeg tit - tænker jeg på dengang vi selv havde landbrug med egne produkter i haven og stalden. Dér var der ikke langt fra jord til bord, og det giver produktion og kokkerering en helt anden dimension – hvad Smiley-ministeriet derhjemme i skattestopland kunne lære noget af. Senere, da vi flyttede til byen, måtte vi købe alt, hvilket betød, at smagen selvfølgelig forsvandt – sammen med glæden ved at lave mad. Her er alting selvfølgelig igen blevet anderledes. Derfor er grøntsagerne heller ikke det samme her, som de nyopgravede på gården; noget er helt smagløst. Man kan ganske vist købe alt. Hver uge kommer der friske forsyninger af selvdøde gulerødder og bestrålede tomater med Royal Arctic Line, sammen med svinekød, papkyllinger, pulverkartoffelmos.....og hvad har vi?

Sælkød, sildepisker⁸ og tørret fisk, som man kan købe nede på Brættet, er ikke lige noget for os. Endnu. Det smager for meget af hav og tran, men er nok ellers Qaqortoqs svar på maden fra vores lille økologiske landbrug: den korte vej fra jord til bord. Torsk er Kirstens livret og det har vi spist et par gange, og selv om det ikke er min stærke side er det gledet ned med velbehag – måske fordi jeg selv har fanget det og fordi det er frisk. Så har jeg skudt en hare som vi fik sidste weekend sammen med et par kolleger, og det var

⁸ Vågehval

jeg selv helt vild med; Kirsten synes nu det smagte lidt af lever og var vist ikke så begejstret. Hun er jo - bortset fra torsk - også mere til grøntsager ligesom haren.

Men lammekødet popper op som en udsøgt delikatesse. Faktisk havde jeg ikke forestillet mig, at lam kunne være bedre end det vi selv lavede i Redsted, eller det vi købte hos andre økologer. Men dér tog vi fejl. Vi spiser det mest om fredagen, fordi vi begge bedst kan lide det med meget hvidløg, men så sidder vi også og stinker om aftenen, ud af begge ender, mens vi ser fredagsfilm eller læser bøger.

Det er en god måde at afslutte en hektisk uge på.

En **bog** og en **hændelse** har her i ugen givet anledning til følgende tankespind. To på hinanden følgende ting, som jeg her vil prøve at få til at hænge sammen:

Bogen "Sofies verden" er skrevet af Jostein Gaarder. Det er en ungdomsroman om den europæiske filosofis historie. Måske har du engang læst den, og har du, vil du vide, hvor svært det er at give slip på den – om du interesserer dig for filosofi og religion naturligvis, ellers er den vel plagsom. Romanen er en opsummering af alt hvad der er tænkt af store tanker de sidste 2500 år, og som på sin vis danner grundlaget for den europæiske historie og kulturelle identitet.

Hændelsen er fra mit arbejde på skolen: En meget dygtig elev i en af de ældste klasser har problemer med grønlandsk. Hendes familie har ganske vist boet her en del år, men hun har ikke fået lært sproget godt nok til, at hun kan følge en undervisning på grønlandsk. Helt galt er det blevet, efter at klassen har fået en lærer, der underviser dem i fysik på grønlandsk og efter grønlandske bøger. Og for nu at gøre en lang historie kort, har hun taget konsekvensen af problemet, ved dels at forespørge om det var

muligt at undervisningen kunne foregå på dansk og med danske bøger, og dels ved – da dette ikke var muligt – at blive væk fra timerne og evt. studere faget selv.

Nu skulle man synes, at dette alene er en sag mellem eleven, forældrene og skolen. Men hun fik store problemer med sine kammerater, da hun spurgte om undervisningen kunne foregå på dansk, og det selv om alle i den klasse taler, læser og skriver *meget* godt dansk. De begyndte at mobbe hende og tilmed kalde hende for racist – hvad hun bestemt ikke er – og fik hende i den grad gjort klart, at hun boede i Grønland og derfor måtte finde sig i, at undervisningen foregik på grønlandsk. Hun tog det meget nært, og var selvfølgelig ret ked af det.

Det er ikke første gang, hun har problemer med de andre elever i klassen. Hun er dygtig, og det har nogen svært ved at tåle. Janteloven er på sin vis mere udtalt her end i Jante. Det er tydeligt, at de der passer deres skolearbejde og får noget ud af det, har tendens til at holde det for sig selv. Det går med andre ord bedst hvis alle er lige dumme – eller lige kloge, for den sags skyld.

Da jeg har klassen i hele 8 timer om ugen, og deres nye klasselærer kun har kendt dem i fem dage, fandt jeg anledning til at tage problemet op. Mobberiet måtte stoppe, for det havde hun ikke fortjent.

Men nu kommer ”*Sofies Verden*” ind i billedet.

Efter at jeg havde pustet mig op over for mobberne, begyndte jeg at holde et uforberedt foredrag om to latterlige små sprog, der var røget i totterne på hinanden, om hvem der havde de bedste udtryk og begreber til at hænge videnskaben op på – alt imens globaliseringen for længst havde valgt *engelsk* som fælles platform. Jeg lagde ikke skjul på, at jeg synes det var lidt spild af tid for grønlændere at lære dansk, for selv om det ret beset giver mening i rigsfællesskabet med mulighed for at læse videre, så var hele den del af fællesskabet og processen måske allerede ved at være historie?

Selv dansk i Danmark har set sit første nederlag; mange højteknologiske virksomheder har engelsk som arbejdssprog, og de

fremmeste politikere taler om, at undervisningen på universiteterne skal foregå på engelsk. Jeg ved godt, at vi ikke bryder os specielt meget om den tanke, men alternativet er naturligvis, at vi melder os ud af det internationale fællesskab.

Det gav lidt tavshed i klassen. De kunne godt se, at 40.000 grønlandsktalende ville få uendeligt svært ved at holde stand med et sprog, som kun de forstår. Og når jeg – en dansk kætter – påstår, at også dansk er ved at fase ud, fordi 5 millioner menneskers sprog heller ikke er nok til, at slå igennem i en verden med 7 milliarder, da måtte grønlandsk vel bukke under først? Tilmed kan man på sin vis dele Grønland op i tre dialekter, som har meget svært ved at tale sammen.

Jeg var helt forpustet og lidt bange for alt det jeg fik sagt, men *bogen* havde på en måde mindet mig om, at den europæiske tænkning så ud til at have bemægtiget sig en dominerende rolle i globaliseringen, der fordrer, at vi kan tale et fælles sprog.

Der er lidt babelstårn over hele den snak, for hvad så med vores identitet? Ja, i så fald er det mange menneskers problem. Mig bekendt forsvinder der 6 sprog i verden om ugen. Det er muligt, at mange af dem er henregnet til dialekter, men alligevel. Ser jeg på mit eget ”modersmål”, som er vendelbomålet, vil det med sikkerhed uddø sammen med min generation, og mine børn både taler og skriver engelsk bedre end jeg nogen sinde kommer til.

Men jeg tror ikke længere på, at vi – om vi er danskere eller grønlændere – sådan uden videre mister vores identitet. Selvfølgelig betyder enhver udvikling *afvikling* af noget andet. Som en tidligere kollega i Danmark skrev til mig, kan vi finde behag i danskhed ved at læse ”Hø og Halm Tidende”. Her kan vi dyrke de hvidkalkede kirker, Dannebrog og kongefamilien. Men hvis det blev ved det, var vi vist snart hægtet af den globale udvikling. I Grønland kan man naturligvis blive ved med at tale grønlandsk, fange sæler og hvaler. Men det kan ikke stå alene. På den måde er vi alle underlagt en ny verdensorden. Hvad enten vi kan lide det eller ej, vil dele af tendensen være uafvendelig.

Hvis det med bogen og hændelsen kun kom til at hænge sammen i mit hoved, er du tilgivet. Jeg har vist ikke selv styr på problemet, for der er i hvert fald én meget vigtig ting som ikke må glemmes: Børn, der ikke har lært deres eget modersmål, har uendelig svært ved at lære et fremmedsprog. Først når man - på sit modersmål - har styr på de grundlæggende begreber, kan de omsættes til fremmedsprog, og det er en af årsagerne til, at så mange indvandrere har så svært ved at få en uddannelse i Danmark.

Men det tosprogede system kan bestemt også være årsagen til, at så mange grønlændere ikke får sig en ordentlig uddannelse. Det sprog-hurlumhej vi har med grønlandsk, dansk, engelsk og tysk, er sikkert en hård kost for mange børn. Så på en måde var mit foredrag et spark til dem som ligger ned. Og det var jo ikke meningen.

*Her sidder ravnen, sky
som den er, højt over
kirken og klatter
blasfemisk på korset.*

Til den som måtte være interesseret, blev det en hel god lammesuppe.

Og nu vi er ved supper: En gang fik jeg fiskesuppe lavet af en grønlander. Det var en fantastisk oplevelse. Ganske vist havde den en noget ubestemmelig karakter, hvor alskens liv fra havet var omkommet i det kogende vand. Men smagen satte sig umiskendeligt på alle sanser. Jeg spurgte naturligvis til opskriften – som man jo gør, når man har fået noget der smager godt. Men det kunne hun ikke sådan uden videre give mig, for der var både torsk, rejer, hval, muslinger og så meget andet i, foruden grøntsager af forskellig karakter. Faktisk lød det til at være en tilfældig blanding af hvad hun havde haft til rådighed den dag. Hvis det var sandt, tænkte jeg, så er hun ikke bare en dygtig kok, men en madkunstner.

Det var henne i skolens kantine, og hun blev sikkert stolt over, at jeg viste mig interesseret, for straks efter vores korte samtale sagde hun storsmilende: ”Skal du ha’ resten med hjem?”

Vi har ikke endnu prøvet at gøre hende kunsten efter. Til gengæld har Kirsten købt en grønlandsk kokebog – måske det første tilløb til en bedre madkultur på disse kanter?

Billedet her er fra en lille tur omkring fjeldet øst for byen. Der er ikke ret langt, men det tager tid at komme igennem sneen der ikke kan bære én endnu. Desuden ved man ikke hvor man træder – eller rettere hvad man træder igennem til.

Trivialiteter, kedsommelige krige, penge der ruller og julen der nærmer sig

Det har været fint vejr den seneste uge. Stille og solrigt, mellem 0 og 15 graders frost – om natten koldt nok til, at vi må have vinduet lukket, for at radiatoren ikke skal fryse, og om dagen må man have trøje og jakke på, når man er i fjeldet. Solen står lavt på himlen og kaster lange skygger selv efter den mindste ujævnhed. Dagene er blevet korte; halvmørkt når man går på arbejde og lige så dunkelt tilbage. Men det er Sydgrønland – på højde med Oslo – så her bliver ikke helt vintermørkt som i nord.

Al snak om vejret er en form for trivialitet, ligesom arbejdet, madlavningen, fjernsyn, bogstudier, indkøb, dyneluftning, pudse vandrestøvler, gå ned med skraldeposen, støvsugeren med tilbage, en slentretur ved havnen, på indkøb og hvad gør vi? Alle steder i verden har sine trivialiteter, som man kvier sig ved at skrive om, fordi de er – nå ja, trivielle, hvorfor det må siges at være uden interesse for en hvilken som helst modtager med bevidsthed. Eller hvad? Sex er da ikke blevet umoderne fordi det er trivielt – med sine evindelige gentagelser og forudsigelighed?

”En forslidt bemærkning”, står der i ordbogen, om *”..noget hverdagsagtigt, kedsommeligt, og banalt”*. Nuvel. Sådan er livet altså, og det må man så prøve at leve med, hvad enten man bor det ene eller andet sted på jorden, hvor solens stråler falder i forskellig vinkel – hvis de falder.

Altså handler det vel om, at finde en kvik bemærkning til den med skraldeposen og støvsugeren, for slet ikke at tale om vejret?

Livet er og bliver trivielt, som det behager, eller man kan vælge at gøre det interessant. Måske er en hvilken som helst tur med skraldeposen enestående som indholdet selv – nok ikke den store intellektuelle udfordring men altid interessant nok til, at man i det mindste kan huske, hvem der gik ned med den sidst.

Forleden havde jeg en snak med en tømrermester – sådan lidt løst og fast om byggeriets vilkår. Som i Danmark har man også her problemer med at få svende og materialer. Det med materialerne var umiddelbart til at forstå, men at han havde mangel på arbejdskraft må siges at være et paradoks, her, hvor der går så mange ledige? Som du husker, har jeg før brokket mig over, at mit og Kirstens arbejde tager så meget af vores liv, at vi ikke får tid til at nyde Grønland i det omfang vi havde ønsket, men en håndværker har også en lang dag. På hverdage arbejder de 9 timer, og om lørdagen 5. Sådan har det altid været, sagde tømrermesteren; når man ikke kan få folk nok, må dem man har arbejde mere. Her i landet er det helt naturligt.

Men så har de vel længere ferie, indvendte jeg. Men nej! ”Helst kortere”, sagde han. Da han kun havde fastboende svende, fik jeg straks en forestilling om, at der så måtte være meget sygefravær – lige som på skolen blandt lærerne (ca. 10 % hver dag) – men nej. Blandt tømrerne var der stor *loyalitet* over for arbejdspladsen.

En svend tjener 135 kr. i timen, men er normalt på akkord og tjener derfor reelt mere. Hvor meget mere fik jeg ikke ud af ham.

Jeg kan regne ud, at det efter grønlandske forhold er en rimelig god løn. Men det lille substantiv *loyalitet*.... ?

Det fik mig til at tænke på, at skolen skal renoveres for 75 millioner kroner. Det hele skal efter planen starte til sommer. Det sagde man for resten også sidste år. Og året før. Af den grund er intet blevet vedligeholdt, så derfor skal man ikke være speciel kyndig for at kunne se, at skolen trænger.

Trivielt? Sådan kan det se ud i måneder, år efter år. Og præcis sådan så det ud da nordboerne for 1000 år siden overvintrede første gang i Sydgrønland.

Der skal være licitationsrunde i maj. Herefter skal byggeriet starte i juni – juli. Jeg gad nok vide hvordan det vil komme til at gå. For det første kan jeg slet ikke se det fornuftige i at lappe sammen på det gamle lort. Langt det meste er lige til at rive ned. For det andet kan det være svært at se hvor håndværkerne og materialerne skal komme fra i det tempo. Der er vel ikke nogen der bestiller

materialer, eller annoncerer efter håndværkere, før de har vundet licitationen?

Det man ikke længere kan bruge og som ikke kan brænde, bliver kørt ud til "Dumpen" hvor der er umanerlig meget plads. Alt husholdningsaffald og andet brændbart (sofahjørner, borde, stole, tøj, springmadrasser og papir) køres til forbrænding. Det er langt fra den samme miljøbevidsthed som i Danmark.

Dog! Her i byen tales der nu om, at blive førende på affaldsområdet, m.h.t. sortering og genbrug. Man vil starte med flasker.

Og kan nogen overhovedet – som tømrermesteren har antydnet - få håndværkere nok? Og for det tredje skal skolen være skole under ombygningen.

Men efter sigende er der tænkt på det hele. Så er spørgsmålet om skolebyggeriet skal foregå ved tankens kraft, eller anlægges en vej fra tanke til handling med loyalitet?

Historietimen

Hver uge har jeg to lektioner historie med 11. klasse. Det er således begrænset hvor meget vi kan nå på et år, så derfor vælger jeg ud af det som jeg finder mest relevant. Og hvad har vi så? Ja, i Danmark synes det detailstyrende Undervisningsministerium vel, at

tiden mellem 1914 – 1945 er den mest interessante, fordi verden gik amok to gange, og så har Ministeren vel et par tilføjelser til kanonviden, som skolerne i mellemtiden har måttet forpligte sig til at formidle – af politiske årsager kan man tænke. Al historie kan siges at være interessant, også Haarders interesse for ertebøllekulturen, trediveårskrigen og det sønderjyske spørgsmål, for slet ikke at tale om Anders Fogh Rasmussens forsøg på at omskrive samarbejdspolitikken under anden verdenskrig til at være noget nær landsforræderisk fejhed. Fogh mente, at vi slet ikke skulle have fundet os i at blive besat, hvorfor vi straks skulle have smidt de tyske soldater ud af landet.

Jo, der er nok at tage fat på som historielærer, og herfra skal han have tak for sin idé til kontrafaktisk historieskrivning; hvordan ville verden egentlig have set ud, hvis Hitler havde fået problemer med sin overmagt nord for grænsen...? Tak, men, nej tak.

I Grønland kan man heldigvis selv vælge historiske emner, og mit valg faldt på Palæstina, der i vor tid synes at være alle kriges moder, og som føder den ene konfrontation rundt omkring i verden efter den anden. Specielt er Mellemøsten kampplads for stridigheder, der alle har med jøder, muslimer eller olie at gøre. Og hvis nogen skulle have glemt det, er Danmark dybt involveret i det, der kun kan være en oliekrig, men ellers bliver legitimeret af skiftende argumenter som krigen skrider frem. Sagt på en anden måde: Afhandlingen er lettere at få til at hænge sammen, hvis problemformuleringen skrives til sidst.

Det giver pinlige forklaringsproblemer, specielt hvis man blot kender lidt til historien og de forudsætninger invasionen i Irak baserede sig på. Krigen var efter min mening klart ulovlig, men som bekendt er det sådan, at når det gælder den slags love, kan et flertal sætte sig ud over magtens tredeling og dermed nægte at lade sagen undersøge.

”Det er et fordomsfuldt civiliseret menneskes sædvanlige fejlsyn”, sagde Karen Blixen i ” Den Afrikanske Farm” når hun stundom stod over for kenyanernes mærkelige skikke og tankegang. Dette citat tænker jeg så tit på her i Grønland, når jeg står over for noget jeg ikke forstår. Og det gør jeg tit - ofte med fordomme jeg på ingen måde har lyst til at lufte offentligt. I en historietime fik jeg således noget helt uventet at tænke på, da en af mine elever sagde, at det næsten ikke var til at holde ud med alt det krig – om ikke vi kunne få historieundervisning uden krig? For eksempel noget grønlandsk historie? ”I danskere tænker kun på krig!”

Slam!!

I begyndelsen slog jeg det hen som det rene snak. De havde forinden – langt de fleste af dem – engageret sat sig ind i de sidste tres års konflikt i Palæstina, og undret sig over hvordan Israel kunne slippe af sted med så mange uhyrligheder og brud på FN-resolutioner. Jeg havde håbet, at de nu bedre forstod konflikterne i Mellemøsten, og at de som verdensborgere kunne navigere derefter i deres liv.

Nu var de altså trætte af at høre om krig, gentagende terror og massakrer på palæstinensere hvis tilnærmelsesvis våbenløse gengældelser og flugt var blevet genstand for bl.a. Danmarks forargelse. Var det virkelig muligt, at man i grønlændernes kultur- og historieforståelse var så fremmed over for den slags, at det ikke kunne rummes?

Men selvfølgelig havde de en pointe. Inderst inde var jeg pinlig berørt over at være dansker. Her stod jeg med mine talenter og havde undervist i min kulturs historie - som vi ikke selv havde lært noget af - og som jeg nu havde forsøgt at formidle til elever hvis kulturbaggrund aldrig havde kendt til krig. Det synes virkelig ikke at interessere dem, og det slog mig, at Danmarks deltagelse i Irak-krigen ikke diskuteres her i Grønland. Jeg hører aldrig grønlændere

nævne det med et ord. Rigsfællesskab eller ej: Enten føler de ikke det kommer dem ved, eller også er de for pæne til at træde på vores dårlige samvittighed? Mit fejlsyn var ikke bare en didaktisk brøler med en håbløs formidling. Jeg stod her med elever fra den ældste klasse der på deres specielle måde fortalte mig, at de ikke havde behov for at høre om min kulturs dumheder. ”Statsminister Fogh kan gøre hvad han vil, men den slags gør vi ikke i Grønland”.

Måske er der mere fremtid i at lære om Grønlands historie?

Pengene sidder løst på nogen grønlændere. Når der kommer løn skal der bruges penge. Og der er meget de gemytlige folk kan finde anledning til at fejre. Som den naturligste ting i verden holdes der for eksempel kaffemik til børns halvandet års fødselsdag – måske en arv fra dengang man fejrede, at ungen havde slidt hul i sålen på sine første kamikker? Så kommer folk med gaver og spiser kage og drikker kaffe fra et overdådigt bord. Det hele afsluttes gerne med fyrværkeri om aftenen inden kl. 22.00. Børn kan komme en i møde om morgenen henne på skolen, og glædesstrålende fortælle, at far eller mor havde fødselsdag i går, og selv om det ikke vedkommer mig, må jeg naturligvis vise min deltagelse i den glædelige begivenhed: ”Nå da! Og hvor gammel blev han så”? Om det er tilfældigt ved jeg ikke, men på det spørgsmål får man sjældent svar. Man kunne jo tænke sig, at aldersbestemmelser har en universel tendens til at blive uinteressant - med alderen?

En dag kom én af mine kollegaer ind på lærerværelset hujende som en indianer. Det eneste jeg på det tidspunkt forstod, var, at der sikkert var sket et eller andet glædeligt. Måske havde hun vundet i

Lotto? Langsomt gik det op for mig, at hun var blevet mormor. Rituellet stimlede de andre sammen op om hende for at lykønske det jublende menneske. Der stod nok 20 gratulanter tæt pakket og gav knuser på skift, hujede med og klappede i hænderne.

Glæde har mange former for udtryk. Nu begyndte hun at smide om sig med mønter. Masser af mønter. Selv fik jeg et par stykker i hovedet, og sådan blev de spredt over hele lærerværelset, mens de andre fór rundt som sultne fugle, der fodres ved en våge for at samle så meget op som muligt. Da jeg ikke endnu helt havde forstået hvad det alt sammen gik ud på, blev jeg siddende for at iagttage fænomenet.

Senere blev det forklaret mig, at det var en tradition at give udtryk for stor glæde, ved symbolsk at dele ud af sin rigdom. Og der har sikkert været tale om mange penge, for da pausen var forbi, og jeg sad tilbage for at forberede mig til næste time, begyndte jeg at finde mønter i sofaen. Inden jeg vidste af det, havde jeg det meste af 100 kroner i min hånd.

Og her til jul skal der festes og bruges penge. Som i Danmark ses det først og fremmest på lyskæderne, der overalt lyser og blinker i alle mulige farver. Det ser rædselsfuldt ud, men mange grønlandere elsker – ligesom os danskere - det moderne skrammel, der dalrer i alt, hvad det kan hænges op i. Og midt på torvet står juletræet, der er skænket af venskabsbyen Århus. Og minsandten om ikke det tændes den første søndag i advent til et gigantisk fremmøde, hvor borgmesteren holder en tale både på grønlandsk og dansk, og hvor han priser højtiden og takker for træet, der er kommet helt fra Danmark. Og når han endelig er færdig – det tager jo altid lang tid, når alt skal oversættes for de fremmede i byen – kommer Julemand Ho-Ho kørende ind i mængden i sin udsmykkede brandbil og ringer med klokken. For nu er det jul.

Forinden har der dagen igennem været korsang i begge kirker, foruden gudstjenester og sporadisk julehandel i de fire timer butikkerne har åben. Jeg selv listede ned i Frelserens Kirke til gudstjeneste, og fik her en mere kulturel end spirituel oplevelse. Her var der styr på formen som i Hans Egedes tid, og man sang så langsomt, at kæben var ved at få krampe, og lungerne og orglet tømtes totalt for luft for hver verselinje. Hvis man ikke før skulle have tænkt over det, så har Grundtvigs salmer mange strofer.

Det blæser en del. Det sker ikke så tit. Her har vi næsten altid stille vejr og jeg tror vi skal halvanden måned tilbage for at finde kuling som nu. Hver gang kommer mågerne med det første varsel, ved at kredse ind over byen og sejle rundt mellem husene med deres spæde klagende lyde.

Men her er smukt og solrigt, 5 – 10 frostgrader. På Øen Akia kan man nu og da se små lokale snestorme, hvor den gamle sne river sig løs og flyttes rundt. Ude på fjorden er der krusninger på vandet og bådene i havnen vipper mellem den knuste nysis der presses ind i krogene. På den anden side af Nakkartarfik kan jeg se genboen i færd med at redde sit juledaller, der er blæst ned fra terrassegelænderet. En anden bøjer sig trodsigt mod vinden og stiler mod købmanden henne på hjørnet.

Nu kan jeg høre at Kirsten har fundet støvsugeren....

Trivielt.

Det er midt på dagen, men alligevel fik billedet et præg af aftenstemning da Kirsten trykkede på udløseren. Der er meget "Guldalder" over den himmel.

Om Co2 og en stor beslutning.

Helt fra starten har jeg været ked af min arbejdsplads, fordi der, ud over alle grænser, er et dårligt arbejdsmiljø. Kort før jul endte det med, at jeg måtte sygemelde mig på grund af stress, som kun kan forklares med en kombination af, hvordan jeg har håndteret mit engagement og de dårlige betingelser. Her er det ikke nogen trøst at være en blandt mindst 10 % der dagligt er sygemeldt.

Det skete lige før juleferien hvor vi tog til Danmark for at slappe af. Men forinden fik jeg med Kirstens hjælp og velsignelse taget mig sammen til at sige min stilling op til 1. februar; der var ikke nogen fremtid i at have et arbejde som man bliver syg af, og hvor vigtig kunne Grønland være hvis det var på den måde jeg skulle leve mit liv? Tilmed var jeg ved at danne mig en forestilling om, at jeg aldrig mere ville være lærer. Det var nedtur, og eftersom alt kortsluttede, havde jeg svært ved at tage mig sammen til noget som helst.

Vi har hele tiden været glade for byen. Her blev vi godt modtaget, fik et godt sted at bo og fået en del venner. Men arbejdet har ligesom lukket sig om mig som et sort hul, og i julen gjorde vi ikke noget væsen af os, for at lade nogen vide at vi var i Danmark. Der var ikke på den korte tid overskud til noget ud over familien. Kirsten har langt hen ad vejen været glad for sit arbejde, men også hun har haft meget at se til. Selv om sygehuset har et meget bedre arbejdsmiljø, er hun heller ikke kommet sovende til sin løn.

Efter en måneds tid fik jeg det bedre, og begyndte at søge arbejde både i Qaqortoq og i Danmark.

I Qaqortoq er der ikke meget at vælge imellem, og jeg fandt hurtigt ud af, hvor svært det var, at komme til en eventuel samtale i Danmark. Skolen arbejdede halvhjertet med at få mig tilbage til det lærerforladte sted, men som tiden gik, blev jeg mere og mere klar over, at min tilstand kun var mærkbar bedre, fordi jeg kunne se en ende på det hele.

Tiden gik. Og vi gik med. Det lignede mere og mere et par enkeltbilletter til Danmark 1. marts. Men så kom noget uventet i spil.

Små 1500 km nordligere ligger Upernavik. Også her mangler de lærere, men vi var dog aldrig kommet til at tænke på den flække, hvis ikke det var fordi en af mine studiekammerater fra Skive Seminarium pludselig ringede mig op og præsenterede sig som viceskoleinspektør på Prinsesse Margrethe Skolen. Jo, han havde hørt i byen, at jeg havde opsagt min stilling på Tasersuup Atuarfia. Havde jeg spurgt ham, sagde han, kunne han godt have fortalt mig, at den skole ikke var til at leve med. Der flygter alle skrigende fra. Nu pakker I dyne og kanariefugl og kommer op til mig. Her er vilkårene meget bedre, sagde han.

Enten var hans overtalelsesevne enestående, eller også var det bare os der ikke var færdig med eventyret. Der kan godt argumenteres for, at beslutningen var forbundet med en vis naivitet. Men skulle det gå galt heroppe kunne det ligeså godt være med maner.

Kedeligt var det i hvert fald ikke.

Alle taler om klimaet. De fremmeste forskere har længe sagt, at vores klode er belastet af menneskelig aktivitet. Og jeg mener, som jeg har gjort det i mange år, at der politisk skal gøres noget drastisk. Vi er nødt til at ændre adfærd, hvis ikke vores børn og børnebørn

alle sammen skal stå med ødelæggende orkaner, oversvømmelser, tørke og flygtninge.

Men for tiden har vi næsten en garanti for, at der på det område ikke vil ske noget som helst. Flertallet i Danmark kan påvise hvad som helst, og med statistiker Lomborg i spidsen er det for længst bevist, at der ikke er nogen overhængende fare. Det kan ikke betale sig at gøre noget. Og hvis noget absolut skal ændres, må Kina og USA gå forrest, hvis nedbringelsen af CO₂ skal have virkning. Vi kan derfor slappe helt af; Kirsten og jeg kan uden videre tage til Upernavik og arbejde, og til Danmark hver sommer – og måske til jul? – for hver gang at bruge flere hundrede liter flybrændstof. Hver! Og så må vi jo håbe, at det ikke er det udstødningsrør der er skyld i problemerne, eller mene, at det sikkert vil ose hvad enten vi er med eller ej?

Det var den slags smedens kat døde af. Undskyldningerne og de billige argumenter bliver dummere og dummere. Man skal naturligvis ikke vente på andre lande, men gøre noget ved problemet selv. Og vi skal selvfølgelig ikke flyve i tide og utide. Om tyve år vil vores børn og børnebørns generationer sikkert slå sig i tøjret over, at vi tilmed kommer og beder om pension, som om vi ikke har lånt nok af deres livsrum?

Og sådan har menneskene, som de eneste levende organismer på Jorden, fået evnen til abstrakt tænkning, men hvad godt har det gjort dem? For nogen betyder det genvalg, og for folk som Lomborg indebærer det en helt god løn at være den klovn, der kan bevise det, der til enhver tid er bekvemt. Mennesket har ingen strategi som population – kun som individ - og det har gennem klodens evolutionære udvikling kostet mange arter og dyregrupper livet. Jordkloden kan vi dog ikke ødelægge, så måske bliver rotterne helt glade for det vi efterlader?

I Qaqortoq har vejret på det seneste ændret sig en del. Har det mon noget med udledningerne i Kina, USA eller Danmark at gøre? Først flere uger med højt solskin, mellem 5 og 20 graders frost og stille vejr hver dag. Det er ret usædvanligt, hvis man skal tro de lokale.

Imidlertid er det vist også på det sidste. Nu viser der sig små omslag til ustabile forhold, med pludseligt stormvejr, så voldsomt, at vi ser vandet på fjorden blive suget op i luften og forstøvet til skyer, der farer hen over vandoverfladen. Senere begyndte det at løje af, hvorefter sneen væltede ned – hvad den stadig gør. Så der er rigtigt gang i gummiged og skovle. Hvis der - som de siger - herefter bliver orkan, gad jeg nok vide hvordan det vil komme til at se ud, hvis alt det sne giver sig til at fyge rundt i gaderne? Allerede nu er udluftningsventilerne på tagene under niveau, så der ligger temmelig meget.

Her, højt hævet over den forurenede klode, ses i det fjerne et par nunatakker. Det er fjelde så høje, at de rager op over indlandsisen. Billedet viser ikke indlandsisen så tydelig på grund af skyer.

*Her er der omslag til tøvejr. Jeg står ved bunden af Storsøen og leder efter et sted hvor jeg kan komme over elven, hvor vandet er delvist tilfrosset. Det ser jo let ud på afstand; bare springe fra sten til sten, og vupti er man på den anden side.
Det blev ved tanken.*

Fra Qaqortoq til Upernavik

Februar

Når man skriver breve, er man ikke altid opmærksom på, at modtagerens indlevelse foregår i en dybde man ikke selv føler at have skrevet sig ned i. Det sidste brev til Danmark havde åbenbart ikke den nødvendige ironiske distance, hvorfor en del familie og venner reagerede med bekymring over vores situation. Imidlertid var det ikke meningen at kalde på medynk. Skal det endelig være, så ser vi bruddet med min skole og fraflytningen fra Qaqortoq som en ny chance for en udfordring og oplevelse i vores liv. Vi har blot vendt en krise til noget positivt.

Spørgsmålet er om ikke konnotationerne vil florere, uanset om man skriver på den ene eller anden måde. Langt eller kort? Når to jyder står over for hinanden og kommunikerer, kommer informationerne ikke nødvendigvis i form af mange ord. For en københavnere kan det let opfattes som en ret sparsom udveksling af viden. Ser han ikke skuldrene og hændernes små bevægelser eller iagttager hvordan der sparkes til traktordækket, vil han ikke ane hvad der foregår. Når jyder kan tale sammen uden at sige ret meget, er det fordi der er uskrevede regler om, at alt det indforståede kan indeholdes i et "så det", eller en tåhyler på fælgen. Modsat ser jyderne københavnere stå lige over for hinanden og tale sammen, som var de blinde, medens de gestikulerer med hver en muskel og puste sig op som fregatfugle, panisk angste for at blive overhørt af en døv.

Ser man bort fra denne urimelige stereotype forestilling om jyder og københavnere, så er der sikkert ikke forskel på mængden af den anvendelige information – eller for den sags skyld mængden af de biforestillinger – de udveksler. En der taler eller skriver meget, skal altså ikke bilde sig ind at være til mere nytte. Måske er det mere underholdende, men informationsværdien af bla- bla- bla- er ikke

proportionel med mængden af bla- bla- bla-er. "Bla" ville måske have været nok.

Victor Hugo leverede i 1862 sammen med sin forlægger den kortest tænkelige form for korrespondance. Hugo havde netop skrevet sin berømte roman "Les Misérables" ("De elendige") og var på et tidspunkt interesseret i at vide hvordan det gik med salget af bogen.

Han skrev derfor følgende brev til forlæggeren: "?"

Forlæggeren svarede: "!"

Det blev en korrespondance der var mere jysk end i Jylland. Alt indforstået snak var barberet væk. Kun pointen – det væsentlige – var tilbage. Har du læst "De elendige" vil du vide, at det ikke er hverken papir eller detaljer der er sparet på, så det til overflod skrivende menneske havde sikkert tømt sig for ord.

Forfatteren var i øvrigt glad for svaret.

Der kan være så meget at glæde sig over. Jeg tænker ikke bare på, at vi nu begyndte rejsen til Upernavik. Alt det vi skulle opleve.

Vores døtre var i Qaqortoq den sidste uge. Dejlig uge. Og så stod det at læse i de grønlandske aviser, at Anders Foghøj – som han så smukt fonetisk skrives og udtales heroppe – ville trække tropperne hjem fra Irak til august; han antog vel helt naturligt, at irakerne til den tid ville være i stand til at ødelægge resten selv. Det er i den forbindelse kun smålig spekulation, når nogen hævder, at den forestående hjemlige valgkamp derved var begyndt.

I Danmark er diskussionen på det nærmeste ophørt. Journalister er blevet pæne folk i jakkesæt der via voxpop stiller tilfældige folk på gaden svære spørgsmål som: "Kan du lide fundamentalister?" – "Kan du lide selvmordsbombere?" – "Kan du lide indvandrere der slår gamle mennesker ned på gaden?" – "Vil du gerne have Saddam Hussein tilbage til magten?" Hvis de svarer kort og præcist vil de

komme i fjernsynet. Lange og indviklede svar er noget rundkredspædagogisk pjat fra de gamle parnasser.

Flertallet har én gang besluttet, at det hjælper med en rask lille krig; demokratiet blomstrer i Irak som aldrig før. Man kan godt nok ikke komme som journalist og fotograf og konstatere dette faktum, thi det er for farligt. Men som sædvanlig når flertallet har besluttet at det alt sammen går som det skal, så *går* alt som det skal, og så der er ikke noget at komme efter.

Det kan man så glæde sig over.

Her er grænsen mellem indlandsisen og de isfrie fjelde. Det er svært at fotografere, men måske kan det ses hvordan indlandsisen ”flyder” ud på grund af det store tryk inde i land.

Nu kom det sidste farvel til vennerne fra Qaqortoq. Stormen får helikopteren til at hoppe rundt mellem fjeldene, og piloten vælger en lang omvej vest om Narsaq – sikkert for at undgå det

allerværste. Alligevel er der en der bliver flyvesyg. En forsinkelse fra Qaqortoq betyder, at der kun er tid til en kort omstigning i Narsarsuaq til flyet der går mod Nuuk. Her hopper det videre indtil vi kommer godt ind over indlandsisens stabile højtryk.

Da vi lander i Nuuk er det ved at være aften. Her er ikke ret kønt set fra vejen mellem lufthavnen og sømandshjemmet. Det ser rodet ud, med nye og gamle byggerier mellem hinanden – små huse mellem store rædselsfulde boligblokke, og det nye der skyder op alle vegne er grimt og stilløst. Det vrirler med bygningsarbejdere og byen udvider sig ganske voldsomt. De økonomiske trængsler ude i byggerne, får mange unge til at søge lykken i storbyen. Men hvilken lykke? Selv om vi kører stærkt ind mod byen, springer fattigdommen flere steder i øjnene med dets udtryk af ramponerede husfacader, affald, beskidte og tarveligt klædte børn og voksne der står og dingler i vindstille med en flaske i hånden. Her er det ikke en uddannelse der varmer ørerne under strikkehuen.

Vi bliver indkvarteret i et udmærket værelse som var det på et hotel, og med god slagkraftig dansk mad, spiser vi os mætte til trucker-priser, som var vi et sted på den jyske hede. Her kommer entreprenørerne fra Danmark og andre lande og får deres aftensmad, før de enten går i seng eller drager ud på byggepladsen for at arbejde på ny.

Næste morgen er vi atter på vej ud i lufthavnen for at komme videre til Kangerlussuaq øst for Sisimiut og herfra videre til Ilulissat. Her bliver vi hentet af hotellet, som har sin egen lille minibus. Hotel Icefiord ligger skønt helt ud til vandet med udsigt over til Disko-øen ca. 70 km nord for Ilulissat.

Det går herfra videre til Upernavik hvor vi lander i lufthavnen, der ligger på fjeldtoppen højt hævet over byen. Øen, hvorpå byen ligger, er ikke ret stor, så det virker på sin vis som et meget isoleret samfund. Fra luften ligner det en rumstation med landingsplads.

Lige før landingen i Ilulissat ser vi isbjergene som brækker af bræerne og driver ud i Davis Stræde. De er kæmpestore.

Vi mærker det afsondrede sted på en ganske særlig måde, da vi opdager at det hus vi skal bo i, ikke er udstyret helt som vi havde forventet. Standarden her er ikke som i Qaqortoq, men alligevel synes det rimeligt, om der var en seng til hver, en kniv til gafflen, udstyr til at lave kaffe med, et køleskab – og sådan lidt forskelligt af det man vænner sig til som dansk kælegris i murermestervilla på Fruevej. En klage medførte, at vi inden aften havde to senge og et køleskab. Naboen var så betænksom at lave en kande kaffe.

Om faciliteter og slædekørsel

Der er omkring 20 graders frost, men det blæser lidt og det virker derfor meget koldere. Jeg bliver betænkelig ved afløbet fra vores hus, der som i alle andre huse blot er ført ud gennem husgavlen en meter over grunden. Men ved vores gavl ligger der en snedrive så stor, at den har dækket det hele til, og jeg har derfor været ved at grave en passende mængde sne væk, så det hele ikke fryser til én stor isklump og propper til. Ved de huse, hvor der bruges meget vand, løber det helt ud på vejene og fryser, lag på lag, og skaber

derved store ujævnheder og buler af beskidt frossent afløbsvand. Det ser ud som om alle bygninger har tisset ud af buksebenet.

Tre gange om ugen kommer byens ”natmænd” og henter de gule lokumsposer. Hvis man lader dørene stå ulåste – og det kan man godt, for der er aldrig tyverier her i byen – går de selv ind i huset og skifter posen. Den snøres med ståltråd og bæres ud til en lille ladvogn til samlingen af andre gule poser – der glider rundt i ladet mens der køres. Så det... Det hele tømmes dér hvor der er allermest plads, ude ved ”dumpen”, hvor poserne skæres op så indholdet løber ned ad skrænten og ud i havet. Poserne smides over i en gammel metalcontainer for at blive brændt af.

I næsten alle vores huse er der en vandtank, som man kan få påfyldt efter behov. En tankvogn kører konstant rundt i byen og sætter en slange på studs i siden af husene, hvorefter de pumper vand ind. En rød lampe på huset lyser, når tanken er fyldt, så påfyldningen kan stoppe i tide hvorved man undgår for meget vandspild. Den samme mekanik er installeret ved olietanken som er placeret under huset, men det er sikkert længe siden det har virket efter hensigten. Dunsten af diesel går op gennem gulvet og er ikke altid lige behagelig i den ellers hyggelige iglo.

Sådan skal husene så at sige serviceres i begge ender. Jeg er nok lidt spændt på hvor tit de kommer med olie. Det er et gammelt hus, med et gammelt fyr, og hvis de så tilmed bliver ved at fylde på tanken til det løber ud under den side af huset, som har fald mod havet, kan det da blive en helt interessant regning.

Hundeslæderne bruges traditionelt på hav- og fjordisen når fangerne skal ud på fiskeri eller på jagt. Men mulighederne er reduceret de seneste år, fordi vandet ikke fryser til som det plejer. Der burde være fast is næsten helt til Canada. Isen bryder hele tiden

op på grund af strøm og en højere temperatur. Det ser ud til at være i konstant forandring ude på havet; en dag er der havis og isfjelde så langt øjet rækker – bortset fra en del åbne områder og mere eller mindre brede kanaler som fangerne kan udnytte til at sejle ud i til fangst. Men den næste dag kan al isen, fra 500 m og ud, være totalt forsvundet. Det er altså en farlig sag at befinde sig derude. Man ved aldrig hvornår den bryder op og forsvinder, og jeg forestiller mig også, at det må være svært at opdage alle de let tilfrosne våger?

Vi har været sammen med et par af vores kollegaer til hundeslæde-væddeløb, men var desværre ikke med på nogen af slæderne, og måtte pænt stå og betragte sceneriet fra fjeldet syd for byen. Her er én af de hjemvendte fra løbet. Det er ikke så let at styre hundene som man måske skulle tro, og når de efterhånden stort set kun bliver brugt for sjov til et væddeløb et par gange om året, mister kusk og hunde en vis del af rutinen? Kan jeg tænke.

Det fryser konstant mellem 15 og 25 grader. Den mindste fugtighed i luften og lidt vind gør det bidende koldt. Kulden kommer fra indlandsisen, og nu og da rammer den åbenvandsområderne så det 0° – ÷ 1° kolde vand begynder at dampe. Det ser flot ud, og er også årsagen til, at vi i disse dage har det lidt diset.

Vores hus ligger helt ned til havet. Det ligner ikke meget villaen på Fruevej, men til gengæld kommer der ikke så mange biler forbi, intet græs der skal slås og grus der skal rives eller hæk der skal klippes

- måske lidt sne der skal flyttes?

Natmanden havde været her medens vi var på arbejde, og et søle viste sit spor fra lokummet og helt ud i snedriften, hvor den gule pose stod for at blive afhentet. Der har sikkert været et hul i bunden og Kirsten fik bekræftet sine værste anelser om det simple toilet og dets beskaffenhed. Min pragmatiske holdning til ordningen afgjorde, at det blev mig der måtte i gang med spand og klud.

Da det delvist var mine egne efterladenskaber, kunne jeg ikke lade være med at tænke på natmanden, og senere fik jeg syn for tanken, da et par stykker af dem en halv time efter kom kørende i vognen med det glatte lad. Mens den ene bakkede til en samling af gule poser, skulle den anden svinge dem op. Et par stykker af dem så ud til at være tunge og det skvulpende indhold rokkede med den lille mand, mens den første kom op og gled pænt ned til de andre. Den næste – måske vores? – smuttede ud af hænderne på ham, ramte et spænde på ladet, så der for alvor gik hul, og der sprøjtede en mindre ulykke tilbage på det arbejdsomme menneske. Han tørrede resolut en strimt af kinden med sit ærme. De noprode stofhandsker, som var blevet våde, blev rystet grundigt, inden han igen steg ind i bilen – videre til næste samling.

Så det...

Kirsten har derfor besluttet selv at snøre ugens gule pose og sætte den ud. Hun udleder af gårsdagens hændelse, at handskerne på den hærdede mand ikke er udskiftet. Det betyder bakteriespredning på dørhåndtag, karme og toiletsæde – for slet ikke at tale om, hvor let det vil være for ham, at komme til at strejfe håndklæder og skubbe til tandbørsten på hylden over lokummet. Så hellere selv eksperimentere med de sidste rester af fødekæden.

Voldsmonopolet drikker kaffe

Min 8. klasse havde en dag besøg af en af byens politibetjente, som skulle fortælle om lovhåndhævernes arbejde med euforiserende stoffer. Også i Grønland er den slags et problem; et gram hash koster efter sigende 1000,- kroner i Upernavik, så incitamentet til at smugle sjov tobak til byen er bestemt til stede. Nu er det måske ikke de mange sager der reelt er tale om. Der er vist kun én der er gået i fælden. Men der kan jo blive flere, så hvorfor ikke forebygge?

Jeg var med på idéen.

Men hvis der kun er én hash-sag, og folk ikke begår indbrud i Upernavik, hvad går politiet så og laver? De drikker meget kaffe, hygger sig med befolkningen – som landbetjenten i barndommens land – og så har de naturligvis de mange natlige eskapader med druk, husspektakler og incestsager at tage sig af. Herudover har de selvfølgelig nu og da en i detentionen, som skal have selskab. Det er selvfølgelig slemt nok, men deres arbejde påskønnes, og de er som mennesker det kit, der får tingene til at hænge sammen under den enormt svære proces med kulturforvandlingen i Grønland, hvor drikkeriet dulmer den smerte det forårsager.

Betjenten var nyuddannet fra den grønlandske politiskole. Uddannelsen ligner den danske, men vilkårene som betjent i Grønland er anderledes derved, at politikerne ikke forsyner sine betjente med lovgivning og påskud, der uvægerligt lægger op til

konfrontationer mellem befolkning og voldsmonopolet. I Grønland må man gerne gå med langkniv i skeden og riffel på skulderen, uden derved at blive anholdt og smækket i varetægt. Her satser man på den humanistiske tanke om, at alle mennesker som udgangspunkt har de bedste motiver. Betjente er til for fredens skyld. Ikke som i Danmark, hvor politikerne ”forhandler” løsninger igennem, ved at sende pæne politifolk på gaden for at banke pøbelen til fornuft.

Han gjorde mig opmærksom på det misbrug af tillid til politiet, der foregik i København, hvor Ungdomshuset blev ryddet. Som jeg forstod det, havde der været en krigslignende tilstand, hvor alt det tunge politiskyts var trukket frem. I fem år har alle vidst, at det måtte komme. At det var Faderhuset som overtog ”Unger’n”, gjorde ikke retorikken mildere, men til gengæld har visse politikere fået den forargelsens holdeplads, som de øjensynlig havde ønsket sig.

I Danmark er opskriften enkel: Man finder en minoritet som man ikke bryder sig om, og alligevel ikke er stemmer i. Herefter hidser man dem op til de dummer sig, for at kunne fremstille dem som udemokratiske bøller. Det voxpopper journalisterne sig til på gaden, ved at spørge tilfældigt forbipasserende hvad de mener om kriminalitet, og snart har disse politikere alle argumenter klar, hvorefter man viser handlekraft ved at pudse politiet på dem, mens borgerne garanteres lov og orden – oven i købet med skærpede straffe.

Men i Grønland er man godt klar over straffens negative virkning, og at sammenhængskraften i et samfund forsvinder i takt med, at voldsmonopolet misbruges. Politiet kan vinde krigene, men hvad er der ved det, hvis de taber freden med dem, der i forvejen er marginaliserede?

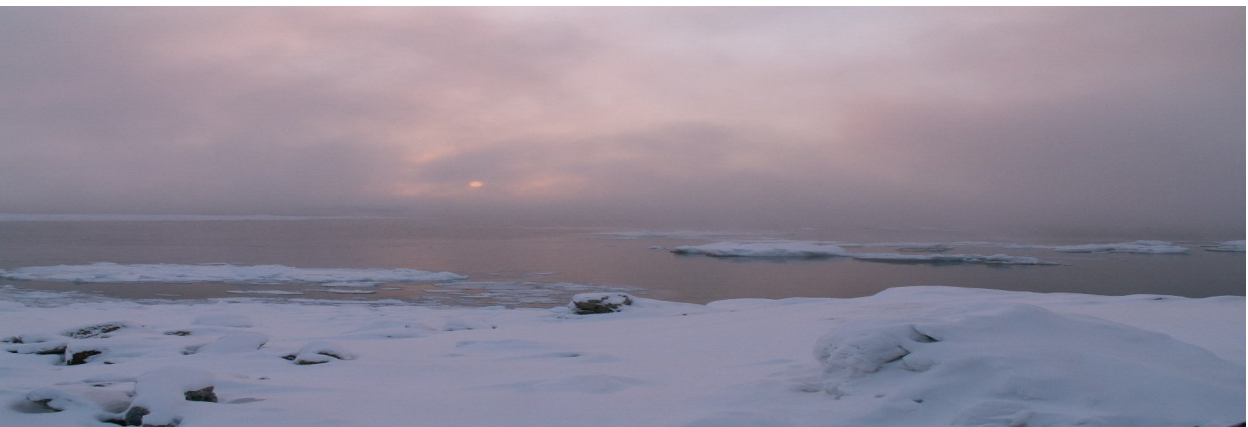
”Der vil jeg nødtigt være betjent”, sagde han. ”Brostenskast er slemt nok, men at blive misbrugt af politikere, er langt værre. Det skader vores omdømme når vi skal ”forhandle” med stav, skjold, pistol og tilfældige anholdelser, dér, hvor der let kunne have været fundet en politisk løsning. De sender os i krig mod borgerne og i

krig gør begge parter dumme ting. For øvrigt er det vel vores pligt at beskytte de svageste. Her i Grønland er vi betjente socialarbejdere ”.

Så fik vi en af begrundelserne for, hvorfor krig er dumt – såfremt det er fred man ønsker.

Konfrontation med dem der er anderledes, er imidlertid blevet en integreret del af dansk politik. Grønlænderne ser passive og undrende på det der sker, men de fleste siger ikke noget – måske af frygt for at blive en af Udlændingeservices porteføljer.

Alene den tanke.

Sådan kan det se ud i mange dage - tåge ud over havet (Baffin Bugt), som burde være tilfrosset på denne tid af året. Billedet er taget fra vores terrasse.

Som du kan se står solen lavt på himlen. Det er de lange skyggers land.

Om bureaukrati og selvstændige beslutninger

Bureaukratiet i Grønland kan være lidt af en oplevelse. Lad mig give et eksempel:

Da vi skulle flytte til Upernavik indså vi, at vores flyttecontainer ikke ville komme til byen før engang sidst i maj. Der sejles simpelthen ikke før på grund af isen. Derfor var vi nødt til at sende vigtige personlige ting med posten til vores nye adresse. Det blev til i alt 6 pakker, som tilsammen vejede ca. 80 kg.

Da skolen skulle betale omkostningerne, skulle pakkerne af en ikke nærmere defineret årsag sendes pr. efterkrav. Det var altså ikke muligt på andre måder, fik vi at vide, og da man ikke stoler på modtageren – som i princippet også er os – måtte vi pænt betale for fragten på posthuset i Qaqortoq. Et udlæg på ca. 4000,- kr. Samtidig måtte jeg skrive på tre formularer for de første tre pakker – de sidste skulle kun dokumenteres med to blanketter. Af en eller anden grund havde man i mellemtiden fundet ud af, at det vist måtte være nok. Lidt bøvl og besværligt, ikke mindst fordi postdamen undrede sig over, at afsender – som var Jørgen Vangsted - ikke havde nogen afsenderadresse i Qaqortoq, men sendte til sig selv i Upernavik - fra Qaqortoq? Meget suspekt, men det gik.

Der skulle nu efter posthusets udsagn kun gå højst tre– fire hverdage før pakkerne var fremme, og det er jo forventeligt med de afstande, selv om pakkerne blev sendt med fly. Men vi fik ikke de sidste fem pakker før der var gået tre uger, og først efter at Kirsten

havde sendt en krydret skrivelse til direktøren for Tele-Post. Men så kom de også.

Nu sker der så det, at posthuset i Upernavik sender en pakkepåmindelse op på skolen. Men inden vi kan hente pakkerne, der er sendt på efterkrav og betalt af afsender, måtte vi først hen på kommunekontoret for at få et stempel på en dertil kreeret formular og underskrive denne, før vi fik kontanter i hånden til at indløse vores tøj, sutsko, barbermaskine, computerudstyr, riffel, støvler og hvad vi ellers havde forestillet os at få brug for, og som lå i forsendelsen.

Herefter gik turen ned til posthuset hvor det tog en halv time at registrere, stemple, underskrive og betale for forsendelsen. Endnu mere indviklet blev det, da jeg spurgte, om ikke jeg lige så godt kunne få det forudbetalte efterkrav refunderet med det samme? Og selvfølgelig kunne jeg det, men det betød endnu et kvarters ventetid, for nu skulle det hele regnes om igen, og endnu en underskrift og et stempel på alle pakkernes følgesedler.

Endelig ude af posthuset, men inden vi kunne køre dem hjem måtte vi lige tilbage til kommunekontoret, hvor kassedamen sad og ventede på postkvitteringerne, som behørigt skulle i den kommunale bilagsmappe, og den før omtalte formular skulle hen på skolen som dokumentation til skolens regnskab.

Men så havde vi også vores ting.

Alting går langsomt. Iagttager man fænomenet skyldes det tit, at aktørerne ikke forstår at tage selvstændige beslutninger. Hvis det bare er en lille smule kompliceret, kontakter de en overordnet, som igen – meget ofte – kontakter det politiske system. Vores ansættelsesbevis skal for eksempel underskrives af borgmesteren. Det er ikke nok, at en skoleleder eller en kompetent embedsmand har det som sit ansvarsområde.

Bureaukratiet, og en grønlanders angst for at tage selvstændige beslutninger, stammer sikkert helt fra kolonitiden, hvor de ikke havde nogen beføjelser, og hvor alt skulle gå gennem kolonibestyreren, en kæmner eller hvad der måtte være af udsendte fra Danmark.

Tendensen er langt mere fremtrædende her end i Qaqortoq. En dag var jeg i Pisiniarfik og købte to ting, hvor den ene var prissat til 288,- og den anden til 48,- kroner. Det giver ved simpel hovedregning et beløb på 336,- kroner. Jeg betalte med en tusindkroneseddel, men kasseapparatet nægtede både at åbne og udregne tilbagebetalingsbeløbet. Først da hun slog 900,- kroner ind ville den udregne, åbne og tilbagebetale. Nu gav hun mig tilbage som om jeg havde betalt med en nihundredekroneseddel, hvorefter hun tøvende hev endnu en hundredkroneseddel op af kassen. Det tog sin tid med de sidste hundrede kroner. Man kunne se på hende, at et eller andet ikke var som det burde være, og at transaktionen måske betød, at kassen ikke ville stemme når det blev aften.

Jeg opdagede nu, at jeg havde fået 10,- kroner for lidt tilbage. Fejlen var, at varen til 288,- havde en stregkode der svarede til 298,-, og nu var gode råd virkelig dyre. For jeg mente naturligvis at prismærket var gældende, mens den lettere forvirrede kassedame påstod, at maskinen aldrig regnede forkert. Situationen var dermed fastlåst.

Hun kaldte nu på én med en længere anciennitet. Også hun var i vildrede, men kunne godt se sagen fra begge sider. Hun regnede frem og tilbage, undersøgte kasseapparatet og varerne på alle led. Lige lidt hjalp det. Noget var rivende galt. Noget måtte gøres. Men hvad?

Ring til Camilla, tænkte jeg, men sagde ikke noget. Måske havde hun aldrig set satireprogrammet med de to hjælpeløse skolepiger som ekspedienter i en bagerforretning. Eller måske havde hun ingen humor, og jeg var ved at få en anelse medynk da hun lattede en smule på kasseapparatet for at kikke under det?

Sådan gik der 5 – 10 minutter. De to fik nu fat i deres overordnede – som også var en dame. Hun kikkede på bonen og på prismærket, mumlede lidt på grønlandsk, stak hånden ned i kassen og gav mig ti kr. Hvorfor de to andre ikke turde gøre det deres overordnede gjorde – og som for mig at se var det eneste rigtige – ved jeg ikke. Men det er et ganske godt billede af Grønland.

En ting er jeg helt sikker på. Ingen af de tre ville prøve at snyde mig.

Solen ændrer tit planer, ligesom man træder ud af døren med sit kamera for at gå en tur op til lufthavnen, hvor der er så flot en udsigt. Hver gang man er deroppe er der et nyt drama at forholde sig til. Aldrig det samme motiv. Aldrig det samme vejr. Herfra kan man se ind over ”dybfryseren” og en lille tilfrosset fjordarm. Mod syd står byens store parabol og mod vest ned ad skråningen har vi byen. Og dér, langt nede i bunden ud til kysten, ligger et undseeligt grønmalet hus hvor den nye skolelærer med frue har slået sig ned: Dette er ikke - bliver det heller aldrig – Kirstens drøm om hverken bolig eller by. Jeg er derimod mere begejstret og glæder mig for eksempel til at se hvad årstiderne vil byde på af naturfænomener.

For en uge siden skvulpede havvandet helt op til dette hus. Isen var brudt op og på det nærmeste forsvundet. Men sidst på ugen vendte vinden, og det hele kom tilbage. Det ændrer sig lynhurtig – næsten fra time til time. I går morges klokken cirka 9.00 begyndte en snestorm at vælte ind over land. Kl. 12.00 var det slut. Der kommer ikke ret meget sne når det sner, men det er meget fine fnug og når det flyger med de kuldegrader, pisker de i ansigtet som nåle.

Lige neden for hvor vi bor, ligger bådene og venter på, at isen igen bryder op så der kan sejles. Ugen forinden dette billede blev taget kunne man sejle helt herind.

Billedet her er taget fra lufthavnen og ind mod dybfryseren. Fronten med sne ligger inde over land mod indlandsisen. Det betyder et voldsomt skydække som solen her kæmper for at trænge igennem.

Nogen få steder i byen er der stadig "spor" af gammelt håndværk. Selv om mange heroppe siger at de er vilde med tørrede fisk og sælkød, er det min fornemmelse, at der spises lige så meget svinekød.

Bygdekultur – som i Serritslev

Lidt under halvdelen af de børn vi har her på skolen kommer ude fra bygderne. Mange af dem kan på det nærmeste ikke sige et ord på dansk eller engelsk. Hvordan de klarer sig i grønlandsk skal jeg lade være usagt, men jeg ved, at det heller ikke står specielt godt til i matematik. Det går bedre med børnene her fra Upernavik. Skal det måles med den moderne verdens krav, så er det ikke fra bygderne der vil blive rekrutteret til universiteterne. Langt værre er det med de menneskelige eksistentielle problemer, der giver sig til udtryk i form af mindreværd og selvmord. Også blandt børn. Der er flere ting der gør sig gældende: For det første må de flytte hjemmefra efter konfirmationen, til et skolehjem hvor de ikke kan komme på familiebesøg mere end et par gange om året. For det andet er der i ”storbyen” en ganske anden kultur og mentalitet end den de er vant til, og for det tredje – som sagt – problemet med at være fagligt på højde med børnene i byen.

Sidste år var der ikke mindre end 7 selvmord blandt eleverne på Prinsesse Margrethe Skolen. Det kan få selv det mest hårdkogte menneske i knæ.

Jeg spurgte én af vores kollegaer om, hvordan man som dansk lærer kan gøre en forskel når man bogstavelig talt står med en del elever, man overhovedet ikke kan kommunikere med?

”Gøre en forskel..?”, sagde han og så lidt væk for ligesom at hente et ærligt svar på et dumt spørgsmål, ”Jeg tænker sgu ikke på at gøre nogen forskel for andre end mig selv!” Og så fortalte han, hvordan man må se at få de nykker af hovedet, hvis man skal

overleve her. Man kan ikke gøre noget, ud over at banke hovedet ind i en mur af kulturel- og social arv. Det her er Grønland. Her taler man grønlandsk, og kommer man ude fra en bygd, er man slet ikke bevidst om andre erhverv end fangererhvervet. Til nøds kan man blive uddeler, håndværker eller elværksbestyrer.

Jeg ærgrede mig umiddelbart lidt over at have spurgt på den måde. Alligevel gentog jeg senere spørgsmålet til en anden kollega og han gav mig stort set det samme svar. Tilmed gav han udtryk for overarbejdets økonomiske velsignelse - som om det havde noget med sagen at gøre - hvilket gav mig en klump i halsen af småforargelse; hvad godt skulle overarbejde gøre for børnene? En lærer skal være et overskudsmenneske, men hvordan kan man have overskud, når man har over 30 lektioner om ugen – som nogen praler med, at de har? De *har* heller ikke overskud, og kvaliteten af undervisningen bliver selv sagt derefter.

Jeg fik svar på mit spørgsmål, men fik ikke spurgt rigtigt. Hvis disse kollegaers udsagn var dækkende for moral og profession, giver det overhovedet ingen mening at være lærer. Jeg er naturligvis ikke så naiv, at jeg tror bygdebørn sådan lige uden videre kan se perspektiverne i en danskinspireret uddannelse. Det jeg mente med *at gøre en forskel* var naturligvis mere i retning af almen dannelse - med udgangspunkt i *deres* verden - at begå sig i den store ubarmhjertige moderne verden.

Jeg behøver bare at tænke på min egen skoletid for at forstå, hvorfor elever og forældre ikke tror det er vigtigt fx at lære engelsk. Selv fik jeg prædikatet *udpræget praktisk begavet*, og da ingen i hele Serritslev - hvor jeg er opvokset - nogen sinde havde haft brug for fremmedsprog, men kun for folk med dygtige hænder, var mit standpunkt slet ikke så ringe endda. Folk fra Serritslev så ikke fremtiden som en foranderlig størrelse. Som barn ville jeg gerne have været dyrlæge, men det var naturligvis langt uden for rammerne.

Men mine lærere kunne måske have gjort en forskel? I stedet for at gøre mig til grin for hele klassen når jeg skrev digte, stavede forkert eller døjede med at læse op, kunne de måske have bygget på

den smule der var af akademisk virksomhed i mit lille hoved, ved at tage min verden alvorlig? På samme måde kommer bygdebørnene vel fra det "Serritslev" jeg selv kom fra?

Hvis vi nu forestiller os, at vi dengang – efter konfirmationen – var blevet sendt til København eller Århus og skulle begå os mellem jævnaldrende fra stenbroen, havde vi vel også fået et kulturchok? Jeg kan huske der sidst i tresserne og først i halvfjerdserne, hvor underlige de var derinde i storbyen. Sproget, påklædningen og alt det mærkelige de foretog sig, var på én gang dragende og frastødende. Jeg forestiller mig, at det er en del af vilkårene for bygdebørnene, og at nogen derfor slet ikke klarer det. Og hvis de så tilmed har en dansk klasselærer – med overarbejde – som ikke forstår hvad de siger, når de beder om hjælp, eller som bare ikke har det fornødne overskud til at lytte...

Det kan godt være, at der ikke er nogen fremtid i sælfangst og bjørnejagt, men det er et fint folk med en fin kultur. De fortjener ikke at blive belært af vores kultur, hvis ufølsomme hjul har tromlet hen over deres afbalancerede tilværelse med naturen. Skal de tage afsked med deres kultur - og det bliver i en vis forstand nødvendigt - må de have et redskab der giver dem følelsen af selv at have skabt det nye. Med værdighed. Bureaukratiet, manglende evne til at tage selvstændige beslutninger, druk, incest og hvad der ellers er af negative ting i Grønland, er direkte eller indirekte noget min kultur er kommet slæbende med.

En dag startede det med en temperaturstigning fra $\div 18^{\circ}$ til $\div 5^{\circ}$, let snefald og med let vind. Men pludselig klokken 13.15 kom snestormen. I ét hug. Jeg var på det tidspunkt hjemme for at spise. Huset gav sig mærkbart og det var umuligt at se noget som helst udenfor. Jeg overvejede at blive hjemme, men valgte dog at begive mig tilbage til skolen. Jeg kunne ikke se noget som helst og måtte

gå efter mit indre kompas – først bardus ind i siden på genboens hus, fik ændret kurs, hvorefter det var et hus på den anden side af vejen, jeg var ved at pande ind i. Endelig fik jeg øjenkontakt med et kørespor og nåede op til hovedgaden og videre til skolen. På bare ti minutter havde der dannet sig en drive på en meter neden for vores trappe. Klokken 18.00 var der atter stille og klart. Forunderligt.

Denne klump af et isbjerg ligger 500 meter fra vores hus. Det har ligget stille i et par døgn, så måske er det strandet? Flere tusinde år gammel is er nu på sin sidste rejse. Jeg antager at det stikker ca. 50 meter op over havoverfladen – det er svært at bedømme – men som bekendt ses kun 1/10. Resten er jo – nå, ja – under vand.

Natten efter forsvandt al isen, men nu er den begyndt at komme tilbage. Den is jeg taler om er den man kalder Vestisen – altså den havis der dannes i Baffin Bugt. Men på grund af havstrømmen og

den store forskel mellem ebbe og flod, brydes den op i små tykke flager der samler sig og driver rundt i store plamager. Som sagt burde alt – med undtagelse af en strømmende og et par store polynieer⁹ omkring Thule – være tilfrosset på denne tid. Men sådan er det ikke længere og det er naturligvis foruroligende. Isfjeldene, eller isbjergene, er store isklumper der brækker af bræerne, som dannes ved, at indlandsisen langsomt skubber sig ud mod havet. De driver også rundt, men det går ikke så stærkt som med havisen.

I Upernavik har vi desværre også lærermangel, men umiddelbart er det her af en ganske anden grund end den i Qaqortoq. Arbejdsmiljøet er meget bedre her. Tilsyneladende har børnene også bedre forældre til omsorg og opdragelse, og det gør det alt andet lige meget lettere at være lærer. Men noget tyder på, at boforholdene og det isolerede samfund virker afskrækkende på ”det moderne menneske”. Det er de færreste med en fire år lang uddannelse, der vil bo i Upernavik og arbejde til en lærerløn. De der kan, bliver i Nuuk efter endt uddannelse, eller finder en anden og mere lukrativ beskæftigelse. Altså er der også her relativt mange ufaglærte lærere, og tendensen er stigende.

Det er svært at sammenligne det grønlandske og danske skolevæsen. Men på ét område er der lighed; det vises stor politisk interesse, for derefter at blive overladt til rammer der ikke passer med målene. Som vi kender det i Danmark, kan politisk uforstand være altødelæggende. Det er ikke nok, at man efter endt læreruddannelse er sikker på at få job; når løn- og arbejdsvilkår ikke svarer til uddannelsens længde og indhold, reagerer arbejdsmarkedet helt naturligt ved, at lokke de bedste lærere væk fra skolerne.

Ok. Jeg giver gerne køb på den med lønnen, men arbejdsvilkårene skal være i orden.

⁹ En polynie er et åbenvandsområde i ishavet dannet af lun havstrøm

”Den gode skole” får jeg sikkert aldrig søsat heroppe. Alligevel kunne jeg tænke mig at arbejde videre med den tanke, at skolens opgave for specielt bygdebørnene først og fremmest er, at bevidstgøre dem om deres egen kultur og sprog, thi hvordan skulle de kunne ændre på noget, de ikke er bevidste om? Men kan jeg det – en dansk lærer?

I Danmark forbinder vi en grav med et hul i jorden, hvori kisten nedsænkes, for til sidst at blive tildækket. I Upernavik er der ingen jord, så derfor ligger folk lige under sneen muret inde i en slags sarkofag. Efter de mange kranse at dømme, skulle man tro, at der var tale om en massebegravelse, men i Grønland er der en vis tradition for, at mindes de døde ved forskellige højtider.

Vores naboer, John og Lena, er et par utrolig dejlige mennesker. Det var dem der var så betænksomme at komme med kaffe den dag vi flyttede ind i den noget minimalistiske iglo. Deres navne til trods er de pære grønlandske og jeg glæder mig meget over at have mødt dem. John er tømrer og Lena er køkkenassistent. Jeg antager, at de som os repræsenterer middelklassen, har en all round viden om det der foregår i landet og står som grønlændere med fødderne solidt plantet i to kulturer. Og det er ikke nemt.

John er for eksempel forbitret over den indblanding og regulering der er fra højere sted, når det gælder fangst. En kvote på 50 isbjørne til hele Upernavik Kommune - der indbefatter 2500 indbyggere i byen og de 10 bygder, samt et areal 5 gange så stort som Danmark – er langt fra nok. Der kan skydes mange flere uden at det gør noget, mener han. Det samme gælder hvalros, hvaler, fugle og hvad ”de kloge” ellers kan komme i tanker om at lægge restriktioner på.

Han har under alle omstændigheder ret i, at det ikke er fangernes skyld alene, hvis nogen arter er på tilbageslag. Man kunne fristes til en sarkastisk bemærkning om, at de lige så godt kunne skyde hele lortet, som at se på visse arters forsvinden under klimaændringernes ugunstige forhold.

Diskussionen ligner meget den biologerne har med landmænd og fiskere i Danmark. Hvor mange arter af dyr, insekter og planter er ikke helt eller delvist forsvundet med det moderne landbrug? Økonomanien vinder over biodiversiteten. Det samme med fiskerne, hvor de store trawlere overgår havets bæredygtighed. Af økonomiske hensyn. Små fartøjer med krog og line kan umuligt true ressourcen. Men jeg tror grønlænderne glemmer, at de også betjener sig af moderne teknik, der på samme måde overstiger bæredygtigheden.

Der er bare ikke andet end fangst at leve af i bygderne, og fangernes økonomiske vilkår er bestemt ikke noget at skrive hjem om. Ligesom i Danmark forholder politikerne i Grønland sig vaklende til problemet. På den ene side ønsker de, at der frit kan fanges løs, men konsekvensen er til at få øje på, så derfor indfører

de kvoter. Disse kvoter gælder alle og desværre – som i Danmark – med en relativ stor portion til de få, mens de mange har det svært økonomisk. Sådan er det med kvoter i et kapitalistisk system; de kapitaliseres og akkumulerer sig på få hænder.

Det er da også de vanskelige økonomiske forhold for de små fangere, der får John til at reagere. Han kan som sagt ikke lide, at verdenssamfundet blander sig i grønlandske forhold, når det gælder isbjørne og hvaler. Jeg tror han ser det som et imperialistisk overgreb. Og jeg forstår ham godt.

Om sommertid, en aprilsnar der blev væk og samevolution.

Hvem tænker på sommertid i Upernavik hvor det fryser mellem $\div 10^\circ$ og $\div 15^\circ$? Ikke Kirsten og jeg i hvert fald, så vi måtte pænt give rundstykker den første arbejdsdag med ændret mødetid, som bod for en times forsinket ankomst.

I aftes var den også gal, men der gik det slet ikke op for os: Vi havde en klar aftale med vores naboer om, at vi skulle følges ad til ”Kulturaften i Upernavik” klokken 18.45, men da de kom en hel time før tid, måtte vi sige, at vi desværre ikke var klar endnu og om vi ikke kunne støde på hinanden lidt senere? Det var så det vi gjorde, hvor jeg undrende sagde, at jeg ikke troede ”forestillingen” startede før kl. 19.00 – hvortil de helt naturligt replicerede, at det gjorde den skam heller ikke. Så kikkede jeg på klokken, men opgav videre indvendinger; måske er der sådanne aftener tale om cirkatider?

Det var en aften hvor politiet, medborgerhuset, kirken, vand- og elforsyningen, brandstationen og mange andre havde åbent hus, hvor man kunne komme og stille spørgsmål til dette og hint, få sig en kop kaffe og et stykke kage, møde andre mennesker og ellers sådan slentre lidt rundt i mængden af folk der bevægede sig i små grupper fra sted til sted. Alle var glade og tilpasse, for sikke en aften - hvor alt kunne ske, og hvor man så meget, man ikke ser i det daglige.

Et helt teater i sig selv. Der var en familie med børn der helt havde optaget politiets frokoststue, hvor de på skift langede ind over kagefadet, mens en anden flok af børn og voksne undersøgte håndvåben og en detektivkuffert. Og dér et fangertelt midt på gulvet i medborgerhuset, med tranbål i et fedtstenskar, perlesyning, skindskrabning – og kaffe naturligvis. På el- og vandværket, der er en sammenhængende bygning, kunne vi følge vandets veje og dets behandling med klor, soda og kalk, og i den anden ende af bygningen stod fire 8 cylindret Scania dieselmotorer og lavede strøm til byen.

På vejen hjem mødte vi en af Kirstens elever, Nuka, hvis far lige havde skudt en bjørn på isen uden for Upernavik. Jeg så godt, at der på en terrasse ved et hus lidt længere nede af gaden, lå en masse kød på sorte skraldeposer, og overfor - på den anden side af vejen – en dyngede maveindhold fra et stort dyr klar til hundene. Nuka var stolt, og der var sikkert glæde i det lille hjem, der vil kunne se frem til at sælge skindet, klørne og kraniet for mellem 10.000 og 20.000 kroner og en masse kød til den hjemlige gryde. Det skæpper godt i en fangers økonomi.

Vi havde en dejlig aften - uden at vide det var blevet sommertid.

1. april er den aften man ser TV-avisen med stor skepsis. Ganske vist er det en ugentlig begivenhed, at man næsten ikke tror det man hører og ser, af det fædrelandets politikere beslutter på tinge. Grønlænderne ser det også, men kommenterer det næsten aldrig. Kun John, vores nabo, interesserer sig for det politiske cirkus. Han sender mig af og til et drillende blik når han spotter de småracistiske udfald mod de fremmede; han kender mig og ved jeg er berørt.

Dette er ikke en aprilsnar, selv om det er så smukt, at man skulle tro det er løgn.

1. aprils nyhed for sjov drukner da let i disse års kulturelle tragedier, hvor det er blevet svært at adskille dagene fra dagen. Selv om kynismen synes grænseløs, kunne det vel næppe være den famøse svinetransport, der var omtalt, som skulle bringe dansken i forårsstemning? Hvad så med JyllandsPostens meningsmålinger, hvor forårssolen havde bragt Helle Thorning i skygge? Eller nyheden om, at danskerne foretrækker discountbutikkerne, hvor de for eksempel kan købe billig dejlig mørt berejst svinekød? Det er ikke nemt at vide, og måske har DR helt opgivet at konkurrere med virkelighedens ”brød og skuespil”? – thi sidste uges generøse tilbud til de irakiske flygtninge i Danmark om at få et gratis kursus i at bygge jordhuse, mod at de efterfølgende tog ”hjem” til ruinerne og den sekteriske vold, har sikkert taget den sidste rest af opfindsomhed.

John havde også ledt men intet fundet der kunne overgå virkeligheden.

I Upernavik blev det til snestorm i 6 timer. Kirsten foreslog, at vi skulle gå en tur klokken 16.00 – et kvarter efter kunne man ikke se over til genboen. Det stormede så voldsomt, at jeg besluttede mig for at tage det vasketøj ind jeg forinden havde hængt ud. Det hang vandret på snoren, og så ud som om at det ville blæse væk. Jeg var flere gange ved at miste fodfæste. Tøjet var frosset godt fast til snoren, og i det hele taget blev det en ubehagelig øvelse, fordi fingrene straks begyndte at fryse. Når termometeret står på $\div 15^{\circ}$ og der blæser en pelikan fra havet, bliver det ubeskrivelig koldt, og selv om det hele allerhøjest tog 5 minutter, gik der hen ved en halv time før smerten i hænderne fortog sig. Man kan tilsyneladende få sig en decideret forfrysning på meget kort tid.

Lave skyer over fjeldet syd-øst for lufthavnen.

Fra vores vindue ud mod havet kunne vi se hvordan ismasserne drev af sted med stor fart. Intet under, at folk med små både på den

anden side af huset havde meget travlt med at redde deres fartøjer. Og jeg som peb over en smule vasketøj.

Bedst som jeg stod der og gloede på den forunderlige voldsomhed så jeg, at isen ikke drev den samme vej. Vind og strøm ville ikke forliges. Mens havisen drev mod nord – fordi det var søndenvind? - drev isskosserne mod syd. Havisen drev med mindst en knob – hvad jeg tydeligt kunne se, fordi det foregik lige neden for huset. Isskosserne¹⁰ derimod lidt langsommere den modsatte vej. Altså må der have været en kraftig havstrøm i sydgående retning, der kan trække i alt det is der er under vandet på et lille isbjerg, mens den kun 50 cm tykke havis lod sig overtale af vinden den modsatte vej. Forunderligt.

Inden stormen var der havis så langt ud øjet rakte. 6 timer efter var kun isskosserne tilbage. Igen 12 timer senere er havisen så småt ved at komme retur. Årstiden skaber opbrud og uro, så det hele farter rundt med strøm og vind.

John har igen spurgt til det med de lange svinetransporter i Danmark: ”Det er måske ligesom dengang jeres kvindelige landbrugsminister græd, fordi hun så hvordan heste blev transporteret over lange afstande? Jeg kan forstå, at både de onde og de gode græder over den slags.”

Men hvad kan man gøre i et land hvor befolkningen har besluttet sig for at billigst er bedst? Man kunne jo selvfølgelig forestille sig statsministeren træde i karakter, og med sin vanlige myndighed slå fast, at der ikke er noget at komme efter. Men den går sikkert ikke i et land, hvor dyrevelfærd rangerer højere end menneskeskæbner i Sandholmløjren.

Det jeg godt kan lide ved John er hans skarpe blik for hvad der sker i både dansk og grønlandsk politik. Bag hans joviale fremtoning kan han trods alt ikke skjule sin foragt for de danske politikere, når de blander sig i noget der ikke kommer dem ved,

¹⁰ Små isbjerge/stykker af indlandsisen som er presset ud i havet

som for eksempel den måde grønlænderne holder hunde på: ”De aner ikke hvad de snakker om”!

Det kan jeg for så vidt kun bekræfte.

Også i Grønland er dyrevelfærd på dagsordenen. Efter sigende er der fangere der ikke behandler deres hunde ordentligt. Her i Upernavik har der vist også været en enkelt sag. Hundene her på billedet har det godt.

Gener og kultur

Mennesket kom til Grønland for ca. 4.400 år siden. Klimaet og fødegrundlaget tillod det sikkert ikke før. 30.000 år forinden havde de første passeret Beringstrædet og vandret ned gennem Nordamerika, hvor de nåede bunden af Sydamerika for ca. 14.000 år siden.

Homo sapiens havde altså eksisteret i omkring 145.000 – 195.000 år før de bosatte sig i Grønland. Arkæologerne kan fastslå, at der har været tale om flere indvandring af forskellige kulturer – hele 7 hvis vi medregner den norrøne indvandring omkring år 985 - og at der kun er en oprindelig eskimoisk kultur tilbage, det såkaldte Thulefolk.

En bleg langbenet pædagog fra Jylland ligner ganske vist ikke den kortere, mørkere og mere robust byggede grønlænder. Men går man på opdagelse i de 3.000.000.000 baser i kromosomerne eller de ca. 30.000 gener som et menneske (Homo sapiens) består af, er der ikke flere variationer mellem denne pædagog og en inuit, end der vil kunne være mellem en jyde og en sjællænder, eller for den sags skyld mellem en inuit fra Upernavik og en fra Qaqortoq. Afvigelserne fra menneske til menneske kloden rundt ligger inden for 0,35% Forskellen er bare, at den meget lille variation, som ikke implicerer særlig mange basepar, er blevet synlig, alene fordi tilpasningen til et bestemt miljø har fordret det sådan.

Det er vel også de færreste der tænker på, at der er større genetisk forskel mellem en løvsanger og en gransanger, end der eksempelvis vil være mellem Jesper Langballe eller den før omtalte pædagog og en chimpanse. Om det skulle være mere synd for pædagogen end for chimpansen tager genforskningen ikke stilling til, men 6 millioner års evolutionær udvikling har altså kun skabt en variation på 1,24 % i arvmassen mellem de to arter.

Der er ikke nogen videnskabelig begrundelse for at tale om forskellige menneskeracer, eller for at antage, at nogen befolkningsgrupper er andre overlegne. Betegnelsen ”etnisk

gruppe” kan derimod anvendes som udtryk for samevolution af biologi og kultur.¹¹

Selv om menneskets hjerne er lige godt udviklet over alt på Jorden, kan den dog ikke altid rumme sin egen arts mangfoldighed. Derfor er det svært når to meget forskellige kulturer og sprog møder hinanden, og nogen taler da også om – i denne globaliseringens tidsalder – at dette møde giver paranoide forestillinger hos nogen, som derved bliver til ekstremistiske nationalister. Desværre findes disse bange mennesker alle steder i verden og er med til at sætte en noget kedelig dagsorden.

Der er bestemt mange grønlændere der mener, at vi danskere blander os for meget. ”Nogen har overtaget vores land”, skulle en grønlandsk politiker have sagt i en politisk tale i Qaqortoq. Selv om det er taget ud af en sammenhæng, hvor han hentydede til dem der besidder de ledende stillinger i landet, blev det opfattet som et vink til danskerne om at trække sig.

Billedet her kunne være taget mange steder i verden. En dreng der snører sine sko før en badmintonkamp - Det var nu mere fremtiden i den udstråling han havde, der fik mig til at ”stjæle” billedet. Tilfældigvis er det en

af Kirstens vidunderlige elever.

Folk i Upernavik er glade for at dyrke sport i den nye hal.

¹¹ Læs ”Menneskets oprindelse og udvikling” , 1. udgave af Peter K.A. Jensen

Hvis vi nu vendte det hele på hovedet og forestillede os, at Grønland havde givet Danmark hjemmestyre, og fordi vi ikke havde tilstrækkelige kulturelle færdigheder inden for alt hvad der var grønlandsk, blev alle de ledende stillinger besat af grønlændere. Hvordan ville da den danske selvfølelse have haft det?

Svaret giver sig selv.

På sin vis har grønlænderne en fantastisk tolerance over for dem der kommer til deres land. Specielt i betragtning af, at de, der gennem tiderne er kommet hertil, næsten altid har haft til hensigt at lave om på det der er grønlandsk. Men måske er den tid ved at være forbi. Med begrebet "grønlandisering" har mange politikere heroppe fået nok af bedrevidende danskere. De har et oprigtigt ønske om at blive herre i eget hus, og at de bliver vist den fornødne tillid og forståelse for, at den uundgåelige udvikling må ske på deres præmisser. Den arrogance vi danskere nogle gange optræder med - og råberiet fra visse danske politikere - kan let komme til at betyde, at deres tolerancetærskel vil blive overtrådt. Det kan blive ødelæggende for rigsfællesskabet.

På den anden side ved grønlænderne godt, at de har brug for fællesskabet. Måske mere nu end nogen sinde før. De sociale problemer er nogle steder i landet ved at være på størrelse med et u-lands. Demokraternes Per Bertelsen er da heller ikke sen til at mene, at partier som Siumut tager helt fejl, når de i misforstået stolthed tror, at Grønland kan klare sig igennem her uden hjælp. Problemet er bare, at Danmark ikke kan hjælpe uden en vis indblanding, og da alle politikere ikke er lige stuerene, vil grønlænderne sikkert betakke sig for den belærende tone, de af og til må lægge øre til.

Strøm der kommer og går, korsang og religion.

I Grønland tænker man ikke så meget over energiforbruget. Benzin, fyringsolie og diesel er afgiftsfri, så man bruger bare løs. Selv om klimaændringerne mærkes her mere end nogen andre steder på Jorden, så er det som om, at det ikke vedkommer den enkelte at spare en smule, hvor det kan lade sig gøre. Man lader sin motor køre mens man er inde og handle, er på kommunekontoret eller står i en lang kø ved posthuset. Alle steder står der en førerløs bil og snurrer lifligt – nogen i timevis. Så er den så dejlig behagelige at sætte sig ind i, når man kommer tilbage.

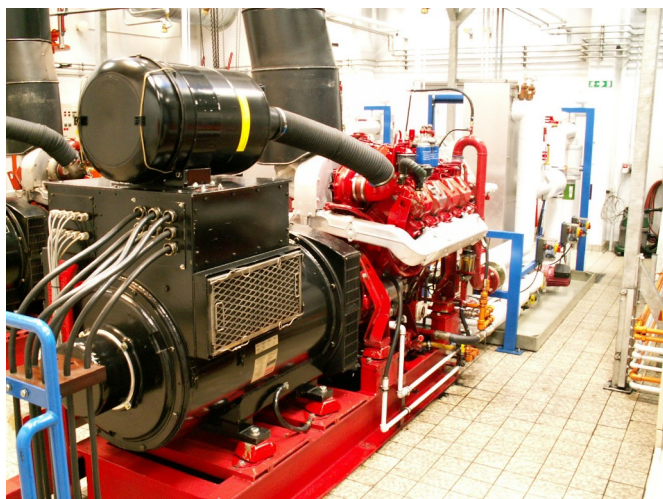
Det kan heller ikke betale sig at skifte det gamle oliefyur ud med et nyt og mere energibesparende. Det brænder løs til det ikke kan mere, og det vil sige til kedlen er tæret op og vandet løber nenedud af skabet, som var den skudt i kallunen.

Strøm bruger man også bare uden omtanke, og det selv om prisen på en kW/t ligger på omkring 3,50 – 4,00 kroner. Folk i byen er blevet opfordret til at spare fordi kapaciteten på elværket ikke rækker; som regel er reservegeneratoren ved brandstationen også i gang.

Det sker tit at strømmen svigter og jeg kunne forestille mig, at det er på grund af overbelastning. Onsdag før påske forsvandt strømmen klokken 16.00. Vi var i byens butik og stod i kø ved kassen, da det skete. Det blev næsten helt mørkt omkring os, og alt gik i stå. Også køen, eftersom ingen kunne betale ved det døde

strømløse kasseapparat. Det blev indledningen på et forunderligt optrin.

Der skete ingenting. Folk stod helt stille og kikkede i samme retning som før strømmen forsvandt. Hjernen så at sige indstillede sig straks på ventetid, som en styring der sørger for, at resten af organismen også slår fra, eller som om strømmen ikke bare svigtede i byen, men også i folk.

Her er én af de fire store dieselmotorer der forsyner byen.

Alt var apatisk stille i næsten tre kvarter. Det er længe. De to kassedamer foretog sig intet. De bare stirrede ind i skærmen og var klar hvis forsyningen skulle vende tilbage. Da de tre kvarter var gået, blev de afløst af et par nye, og se til om ikke de indtog den samme stilling. Efter ca. en time begyndte nogen at småsludre. Et par grupper synes, at det var helt festligt, hvilket fik uddeleren til straks at låse af ind til øl og vin. Man kunne høre, at de smålo. Kirsten tog hjem, og jeg sjoskede lidt rundt i det halvmørke lokale for at få tiden til at gå. Døren til butikken var blevet låst så man

ikke længere kunne komme ind, men udenfor stod der mange – nærmest i feststemning – og ventede på at det blev deres tur. De havde fået vished om, at døren igen blev åbnet så snart det var muligt, så alle fik en chance for at købe ind til påske, selv om det var efter lukketid.

Først klokken 17.45 kom der atter lys i butikken, og et nyt optrin begyndte. Nu var der kun ét af kasseapparaterne der virkede. Det andet havde måske indstillet sig på lukketid, men resultatet blev naturligvis lange køer. Et omvendt delta hvor folk kom til kassen fra alle sider. Der var ikke nogen der kom op og skændes af den grund, og jeg fandt aldrig ud af rækkefølgen, når disse køer flettede sig sammen til én lige før betaling. Samtidig strømmede det ind i butikken med mennesker, og lige meget hvor man så hen, synes det som om, at der alle steder var kolonner af kunder, der bare blev længere og længere. Kassedamen havde ingen paniske træk af den grund. Hun tog det stille og roligt.

Der var hele tre kasseapparater, hvoraf det ene ganske vist var gået itu, men det tredje gjorde man ingen forsøg på at starte op.

Den samme situation i Danmark ville have skabt panik. Folk ville blive sure og gå, eller skælde personalet ud - som sikkert også havde reageret anderledes. Situationen fik end ikke bestyreren til at kontakte elværket. Da jeg spurgte om han havde ringet og om hvornår strømmen ville komme tilbage, kikkede han overbærende på mig og trøstede mig med, at det endnu aldrig var sket, at strømmen ikke var vendt tilbage. På ét eller andet tidspunkt.

Et sådan svar ville have fået fatale følger i Danmark, men jeg indså straks, at det var mig, der var en latterlig slave af et tidstyranni. Min forjagede kultur har meget at lære af grønlænderne.

Det er måske ikke så nemt at se, men det mærkes at vi er tæt på den tid hvor der kommer skib. Der er ikke så meget at vælge imellem længere, og det bliver værre og værre for hver dag. Man skal efterhånden være meget opfindsom, for at lave spændende mad. Uddeleren kan for resten ikke lide at jeg fotograferer i butikken. Han siger det er for kundernes skyld, men John mener det er på grund af vareknapheden. Som indkøber er det uddeleren der hvert år fejlvurderer indkøbet ”...så vi næsten må sulte en måned”.

Det vidunderlige lille kor. De sang rigtig smukt, og det slog mig, at det grønlandske sprog er meget musikalsk. Som det ses, har fire af kvinderne deres nationaldragt på og det er det fineste og mest sirlige håndværk der findes. Ud over de tusindvis af perler brystkraven består af, er farverne på bukserne sammensat af kvadratmillimeter små farvede skindstumper der er syet på, så man ikke kan se tråden. Jeg var meget stolt over, at få lov til at fotografere dem.

En af vores naboer synger i kirkekor, så hvad var mere nærliggende, end at bruge en del af påskedag på at gå i kirke. Ceremonien foregik naturligvis på grønlandsk, men ellers er der ikke den helt store forskel på dansk og grønlandsk kirkegang. Jeg synes dog, at vi stod op noget længe, mens dagens tekst blev læst, efterfulgt af en lille messesang og så igen lidt tekst. Kirken blev fyldt op bagfra, som i Jylland, og forældrene tyssede på børnene - som i Jylland - mens kateketen fortalte noget om Jesusi Kristusib og alt det postyr han lavede engang for et par tusind år siden, og

som vækker interesse. Helt oppe i Upernavik. Mærkeligt at det var *kateketen* der prædikede, mens præsten selv sang i koret? – den fik jeg ikke opklaret.

Den smukke gamle kirke.

Kirken er protestantisk, og folk er efter sigende meget troende her i Upernavik. Det er tankevækkende, at der her for blot hundrede år siden var en ganske anden naturreligiøs forestilling, der byggede på myter, sagn og ånder tilhørende den eskimoiske jægerkultur, hvis verdensopfattelse var meget forskellig fra vores monoteistiske gudedyrkelse. Deres liv var helt afhængig af fangstdyr, så derfor var det om at være på god fod med disse dyrs ånder og sjæle. Havets moder og månen havde også indflydelse, men menneskene kunne gennem riter af forskellig art undgå konflikt med de stærke kræfter. Kvinderne havde et stort ansvar for mændenes jagtheld.

Ved fødsel, menstruation og død var der for eksempel tale om en form for urenhed, som dyrenes ånder ikke kunne lide, og overholdt eskimoerne - specielt kvinderne - ikke forskrifterne betød det ulykke. På forskellig vis var en angakok¹² i stand til at rette op på tingene. Han kunne komme i kontakt med dyrenes ånder, med Månemanden og med Havets Moder og få genoprettet verden – få sikret kosmos. Der var tale om en cirkulær opfattelse af verden som betød, at alt ville gentage sig i et bestemt mønster til evig tid.

Det skal siges, at eskimoerne også havde en skabelsesberetning, men som jeg forstår den, er den både indviklet og fortalt på mange måder.

Man kan måske finde det underligt, at den eskimoiske religion skulle være ”cirkulær” – modsat den kristne tro som er ”lineær” med en dommedag som afslutning på det hele. Og det er da også sandt, at der på sin vis kan være tale om Jordens undergang i eskimoisk religion. I nogle af de myter jeg har læst fremgår det, at angakokken kan forhindre, at det sker. For eksempel kunne P. Egede (Hans Egedes søn i slutningen af 1700-tallet) berette, at en angakok i sidste øjeblik havde reddet en faretruende situation. Han havde i tide opdaget, at den stolpe som holder himmelen oppe stod på skrå og var ved at vælte. Og det var jo ikke godt, thi falder himmelen ned i hovedet på menneskene, må de nødvendigvis omkomme alle sammen. Men angakokken havde fået stolpen rettet op og kunne nu vende hjem til bygden og fortælle, at alt var vel – at Jorden ikke gik under denne gang.

Jeg kan ikke skjule min begejstring for myterne. Specielt de der er nedskrevet af kateketer og missionærer er meget farvet af deres foragt for den eskimoiske tro. Det giver fortællingen en todimensionel oplevelse af menneskelig forestillingsverden. Knud Rasmussen er nok den der har været mest loyal over for eskimoernes sagn og myter. Han forsøgte heller ikke at belære grønlænderne, men derimod at indleve sig i deres skikke og forestillinger.

¹² Åndemaner, eller en eskimoisk eksponent for en shaman

Der er nedskrevet et utal af myter, sagn og fortællinger, der er grundlaget for eskimoernes religion. Det er fantastisk spændende læsning, der samtidig giver et indblik i kulturomvæltningens karakter. Man kan så gruble over hvorfor så mange er blevet kristne. Men der er ingen anden rationel forklaring på kristendommens udbredelse, end den der siger, at de kristne har haft særdeles velfungerende kulturredskaber med sig, der med tiden har vundet indpas.

Grønlænderne må have haft en fornemmelse af, at den kristne myte og gudedyrkelse havde visse materielle fordele. Man kan sige, at eskimoerne blev ”købt” af missionærerne, der kom med værktøj af metal, bedre træ til kajakker, rifler og lægekunst. Det er derfor den europæiske kultur, der manifesterede sig, og med kulturen kommer som bekendt religionen.

Jeg må tro, at de tilpasser deres opfattelse af den kristne myte til det der er *deres* kultur? Det går naturligvis an i Grønland. Noget andet er hvordan det på sigt vil gå kristendommen i Danmark, hvor et par præstefætre i Folketinget har fået overbevist Integrationsministeren om en ganske særlig form for næstekærlighed. Hvordan man præcis udlægger begrebet næstekærlighed i Grønland ved jeg ikke, men det er min opfattelse, at der for mange grønlandere er tale om tro på gerningsretfærdighed, hvad der sikkert vil få John og Lena til at mene, at det omtalte fætterskab i Danmark vil ende i Helvede. De fattigste og mest socialt udsatte i Grønland har sikkert deres kandidater til samme skæbne. Tilsammen burde empatiløse politikere danne deres memorial home, hvor de kunne spille kort med de journalister, der har båret dem frem.

Mænd på isen, sygefravær og lyse nætter.

Grønlanderne heroppe er naturligvis godt kendt med deres natur. De færdes i det barske klima lige så afslappet som en blegfed fynsk turist i bagende sol og liggestol med en iskold øl hvilende på mavehvælvingen. Som I måske husker, var jeg ved at få forfrysning i fingrene de fem minutter det tog at hente vasketøj ind – alt imens fangerne på den anden side af huset nede ved vandet, i flere timer var i færd med at redde deres både. Jeg anser ikke mig selv for at være pivset. Havde jeg 100.000 kroner og en bankgaranti på 300.000 - som det siges at koste - ville jeg ikke et øjeblik betænke mig på en tur over indlandsisen.

Jeg nøjes med prøvelserne ved tørresnoren.

I lørdags gjorde John mig opmærksom på, at et par mænd var blevet fanget af isen nogle kilometer ude på havet. De havde – kunne vi regne ud – været der et par dage. Isen pakkede i torsdags, og siden har de ikke kunnet sejle til land. De var så langt ude, at vi måtte bruge kikkert for at se dem og deres lille båd med påhængsmotor. Det var helt tilfældigt, vi fik øje på dem med det blotte øje. Min første indvending var, at de burde have helikopterhjælp. Men Jack sagde, at det var de sikkert ikke interesseret i, for så ville deres båd gå tabt.

Om søndagen kunne jeg stadig få øje på dem. Det så ud som om, at de havde kæmpet sig længere ind, eller måske havde de opgivet og var nu på vej til fods mod land – uden båd? Som dagen gik, kunne jeg se de kom nærmere. Hver gang jeg var ude blev det

hurtigere at finde dem med øjnene. Men stadig var de kun bitte små mørke prikker på isen.

Det er et meget uskarpt billede, men der er også zoomet så meget ind som det digitale amatørkamera formår. Først da billedet kom på computerskærmen kunne jeg se båden!

Det kan godt se ud som om isen er stabil. Men det er den langt fra. Blot fire dage før var her åbent hav hvor kun isbjergene var tilbage. Isen kommer og går med strøm og vind, og man skal være en kender for at vide hvornår - og ikke mindst hvor - man kan færdes til fods eller i båd. Det er for øvrigt grunden til, at jeg endnu ikke har været ude på isen. Pludselig kan en flage revne fra og splittes i atomer for vinden. Da vil man i givet fald være som en asylansøger i Danmark, og det pædagogiske legeme ville lide en irakisk mandæers skæbne - om end i en særlig grønlandsk udgave, som offer for Havets Moder.

Og det skete da også, at revner viste sig i isen hen på eftermiddagen. Det blev imidlertid fangernes held, for da kunne de få båden i vand. Kl. 22.00 kom de forbi vores hus. Atter var de hjemme efter mindst fire dage på isen, men uden at være synligt udmattede.

Det må siges at være mænd af format.

Jeg har efterhånden så mange undervisningstimer på mit skema, at det nærmer sig det uansvarlige. En af lærerne er gået på barsel, og et par timelærere har sagt op og nu er det altså min tur til at tage et par overskydende timer. Kirsten har næsten lige så mange. Men det må jo gå som det kan. Jeg har sagt, at det er useriøst at give en lærer 32 timer på skemaet. Det er fysisk umuligt, at forberede sig ordentligt. Men vi må jo gøre som de andre; når presset bliver for stort, samvittigheden sort og sikringen springer i vokabulatoriet, lægger vi os bare syge et par dage.

Her er to drenge i gang med én af Jooruts mange mærkelige opgaver. En tredje i baggrunden ser ud til at være træt af spørgsmålene? Jeg har nogle fantastisk dejlige elever og nogle helt gode oplevelser, selv om vi ikke altid forstår hinanden. Det er ikke noget at sige til, at de nu og da er frustrerede over ikke at blive undervist på deres modersmål.

Sygefraværet heroppe holder sig ganske vist på omkring det halve af hvad det var i Qaqortoq, og det skyldes arbejdsklimaet, der

her er meget bedre: I Upernavik og på Prinsesse Margrethe Skolen værdsætter og agter man lærerne for deres arbejde. Men 5 – 8 % fravær er alligevel for meget. Presset bliver selvfølgelig af og til for stort, hvad sygdommeldingerne er et bevis på.

Lørdag d. 14. april havde skolen ”snedag”. Her er Hanne på vej ned af fjeldet på sit snowboard. Børnene er glade for denne mærkelige spare-ski, og der er nok af muligheder for at finde steder, hvor den kan bruges.

En fisker har lagt til lige neden for vores hus. De kan ikke sejle i havn, så derfor må de lægge til hvor det er muligt. Her får skibet tømt sin last for hellefisk. En ny Ferguson traktor med kran hejser

4 af disse baljer op til vejen, hvor en truck henter dem, og kører dem hen til den lille fiskefabrik. Hellefisk er en forholdsvis dyr fisk, og det ser ud som om, at det har været en givtig tur for skipper og hans besætning.

Men så er der dét, der ikke umiddelbart kan ses udefra. Mange lærere klarer vanskelighederne ved altid at have en film med i

tasken, der fagligt hverken er fugl eller fisk. Andre sender eleverne ned på biblioteket uden at have gjort sig klart, hvad de skal dér. Det må jeg/vi så tage ved lære af. Opfindsomheden er stor, når man søger at tilfredsstille elevernes krav på en troværdig undervisning. Er tasken tom og hjernen stået af, er der ikke langt til mytteri.

Det er varmt. Vi er helt oppe på $\div 4^\circ$. Stille gråvejr. De sidste par dage har der været lidt nordenvind, og nogen tolker det som et tegn på, at isen snart bryder op for helt at forsvinde. Men foreløbig er den kun revnet fra i flager, så det er muligt at sejle ud og ind af havnen.

I Upernavik sidder man ikke og venter på, at bøgen springer ud. Her venter man på tøvejr. Tænk om det kom i et hug. Da vil strømme af kloakvand drive ned af fjeldet, mellem husene, ned af gaderne, og - kunne jeg forestille mig - lige forbi der hvor vi bor længst nede ved vandet? Se til hvad der vil ske hvis hvert hus har 10 m^3 frossent vand fra køkken og bad liggende i en klump ude foran huset? Måske er der mere? Så er det en trøst, at en del af de menneskelige efterladenskaber er afhentet i gule poser, ellers ville her være glat året rundt.

Og så til det der er karakteristisk nord for polarcirklen. Nu er her lyst hele døgnet, og snart kan vi se solen dag og nat. Nogen har svært ved at sove, og børnene er meget trætte om morgenen, for enten har de bare været vågne fordi de ikke kan finde ud af døgnrytmen, eller også er det fordi de har spillet fodbold til langt ud på natten. Forældrene gør ikke meget for, at de får passet deres seng, men til gengæld bliver skolen ofte gjort opmærksom på, at de – børnene altså - ikke lærer noget.

Det kan som udgangspunkt ikke benægtes.

Kongetro, lillepigen og seksualundervisning.

I Grønland har de kongelige status, som var de arvtagere af de hedengangne mytiske væseners fortryllende evner til at holde verden i gænge. På alle offentlige steder hænger Dronningen side om side med prinsgemalen i glas og ramme og skuer ned på undersåtterne. Også vores naboer, John og Lena, er kongetro, om end John er forbandet på Prins Henrik, fordi han ikke kan tale flydende dansk: "*Han er for dum*".

I så fald er der 7 milliarder dumme mennesker i verden, så her træder jeg gerne til med et forsvar for prinsemanden. Hvad han ellers optræder med må stå for hans egen regning, men det er selvfølgelig i overkanten, at kalde hans bidrag til fædrelandet for andet end... *Frederik*. Ham fik han til gengæld skruet godt sammen.

Da Johns mobil ringede viste det sig at være en, der ville gøre ham opmærksom på, at Mary havde fået en datter. Først tænkte jeg på hvor dårlig jeg er til at huske navne. Han har sikkert nævnt hende før, og så er det så pinligt at spørge, specielt nu, hvor han stod og lignede et helt juletræ i hovedet af bar lykke på både *mine* og egne vegne.

En time tidligere havde det netop været i fjernsynet. Her havde jeg hørt journalisten næsten stamme af iver over den store nyhed, mens han fortalte, at "*...det lige var sket og hendes mor sikkert i dette øjeblik lagde hende til...*"?? Her standsede ordstrømmen. Kær barm har som bekendt mange navne, og hvad hedder mon forpartiet på en fødende tasmaner? Man forestiller sig de kvaler det kan give i landet med ubegrænset ytringsfrihed, selv om det, der

Det er vores hus, det grimme grønne afskallede træhus lige i midten. Det store blå til venstre er plejehjemmet, mens det røde i forgrunden er byens butik.

var tale om – så at sige – med jævne mellemrum er på alle børns og voksne mænds læber. Bedre blev informationsniveauet ikke, da jordemoderen fortalte om forløbet, hvor det hele ...”*var startet med veer.*”

Jeg kikkede over på Kirsten. ”Luk munden”, sagde hun.

Nu fik John altså nyheden over mobilen. Jeg blev rød i hovedet over at være så længe om at finde ud af hvem Mary var. Hvordan kan man stå her i Upernavik og være så optaget af den slags, tænkte jeg? Både i Danmark og i Grønland er de guder. Hvor mange gange skal jeg mon have den oplevelse for at fatte det?

I Tv-avisen havde man sågu en rapport ude på gaden – prime time – for at spørge indbyggerne i skattestopland hvad de synes barnet skulle hedde. Voxpop er efterhånden ved at få journalistik og underholdning til at flyde sammen i én pele-mele af ligegyldighed.

Det er ved at være et demokratisk problem. Selv Mette Fugl havde nær glemte morgendagens franske præsidentvalg, der ret beset kan have større indflydelse på vores fremtid end et dronningebarn. Men nej. Nu skal vi sikkert ikke høre om andet de næste par dage. Vi kan trøste os med, at vi da er fri for, at høre om flertallets jagt på de fremmede og de fordrejede historier om krigen i Irak.

Hvad er mon bedst, har jeg tænkt: Oplyst enevælde eller et uoplyst flertal?

Alene det, at man tøver med svaret. Men det giver bare ingen mening at bruge så meget af en Tv-avis på den hændelse. Hvad der sker i kongehuset af større begivenheder, er naturligvis inden for rammerne af public service. Men det man faktisk vidste, kunne nemt rummes inden for et minut. Derfor burde redaktionen have tænkt mere på at oplyse, end på at uoplyse. Der er sgu mange emner, som danskerne trænger til at få belyst.

Det giver heller ingen mening at sende den slags så massivt i Grønland. Men den grønlandske Tv-avis er på sin vis værre end den danske. Her er man – tro det hvem som kan – mere bange for at sige magthaverne imod end i Danmark. Måske er det den særlige måde man i Grønland har tilbøjelighed til at udvælge og ansætte folk på, der får tavsheden til at slå igennem? Det er ikke let at få en demokratisk diskussion på den måde. Helt centrale emner fortrænges af spin eller som her af en barnefødsel. Der er ellers nok at tage fat på.

I begge lande.

Meget kan man mene om rigsfællesskabets kongehus. Men vores dronning er begavet, og hun har fået sig en begavet søn i Frederik. Og så kommer de ikke *med små dumsmarte* småracistiske bemærkninger. Set i det lys er nationens tilbedelse ikke helt afstumpet.

Ballade om sælfangst

Der er igen en voldsom diskussion om sælfangsten i Grønland. Det handler om metoden at fange på, og om bestandene af sæler kan bære jagttrykket. Europæerne og amerikanerne kan ikke lide sældebrud med køller, og det har ført til, at man truer Grønland med boykot, hvis ikke landet straks forbyder denne jagtform og import af skind fra Canada, hvor det foregår i stor stil. Det er altså et etisk spørgsmål, der efter min mening vil have svært ved at blive afklaret videnskabeligt; kan man med sikkerhed vide, at dyrene lider mere under køllen end under et riffelskud? For øvrigt kender jeg ikke til nogen i Grønland, som gokker byttet ned med kølle. De skyder kun voksne sæler med riffel lige i hovedet, så lyset slukkes øjeblikkelig.

Så er der det med jagttrykket. Dræbes der for mange sæler og er bestandene ved at være truet? Spørger man fangerne, får man det samme svar som når man spørger en erhvervsfisker i Danmark om fiskebestandene. Det blæser noget i vinden, og sælbstanden har i hundrede år gået op og ned.

Der er altså mange der viser sig interesserede i sæler, og for tiden er der et værre råberi mellem parterne, mens de der er mest afhængige af fangsten uden tvivl vil komme i klemme. Driver man fangst på traditionel vis i Upernavikdistriktet, og har man ikke andet at leve af, er gennemsnitsindkomsten på 40.000 – 45.000 kroner om året¹³. Disse fangere vil blive meget hårdt ramt af en boykot, og jeg tror, jeg med hovedet på blokken kan garantere for, at det ikke er dem der er skyld i sælernes udryddelse. Det samme kan man sige om de små garnfiskere i Danmark – det er jo ikke dem der støvsuger havet for fisk. Men det sædvanlige er, at det er den gruppe af mennesker der bliver ramt.

Det er alt sammen et billede på, hvor svært det er i Grønland, hvor fangst betyder det hele for relativt mange mennesker. Det skal også siges, at det ikke er grønlænderne alene der står for den globale opvarmning, som er med til at ændre på bestandene af havdyr. Endelig har den kommercielle fangst med store både i

¹³ Tallet er hentet fra bogen ”Grønlands økologi”

yngleområderne efter babysæler i Canada været et symptom på, hvordan mennesket grådigt reagerer i forhold til de muligheder der byder sig. Jeg har hørt tal der siger, at canadierne fanger 180.000 babysæler, mens grønlandske fangere nøjes med 100.000 voksne. Hvis det er sandt, kunne man vel få andre proportioner at diskutere ud fra, ved at sammenholde antallet af dyr med antallet af fangere. Men det kan det grønlandske Hjemmestyre imidlertid ikke finde ud af. Politikerne heroppe har tilmed gjort det håbløst for sig selv og deres egen befolkning, ved at tillade Great Greenland at indhandle canadiske sælskind. Og endnu værre: Visse politikere taler om, at køllefangst efter babysæler også skal være muligt i Grønland.

Og så har vi balladen. Den daværende Justitsminister Lene Espersen – der, som John siger, kommer fra et land hvor der ofte tales pænere om dyr end om flygtninge og indvandrere – vil ikke have den form for drab. Og hun står ikke alene. Hele Europa er imod det. Hun har da også ret i, at der som udgangspunkt ikke er nogen grund til den form for fangst. Det må derfor siges at være politisk uduelighed, når Hjemmestyret ikke kan finde ud af, hvad der tjener grønlænderne bedst. Balladen kan nemt ende som i halvfjerdsene, hvor fangerne led voldsomt under en Greenpeace-kampagne mod sælskind; det blev efter sigende til fem års økonomisk ruin.

Jeg var som sagt træt af ”Lillepigen” og det tasmanske bryst - som den lille suttede på - faderens store armbevægelser og den dør de så dramatisk kom ud af på sygehuset. Jeg ved ikke hvor mange gange det efterhånden er blevet vist?

Og så har det været en rigtig dum dag i skolen. Alt for mange timer, og så er mandag og fredag samtidig dagene i begge ender af weekenden. Om fredagen begynder man tilvænning til lørdag-søndag, mens eleverne om mandagen - som i dag - kommer drattende, for sent og forstyrrende ind i klassen. Mange af dem satte sig bare og stirrede lige ud i luften for at sove videre. Dem der

var vågne havde fikse idéer.... Når man endelig kommer i gang sådan en dag, er det som regel for sent at nå noget.

Stille og roligt bryder isen op. Der har i næsten en uge været stabile små sejltreder helt ind til kajen, og mange er nu ved at søsætte deres fritidsjoller. Der kommer jævnligt folk fra Appilattoq i deres små både for at hente lidt proviant til bygden.

Den sidste time om mandagen (14.25 – 15.10) har jeg biologi med en 11. klasse. Det er et fag de ikke skal til eksamen i, og det tror jeg de er meget bevidste om, for den time går altid i ged. De gider ikke lære noget om elementær biologi, ej heller om anatomi, kost og motion. Det sidste kunne en del ellers have behov for.

De ældste klasser skal snart til eksamen, så vi når ikke alt det jeg fra starten havde planlagt. Derfor sprang jeg bevidst frem i bogen til emnet "Sex og kærlighed" som et forsøg på at ramme et

interessant og meget relevant emne. Sidste gang sagde de ganske vist, at den slags vidste de alt om. En af drengene kunne tilmed visualisere sin viden, ved med venstre hånds tommel- og pegefinger at lave hul, som højre hånds pegefinger gled ind og ud af. En anden havde et billede på sin mobiltelefon af en pige, der lå nøgen med spredte ben. Jeg foreslog, at hun måske havde fået det for varmt – men han vidste bedre.

Her er vi vist i gang med "tænderne", hvor vi lærer om plak og tandkødsbetændelse, caries og parodontose. Men det rager jo ikke den der stadig har alle pløkker i god behold.

Det er ikke let, når eleverne ved mere end deres lærer. Alligevel kastede jeg mig ud i emnet og fik da noget af en overraskelse. Der blev helt stille. Tre af pigerne forlod deres bord på bagerste række og satte sig op til kateteret og stirrede på degnen med store runde øjne. Drengene der vidste alt, sad som i flinkeskolens kronede dage med hænderne på bordet. Piger og drenge skelede til hinanden og som det lille foredrag udviklede sig, begyndte den alvidende forsamling at stille spørgsmål.

En entreprenør har fundet et fint sted, hvor han kan sætte sine nyttige ting til bedre tider. Jeg har tænkt på at invitere DR's værter i "Kender du typen". Måske de kan svare på, hvem der bor i dette hus?

Det lykkes nu ellers grønlandske piger ganske godt, at få børn i en meget ung alder uden forelæsninger – hvor de får lejlighed til at lægge lillepigen- eller drengen til patten, som det hedder heroppe. Her er lige så mange aborter som der er fødsler. Måske er der for mange lampeslukningslege? Hvad ved jeg. Men det lykkes dem også - i dette mørke - at få kønssygdomme, så måske var der mange gode grunde til, at jeg så overraskende blev lyttet til, dér, i ulvetimen lige før alle normalt ikke kan holde ud at være i skole længere.

Jeg tror ikke, at de har fået seksualundervisning nogen sinde, selv om lærerne her på stedet påstår, at det er pensum. Men det er så helt fint, for så har jeg noget at fodre dem med, den sidste tid inden eksamen. Det kan interessere dem.

Om filosofi, bjørnekød og de uskrevne love

Jeg stillede spørgsmålet ”Hvem er *jeg* ”? i en filosofitime uden helt selv at vide, hvor jeg ville hen med det. Der gik da også lang tid inden vi kom ind til det der var kernen i spørgsmålet. Forinden skulle vi først ha’ på plads, at det ikke var *mig* der var tale om, men ”*jeg*”. Og det tog sin tid.

...Her har vi et øre, her næsen, dernede en storetå, et ben, en krop.....Men hvor finder vi *jeget*?

Nu dæmrede det, men det gav ikke den helt store interesse, eftersom det jo bare er noget som *er* uden at være håndgribeligt eller synligt; diffust som *sjælen*?

Senere talte vi om *jeg* og *samfundet*. Hvem bestemmer? *Jeg* eller *samfundet*? Kan *jeget* beslutte hvad som helst, uden *samfundet* blander sig? Nogen kunne se, at der var en konflikt der, for man kunne jo ikke bare opføre sig som det passede en. Der var visse ting man måtte tage hensyn til, selv om der ikke var nogen lov. På sin vis kom vi frem til, at hvis et *jeg* skal begå sig mellem andre *jeger*, måtte *jeget* tilpasse sig, så det ikke virker som støj i fællesskabet. Det var måske en ret forudsigelig konklusion...?

Men hvad sker der så, spurgte jeg, hvis *jeget* ikke forstår at tilpasse sig?

Så bliver man en qivittoq, foreslog en af pigerne.

En qivittoq er en fjeldgænger omgærdet af mystik og frygt. Oprindeligt var det et menneske der var udstødt - eller måske snarere udstødte sig selv - af *samfundet* fordi han eller hun ikke kunne tilpasse sig. Det kunne også være én der var tynget af sorg,

eller én som belastede fællesskabet – altså samfundet. Som hovedregel var det et menneske som gik i fjeldet for at dø – et fænomen der også kendes fra indianerne – men det kunne også være et menneske der havde kraft til at leve videre. Det har sikkert været en barsk tilværelse for folk der blev eneboere derude på fjeldet. Mange af disse qivittoqer blev kriminelle i den forstand, at de af og til måtte stjæle en luns fra kødgraven inde i bygden for ikke at omkomme af sult, og det reagerede folk naturligvis på. Men det var ikke forargelsens krikke der blev trukket af stald som reaktion på en retsbevidsthed om ”dit og mit”. Nej, folk blev bange, thi de troede at qivittoqer stod i ledtog med onde kræfter. Og når en qivittoq døde, havde man hans genfærd at tumle med.

Det var ikke så lige til med den slags.

Udstødelse - som en sanktion - kendes også fra andre naturfolk. Jeg har engang læst et sted, at aboriginerne i Australien havde noget som man kaldte for ”bonepointing”. Det foregik ved, at lederen af samfundet pegede på den formastelige med en stor knogle. Det var en tavs men meget hård dom der betød, at vedkommende var forvist. Ingen ville længere have noget med ham eller hende at gøre, og den udpegede gik nu sin tunge ensomme gang mod den visse død. I virkeligheden var der tale om en meget avanceret form for dødsstraf; den dømte sultede og tørstede sig selv ihjel – eller døde af sorg.

Her sluttede filosofitimen. Med undtagelse af et par stykker, var der ikke meget gang i klassen på det felt, og *jeg* var sikkert heller ikke den helt store pædagog.

Qivittoq blev altså det sidste samtaleemne. Og det var måske slet ikke så tosset endda.

I Grønland er det sådan, som i mange andre lande, at jo større byerne (samfundene) bliver, jo mere kriminalitet er der. Måske har mennesker det lige som høns; jo større flokkene er, desto mere kan man forvente at de hakker hinanden? Dog! Jeg har læst et sted, at der i de små samfund på østkysten er mange mord i forbindelse med drikkeri. Men lad det være undtagelsen der bekræfter reglen. Fulde folk tæller ikke med, idet de jo ikke ved hvad de foretager sig, når promillen er høj.

I Upernavik har de fleste mænd og store drenge en riffel – en våbenstatistik der på sin vis ligner den i USA. Den kan enten stå derhjemme i forgangen, køkkenet eller stuen, tilkoblet lås og magasin - ofte med en patron i kammeret - men mange gange kommer den slet ikke med hjem og ligger frit fremme nede i den åbne jolle, klar til næste dags jagt. Men her går man ikke rundt og skyder efter hinanden, selv om man hverken har våbentilladelse, våbenskab eller riffelprøve for at erhverve sig et gevær.

Det er meget fejlagtigt at tro, at skrappe restriktioner som i Danmark, vil få indflydelse på antal af drab eller overfald. Et menneske der har den slags bestialske tanker skal nok finde en udvej, og har derfor ikke brug for en våbentilladelse for at komme videre med sit forehavende. Ofrene er vel også lidt ligeglade, om kraniebruddet og skudhullerne er lovlige eller ej?

Måske skulle vi hellere søge svar på hvad der sker inde i hovedet på den, der kan finde på at myrde andre. Jeg husker hvad formand for Det Kriminalpræventive Råd, Eva Smith, engang sagde i et interview til Information. Hun så USA som et skoleeksempel på et samfund der er ved at miste sammenhængskraften, og påpegede, at over en procent af befolkningen sad i fængsel, hvoraf langt hovedparten var sorte - heraf et stort antal på dødsangene. Man kan ikke, sagde Eva Smith, straffe sig ud af problemerne eller for den sags skyld kriminalisere alt muligt. Det er en fornem – men vanskelig – politisk opgave, at give så mange som mulig en følelse af at være en accepteret eller inkluderet del af samfundet.

Hjemme på trappen op til huset, kan vi se lufthavnens landingsbane. Det er altså ikke indledningen til et flystyrt, men derimod en reglementeret landing på det flade stykke som ses over byen.

Den der aldrig har mødt respekt, bliver selv respektløs. Den der aldrig har mødt troværdighed, bliver selv utroværdig. Den der aldrig bliver inviteret til ”fest” må lave sin egen. Og så handler det om dannelse. Rockere er dannede mennesker, men ikke just ind i det ”normale”. Indvandrerbander er også dannede mennesker, men dannet af den habitus *de* kommer af.

Der er selvfølgelig kriminalitet i Grønland, men set i forhold til de mange sociale problemer, synes det at være overskueligt. Som regel er det næsten altid i forbindelse med overdreven indtagelse af spiritus. Når det drejer sig om forbrydelse og straf, er der to ting,

som er værd at tænke over, og som man måske kunne lære noget af i Danmark. Det ene er det jeg har nævnt med de små overskuelige samfund. Jeg har før sagt, at man her i Upernavik ikke behøver at låse dørene, for der er stort set ingen, der stjæler. I et lille samfund bliver den slags meget let opdaget, og udstødelse her er langt værre end de fleste andre steder i verden. Byerne i Grønland virker som isolerede organismer der – måske bortset fra de fire største – har indbygget en selvjustits, i kraft af det lille fællesskab, hvor alle kender alle. Du kan ikke bare uden videre stikke af til en anden by.

Det andet er, at kriminelle heroppe ganske vist får en straf, men i forhold til Danmark og i særdeleshed USA, så er det meget milde straffe. Om det er blevet sådan, fordi det er forbundet med et værre bøvnl at have forbrydere siddende i fængsler som ikke findes, eller det er en kulturel handle måde der har rødder tilbage i fortiden, ved jeg ikke helt. Mit gæt er, at det er en blanding af begge dele. Men sikkert er det, at samfundet faktisk er godt tjent med den form for retsbevidsthed, hvor der tænkes *inkluderende*.

Mange gange forhandler parterne sig tilrette. Ofrene forliges med gerningsmanden, eller gerningsmanden forklarer sig og lover bod og bedring. Som regel ender det, som sagt, med en meget mild straf, hvor en morder for eksempel bliver anbragt i et åbent fængsel, hvorfra han tager på arbejde inde i byen eller går på jagt med sin riffel ude på isen. Meningen er at fastholde den kriminelle i det sociale fællesskab, hvis det kan lade sig gøre. Og med lidt god vilje fra alle parter har man relativt fine erfaringer med den form for straf. Modsat i Danmark, hvor de seneste år er gået med at øge straffelængden, ekskludere flere og proppe fængslerne med utilpassede, uden at få mindre kriminalitet.

Den kriminalitet der er mest fremtrædende i Grønland, er vold i forbindelse med druk. Gerningsmanden kender i de fleste tilfælde sit offer, som kan være den han eller hun er gift med, eller det kan være en som på det forkerte tidspunkt bliver årsag til jalousi. Kun i sjældne tilfælde skønnes voldsmanden at være så farlig for sine omgivelser, at han må i forvaring i et lukket fængsel. I dag kalder

vi dem folk med psykopatiske træk – før i tiden blev de til qivittoq'er.

I Upernavik er politimanden svaret på en hyggeonkel af en landbetjent fra barndommens land. Han må tage affære, og om nødvendigt sætte folk i detentionen, dæmpe husspektakler og lave alskens papirarbejde, mens han går og snakker med en evt. indsat i stationens brumme. Det er som en form for samfundsøkologi, hvor betjentene passer ind som det kit, der får det hele til at hænge sammen. I Danmark derimod har politiet de senere år fået en militaristisk status, hvor de med pansrede mandskabsvogne, hollændervogne, skjolde, tåregas og helikoptere sendes på samfundsopgaver, som burde være løst politisk.

Jeg husker engang en politimand fortælle om, hvordan man drager ud for at fange et uhyre, men kommer hjem med et menneske. Langt de fleste af dem der har en unormal samfundsforstyrrende adfærd, har ikke haft et normalt liv. Det kan ikke undskylde en kriminel handling, men det kan ofte forklare den. Bagved er der et menneske i kød og blod, men med en kortslutning i de sociale kompetencer, og derfor en mangel på respekt over for andre eller andres ting. Her er det min fornemmelse, at grønlændernes retsfølelse ikke kræver hævn, på bekostning af en resocialisering, der kan få den dømte hurtigt tilbage til fællesskabet.

Så kom der isbjørn på brættet. Et par fangere fra Appilattoq nedlagde i dag tre bjørne. Her er svogeren til én af fangerne i gang med at sælge en kvart hanbjørn. Efter kødklumperne at dømme gætter jeg på et dyr på omkring 400 kg. Pris: 150,- kroner kiloet.

Jeg ved godt at mine dyrevenner i Danmark ikke er glade for det her. Men Upernavikdistriktet er et fangerdistrikt, og det kan der ikke sådan lige pludselig laves om på. Derfor må op til 50 isbjørne årligt lade livet til fordel for fangerne, der ikke overraskende siger, at der er bjørne nok. Nogle videnskabsfolk mener, at isbjørnen er truet, men de siger også, at den største trussel kommer fra klimaforandringerne. Hvis det går som nogen tror, at isen smelter helt væk, vil bjørnene blive udryddet. Mange bjørne lider i disse år druknedøden, fordi de driver til havs på en alt for levende is. Og så kan fangerne vel lige så godt skyde de kvoter de bliver tildelt?

Sagt på en anden måde, så har vi alle en del af ansvaret for isbjørnens eksistens.

Jeg kunne ikke dy mig for at købe en luns, så vi har nu fået isbjørnekød med skruer, flåede tomater og løg. *Kødet* smager helt godt, mens *tanken* om rovdyr er en anelse kvalm. Selve tilberedningen foregik lidt ligesom når man laver stroganoff, men det anbefales at holde gryden simrende i mindst 4 timer, af hensyn til risikoen for trikiner. Laboranten på sygehuset havde taget en prøve med hjem til undersøgelse, men resultatet kommer vist først senere på ugen. Til den tid er det for sent for de fleste – alle her i byen er vilde med bjørnekød.

Trikiner eller ej.

I Upernavik tager man ikke røven på hinanden fordi man kan og fordi det er lovligt. Det lille samfund er indbegrebet af de uskrevne reglers samfund.

En bekendt sagde engang, at *det er de uskrevne love der får samfundet til at fungere*. Han var på det tidspunkt en stor hjælp for os, der dengang sad i bestyrelsen for en lille andelsforening i Redsted på Mors. Et firma havde leaset os en kopimaskine og fået narret vores uddeler i Brugsen til at skrive under på en ganske urimelig kontrakt. Rent juridisk havde firmaet måske ikke gjort noget ulovligt, men etisk havde de trådt langt over stregen. Vi var blevet bondefanget og skyldte nu firmaet mere, end maskinen var værd.

Hans pointe var, at man ikke kan forvente en altomfattende lovgivning. Til gengæld må man have en fornemmelse for den etiske grænse, ellers går samfundet op i limningen. Det er ikke nok at have loven med sig. Det er ikke nok at have ret, hvis man overtræder en etisk grænse. Hans mål var at få firmaet til at anerkende disse betingelser – at få etikken til at stå over loven.

Det er muligt at det er banalt, men jeg synes det er stor visdom. Det bliver man klar over i et lille samfund som Upernavik. Her tager man ikke røven på hinanden, bare fordi man kan og fordi det er lovligt. Et lille samfund, er indbegrebet af de uskrevne reglers samfund, hvor det ofte er nødvendigt at bøje loven for at få tingene til at fungere. Det er ikke ensbetydende med, at jeg har fattet alle nuancerne i vores lille samfundsbiotop; de uskrevne regler er kulturbestemte, og således vil der være stor forskel fra Upernavik til Redsted. Alligevel vil jeg påstå, at der er noget universelt som er gældende i alle samfund.

Her i det triste værelse på Stauningsvej, kan man sidde og snakke med sig selv og skrive selvfede breve hjem til vennerne. Her bliver man ikke distraheret af gardiner og blomster, billeder på væggen eller bøger i reolen. Det klippede får, med frue, kommer hjem til sommer – til Danmark, hvor der er blade på træerne og hvor man kan skrive og tegne lige det der passer én.

Nattestemning.

Solen forsvinder ved midnatstid, og dukker op igen små tre timer efter. Men den er aldrig længere nede, end den stort set altid kan ses som ild på de høje skyer. Snart kan den ses hele døgnet.

I Upernavik går man ikke og siger noget om hinanden, som man ikke ønsker at blive konfronteret med igen. Her gælder de uskrevne love i den forstand, at man som udgangspunkt har uindskrænket ytringsfrihed, men at det vil være meget uklogt at tage det bogstaveligt. Måske lidt banalt, men det gælder om, at genere hinanden mindst muligt, for herved at give dialogen bedre vilkår.

Og måske kan vi danskere være glade for det, for under overfladen er der sikkert nogen som ikke bryder sig om os. Det lille isolerede samfund har indrettet sig, som roere i den samme båd. Det er et fænomen der siges at række langt ind i kommunalpolitik, hvor det ikke er til at skelne det ene partis ideologi fra det andet. Her er man stort set enige om at ro i samme retning.

Selvfølgelig ytrer man sig om dette og hint, men det er med strammere tøjler end i Danmark, hvor Statsministeren har slået til lyd for, at ytringsfriheden i et demokrati er absolut uindskrænket. Den fråde kom efter sigende til at ramme ham selv i nakken med den film der hedder "A F R". Det er en film om Foghib, hvor han bliver hængt ud for både det ene og det andet via citater, der frit er taget ud af tilfældige sammenhænge. Jeg ved ikke hvad "kunstneren" har tænkt sig, men for mig at se, kan den slags fremme alt andet end demokrati. Når det hele bliver ligegyldigt, bliver demokrati også ligegyldigt. Når fiktion ikke kan skelnes fra fakta, bliver samtidshistorien til underholdning frem for oplysning. Og et demokrati uden oplysning giver i den sidste ende et uoplyst flertal. Eller pøbelvælde.

Gud bevare Danmark – som det så dronningemoderligt kan formuleres, når man er magtesløs.

Når det i ytringsfrihedens navn kan lykkes medlemmer af det styrende flertal i Danmark - på den fremmeste talerstol - at sidestille hagekorset med det muslimske tørklæde, så har den samme frihed sejret af helvede til. På den måde ender det med, at et stort mindretal bliver qivittoq'er, og det er der ikke megen sammenhængskraft i.

Om solidariteten og fællesskabets vilkår

Vejret står i stampe. Vinteren må snart give sig og blive til forår. Temperaturen er lige omkring frysepunktet midt på dagen, og noget af sneen er ved at smelte. For ca. 3 uger siden begyndte de første havfugle for alvor at vise sig. De er borte hele vinteren – der er ikke lyse timer nok til at finde føde, og så er der heller ikke noget at leve af, når havet er tilfrosset. Ravnene derimod har været aktive i den tid vi har boet her, men de har nu sikkert også været et stykke sydpå i den mørkeste vinter?

Jeg er blevet fortalt, at der allerede er aktivitet ude ved fuglefjeldet. For fuglene gælder det om at få lagt æg til tiden, hvis de skal nå at få unger på vingerne, inden det igen bliver vinter. Men det, at der er så meget lys nu, betyder en aktiv fotosyntese der sætter skub i fødekæden – først ude på havet og siden inde på land, hvor planterne i ganske få uger er mere næringsrige her, ja end noget andet sted på Jorden.

I Grønland er 1. maj en halv fridag for lønmodtagere. Og det tages bogstaveligt, for selv butikken holder lukket efter kl. 12.00. SIK - der er en Grønlandsk lønmodtagerorganisation - og arbejdsgiverne, holder et lille arrangement og nogen siger, at der er mange små happenings rundt omkring i byen. Det skal sikkert nok være rigtigt. Grønlændere finder nemt den mindste anledning til at holde fest. SIK's fest holdes for medlemmerne i forsamlingshuset om aftenen og her bliver der sikkert ikke sparet på øllet.

Jeg tog sammen med en kollega ned for at se optoget, skiltene, flagene og høre talerne. Der var ca. 50 fremmødte, men hvad de

sagde og hvad der stod på skiltene ved jeg naturligvis ikke i detaljen. Dog fortalte en af arrangørerne mig to interessante ting. For det første var der til 1. maj-demonstrationer ikke tale om, at noget bestemt politisk parti, eller organisation, havde monopol på denne arbejdernes internationale kampdag, og for det andet sagde han, at talerne og de formanende ord til politikerne handlede om andet end løn og arbejdsvilkår. Her gik det også ud på, at få politikerne til at skaffe byen en psykolog, og en bedre infrastruktur så folk kan komme billigere til en af de større byer – og den slags. Han havde desværre travlt og havde ikke tid til at snakke med mig. Men det er jo interessant, hvis man her kæmper for de fælles behov i byen, før man kæmper for sig selv.

*Her går man i samlet
flok ned til forsamlingshuset hvor der
serveres kaffe.*

*Forrest går en med
en megafon og siger
et og andet, som nu
og da får folk til at
huje og klappe.*

I Grønland er der det paradoks, at der tilsyneladende er penge nok i det offentlige system. Her mangler man til gengæld kvalificeret arbejdskraft i form af læger, tandlæger, sygeplejersker, psykologer, lærere, pædagoger eller højtuddannede medarbejdere inden for det offentlige, til at beklæde de mere krævende stillinger. Man har så at sige fået en slags minimalstat uden at ønske det, fordi uddannelsesniveaue er alt for lavt. Helt fra folkeskolealderen er det gået galt for hovedparten af de unge, og desværre gælder det også for dem med et godt hoved; det lykkes nemlig også, nu og da, at få den kategori trukket med ned.

De mest skoleegnede i Danmark får dog en chance. Jeg plejer at sige, dem kan vi slet ikke undgå at lære noget, fordi der her – i modsætning til Grønland – er en mere kulturbestemt prestige i at få en uddannelse. Til gengæld vil der efter de mange nye reformtiltag blive en del flere der taber. Men det gider man ikke høre tale om, så længe det kan henregnes som lilla-ble-pædagog-politisk føleri, der sætter viden over et komfortabelt politisk flertal.

1. mig

Visse partier i Danmark har i sagens natur aldrig haft noget med 1. maj at gøre. Det er et historisk ideologisk betinget fravalg, hvor lønmodtagere før i tiden ikke blev regnet som målgruppe. Nu kan deres stemmer godt bruges. Men er man offentlig ansat, må man påregne at blive mistænkeliggjort sammen med folk på overførselsindkomst, de syge og indvanderne. Det største regeringsbærende parti, Venstre, har aldrig – så vidt nogen kan huske – foreslået en overførselsindkomst til de svageste i samfundet. Solidaritet indgår ikke i partiets begrebsverden. Måske kan man finde tilfælde hvor de har undladt at stemme imod forbedringer?

På mange områder kan jeg af disse og andre årsager ikke kende mit land igen. Bid for bid bliver normaliteten indskrænket og mange ekskluderet af det fællesskab som socialdemokratismen har været næsten 100 år om at opbygge. Flertallet i folketinget er ikke bare fremmedfjendsk under valgkampen. Nu tøver det ikke et øjeblik med at lovgive derefter. Love som ret beset minder om Nürnberglovene i tredivernes Tyskland, bliver i en lind strøm tredjebehandlet i Folketinget. ”Stuerene bliver I aldrig”, havde Poul Nyrup Rasmussen sagt om Dansk Folkeparti før valget i 2001 – hvad han her flere år efter stadig har ret i – men snart synes

strinteriet på de bonede gulve også at komme fra andre med trang til at lufte den indre svinehund.

Og så krigen i Irak. Alene de mange skiftende argumenter og forklaringer på hvorfor Danmark skulle med, er så ubeskriveligt ynkelige, fordi de bliver et resultat af krigen, og ikke som man med rimelighed kan forvente en begrundelse for at gå i krig. Men det værste er naturligvis det demokratiske problem, der ligger i den lukkethed krigen og vores deltagelse er omgærdet af. Den var klart ulovlig fra starten, men som bekendt er det sådan, at når det gælder den slags love, kan et flertal sætte sig ud over magtens tredeling.

Grønlænderne kommenterer som antydet kun sjældent det mærkværdige engagement, Danmark har kastet sig ud i. De nøjes med at rulle med øjnene.

I Grønland er der ikke nogen pæn og ligelig fordeling af goderne. Bestemt ikke. Systemet med den flade skat er klart medvirkende til, at de store penge akkumulerer sig hos de få, mens de mange med lav løn, dem uden arbejde, de syge og pensionisterne har en uanstændig lav købekraft. Men de bliver i det mindste ikke mistænkeliggjort eller anset som parasitter. Samtidig er der det paradoks, at alle partier – i varieret grad – synes at være enige om, at de dårligst stilledes forhold burde forbedres. Men det bliver ikke til noget. I stedet render bureaukratiet og fantasifulde projekter med de penge, der enten kunne have arbejdet eller været anvendt til sociale formål. Alt for mange politikere i Grønland synes at være enfoldige og naive. I det lys ser jeg ikke mange kynisk beregnende løgnehistorier til vælgerne; det er som om at de bare ikke ved bedre. Men som før sagt ulmer oprøret. Folk er ved at være trætte af uduelige politikere.

Det er flertallet ikke i Danmark. Også her er der, når alt kommer til alt, blevet politisk konsensus om det meste, af det der bliver vedtaget; det er til tider svært at få øje på en opposition. Kun Enhedslisten og De Radikale holder fast i deres ideologi og falder ikke for populismens vej til 90 mandater. Til sammenligning har Demokraterne i Grønland, en lignende troværdighed i behold, mens

Atassut, IA og ikke mindst Siumut har alt for mange mislykkede politiske beslutninger at betale af på.

Kaffe og kage har stor betydning i Grønland. Marchen fra rådhuset hen til forsamlingshuset var da også uden omveje, thi kan man lugte kaffe skærpes koncentrationen om det, som hos en fanger der har set sæl.

Men i Upernavik kæmper man for fællesskabet.

Det er interessant, at man i Danmark ligesom går den modsatte vej. Som pelagiske organismer skal intet komme individualisterne i vejen. Det politiske flertal har med stor præcision slået ned i en atomiseret, narcissistisk selvoptaget befolkning, som ganske har tabt interessen for fællesskabet.

Første mig! Der er nok at kæmpe for på denne internationale kampdag, for både mig og mig selv. Det skulle jo nødig ende med - synes tanken at være - at dem der ikke kan vælge frit, begrænser mit frie valg, min private sygeforsikring, mit private sygehus, min private skole, min private børnehave, min private friværddi, min private pensionsopsparing, min private billige fagforening - mit frie private valg i alt. Men hvor er socialdemokraterne, der indførte de unikke træk i fællesskabet og dermed grundlaget for velfærdsstaten?

Hvor er Siumut – det grønlandske svar på socialdemokraterne? De har haft magten siden hjemmestyret blev indført, men se til hvordan landet er havnet i høj arbejdsløshed, og mange fattige. Og nu går de her sammen med alle andre partier og organisationer og råber op om alt det der mangler i velfærdsstaten. Selv har de og deres udvalgte klaret sig helt godt, hvis man skal tro aviserne. De har fået lavet love og regler der bestemt ikke sætter dem bagerst i køen til boliger og gode stillinger.

Det frie valg skal dog ikke gælde alt i Danmark. Helt seriøst diskuteres det i Folketinget om man burde udstede en fatwa om, at burkaen skal være haram, og at tørklædet er udansk. Det har alt sammen fået stor tilslutning i fædrelandet. Men det er ikke noget man har forstand på i Grønland, for her går man gerne tildækket så kun snabel og glugger er til at se. Man går rundt med det man har, det man synes er pæneste, eller det der er mest praktisk at skærme roen med. Ingen ville heroppe diskutere hovedbeklædningens betydning, så længe der ikke er noget at være bange for. Kun lærer Joorut¹⁴ er fortørnet over, at det absolut skal være nødvendigt at sidde med de grimme strikkehuer på i timerne. Men han har måttet give sig.

Jeg har måske ikke helt forstået hvorfor nogen kvinder går med sæk over hovedet, hvis ikke det var for at beskytte sig mod kulden. Men kunne man forestille sig et så upassende udseende, at der i så fald ville være tale om hensynsfuld adfærd? I Upernavik er folk ikke grimme og her har man ikke den slags diskussioner. Her tolkes det ind i de basale frihedsrettigheder, og det kan kun være i fællesskabets interesse, at man har frihed til at tage det på hovedet, man har lyst til. Skulle det gå helt galt, har grønlænderne humor nok til, at få problemet løst med en god sund latter, der sikkert kan blæse hvad som helst af hovedet på folk.

Hvordan jeg er som en fremmed her i landet, må grønlænderne dømme. Jeg har sikkert trådt ved siden af mange gange. Det handler bare om, at man ikke render rundt og spiller arrogant og blamerer sig med sin nationalitet i andre menneskers land – må jeg

¹⁴ Joorut er Jørgen på grønlandsk

tro? – specielt hvis man er dansker. Bevares! Jeg kan da godt få lyst til at kommentere et og andet, og - hvis du ikke allerede har opdaget det - prikke til politikernes samvittighed. Det er hele idéen med ytringsfriheden.

Men spørgsmålet er, om jeg også kan tillade mig det i Grønland? Som sagt er der sikkert en del der er godt trætte af danskere, og som af og til kommer med småracistiske bemærkninger. Altså har man også her, som alle mulige andre steder i verden, sine præstefætre. Dem skal der – i den ideelle inkluderende verden – også være plads til. Men skal de have lov til at sætte dagsordenen?

Her er et af de få meget smukke huse i Upernavik. Det er ikke specielt godt vedligeholdt og det er desværre karakteristisk; man går ikke meget op i æstetik og vedligeholdelse. Det skal jeg jo så ikke blande mig i.

Vi, der kommer fra den rige del af verden, rejser meget. Med penge køber vi os "rettigheder" til muslimske landes strande, hoteller og piger. Det vi har betalt for, har vi også ret til, mener vi.

Men er det så enkelt? En bekendt fortalte mig engang, efter at have været i Ægypten et år, hvor hun var ansat på et hotel, at de lokale gav udtryk for stor frustration og forargelse over amerikanernes og europæernes påklædning – eller mangel på samme. De opfattede det som arrogant og respektløst over for deres kultur, at vi sådan løb "nøgne" rundt. Men de bed det i sig for pengenes skyld.

I Upernavik er man ikke fjendtlig over for danskere, men de bryder sig for eksempel ikke om, at vi blander os i deres fangst af sæler, isbjørne og hvaler, ligesom det sårer dem, når danskere påstår, at de mishandler deres hunde. Det er ikke et spørgsmål om, hvem der har ret, for det er der alligevel ikke altid noget objektivt svar på. Det er heller ikke et spørgsmål om at ytre sig om forskellige ting, men måden at gøre det på.

En inder sagde engang på en miljøkonference i halvfemserne, at eksemplets magt er den største. Fattige lande forstår ikke, sagde han, at det er dem der hele tiden skal irettesættes og belæres, og gå forrest når det gælder omsorg for regnskovene, sjældne dyr eller spare på olien. For hvem er det der køber billigt træ og bruger mest olie? Og hvem er det der aldrig får sine sparsomme afgrøder ødelagt af elefanter eller deres husdyr ædt af tigre?

Hvis vi 1. maj ikke længere gider kæmpe for solidaritet i traditionel forstand, hvad er der så tilbage? Måske har arbejderbevægelsen sejret af helvede til godt. Men der er stadig nogen der har brug for, at blive lyttet til og taget alvorlig. Det er dem, der ikke har overskud til at gå med i en demonstration og som føler sig magtesløse, allerede inden den tanke er tænkt. Dem er der mange af i Grønland.

Og så er der brug for solidaritet over grænserne. Globaliseringen betyder, at alle folkeslag – uanset hvorfra i verden de kommer – er os vedkommende på den ene eller anden måde. Det er en stor mundfuld der er svær at rumme. Det kræver empati, indsigt og

politisk mod, hvis omfang er proportionalt med de resultater der kan opnås inden for demokratisering, miljøproblemer og fødevareforsyning til flere og flere mennesker.

Brug af våben er som at klø sig med barberblade.

Forleden var der en der mere end antydede, at jeg skulle være bange for forandringer. Det har jeg så haft lidt tid til at tænke over. Det er meget konservativt og usexet og slet ikke rart at have sådan noget hængende på sig, og så er det ikke første gang nogen har sagt det til mig.

Når jeg tænker på det at være ”bange” for noget, tænker jeg på kyllinger der klumper sig i et hjørne af stalden, hvis en fremmed kommer ind. Men så en aften så jeg Claus Hjort Frederiksen i Tv-avisen, og han var blevet bange for at miste danske værdier, fordi han just havde mødt et fremmed udseende og ditto troende menneske, der gestikulerede den hjertevarme minister på meget udansk vis. Derfor ville han straks sørge for, at der kom et regulativ der sikrede, at man fremover kunne få sig et gedigent dansk håndtryk af alle offentligt ansatte muslimer.

Den historie fik mig til at tænke på angakokken, der i sidste øjeblik fik stolpen rettet op, så himlen ikke faldt ned i hovedet på menneskene....

Så nu behøver jeg ikke længere at være bange for forandringer. I den henseende.

Knud Kristiansen, en politiker og hans by

”Til de gamle sagn er der hverken trang eller plads. Dette er sørgeligt, men uundgåeligt; thi det er en følge af udviklingen, mødet med den hvide mands civilisation. Vor moderne tidsånd er ikke anlagt for filantropi. Som eskimo har grønlænderen ingen udviklingsmuligheder, og derfor må han ligesom alle andre folkeslag gennemgå de internationale børnesygdomme. Kun én trøst bliver der tilbage for den, der elsker de gamle folkeminder, og det er den, at udviklingen engang vil skabe en nationalfølelse, der vil give grønlænderen en ny forståelse af hans folks fortidsskatte”

Således skrev polarforskeren Knud Rasmussen i 1925 i sit trebindsværk *”Myter og sagn fra Grønland”*. Men hvordan ser en moderne grønlænder på en udvikling, hvor der ikke er *trang eller plads* til det gamle, og hvor tidsånden ikke *har været anlagt for filantropi*? Kan der nogen sinde blive tale om selvfølelse og stolthed hos et folk, der på afstand kun synes at have haft en ubetydelig indflydelse på globaliseringen, og kan det tænkes, at der nord for polarcirklen findes en kosmopolit, der med ukuelig optimisme kaster sig ud i forvandlingens ufølsomme proces?

Her små hundrede år efter har jeg fundet en anden Knud. Han er politimand og jeg har så tit mødt ham når jeg har været på stationen og fået en kop kaffe. Disse hyggelige rammer er virkelig guf for en med interesse for sammenhængskraften i samfundet. Herfra har jeg fået kendskab til min by og det lille samfunds logik. Det er også her det går op for mig, ved at tale med betjentene, hvad politiarbejde som udgangspunkt bør være.

Knud er nem at spotte, som én der har noget på hjerte, og en dag kastede jeg blufærdigheden fra mig og spurgte direkte om han ikke havde lyst til at fortælle om sig selv, sit arbejde og sit politiske virke. Han så på sit ur og herefter i sin kalender. ”Kan du ikke komme ned til os på lørdag. Jeg er sikker på, at Justine laver os en kop kaffe”?

Hjemme hos Knud Kristiansen

Det er ikke så lige en sag at få et møde med en mand som Knud Kristiansen. Ud over at være politibetjent i Upernavik, sidder han i kommunalbestyrelsen, har en post i KANUKOKA, der er de grønlandske kommuners Landsforening. Endelig er han næstformand i partiet Atassut (på dansk *samhørighed* og regnes for at være Grønlands liberale parti) og 1. suppleant til Landstinget. Jo, Knud har travlt, og han elsker det!

Jeg var da også bange for, at vores aftale var gået i vasken. Da jeg mødte op var han ikke hjemme og hans kone Justine sagde, at han var kaldt ned på stationen til en hastesag. Der kunne jeg møde ham. En halv time efter sad vi alligevel i parrets hyggelige stue med kaffekopperne på bordet. Gæstfriheden fejler ikke noget i de grønlandske hjem, og familien Kristiansen er bestemt ingen undtagelse.

”Huset arvede vi efter Knuds far”, fortalte Justine. ”Det er bygget engang sidst i tresserne, så vi ønsker os tit et nyt. Vi bruger meget olie for at varme det op, og så er det heller ikke for stort til os fire”. Knud og Justine har to børn, Malik og Victoria på henholdsvis 7 og 10 år. De kræver plads.

Knuds far hed også Knud, og også han var politiker. Det var før Hjemmestyrets indførelse. Faderen sad i Landsrådet, som det hed dengang, og det var før partipolitik blev indført. Også han havde arbejde ved siden af sit politiske virke, som kateket og lærer i Upernavik.

”Min og mine forældres generation hører nok til dem der har oplevet den allerstørste udvikling i Grønland”, siger Knud, og så fortæller han om, hvordan han som dreng i 70erne begyndte at drømme om ting, forrige generationers statiske samfund aldrig ville have gjort. 70erne var meget præget af, at 50erne og 60ernes torskeeventyr pludselig ophørte. Mange stod nu ikke bare uden fisk, men også uden uddannelse. Så det var en svær tid. Men samtidig blev det startskuddet til en erkendelse af, at uddannelse var den eneste farbare vej frem. Og her lå drømmene.

”Men det var forvirrende med alt det nye, vi kunne vælge imellem. Det var spændende, men også så fremmed for os, og i 80erne blev det alvor for mit vedkommende. Jeg havde altid ønsket et job, hvor jeg kunne hjælpe andre, så derfor forsøgte jeg mig med en uddannelse som socialrådgiver. Det viste sig at være en blindgyde. Jeg blev vist først rigtig voksen da min far døde i 89. Nu blev det min lod at være den voksne i hjemmet, da min mor for eksempel aldrig havde haft med økonomien at gøre”.

Senere tog Knud på politiskolen i Nuuk, og fik i den forbindelse et praktikophold i Ilulissat.

”Jeg har lært at tage udviklingen som en naturlig ting”, siger han, men lægger dog ikke skjul på, at det har været en slem omgang for mange, at skulle vænne sig til så meget nyt. I Upernavikdistriktet er der stadig mange som ikke har nogen nævneværdig uddannelse. For en stor dels vedkommende hænger det meget nøje sammen med, at de har et godt liv som fangere og et økonomisk givtigt fiskeri af hellefisk.

”Har man en god båd og langline, er det slet ikke noget ringe liv, så hvorfor ændre på noget, der i sig selv er godt?”, siger Knud, og henviser til, at det for Grønland stadig er et vigtigt aktiv. Faktisk så han gerne en politisk opbakning til, at både fangerne og fiskerne fik mulighed for at udvikle deres erhverv, for eksempel ved at give billige lån til innovative folk, der har et ønske om at sætte noget nyt i gang i følgeindustrien.

”Men vi snydes af vores egen lovgivning og bureaukrati, sådan at mange gode ideer ikke bliver til noget. Det er for eksempel

bureaukratisk at starte sin egen virksomhed, og så er det meget svært at få lån i yderdistrikterne.” Han ser det som en politisk opgave, at sørge for den risikovillige kapital også når op til Upernavik.

Hele Upernavik Kommune er en fanger- og fiskerkommune. Det er og bliver udgangspunktet for erhvervslivet heroppe. Alligevel kunne Knud Kristiansen godt efterlyse en større interesse iblandt politikerne for den internationale polarforskning.

”Hele verdens øjne er for tiden rettet mod Grønland, fordi der er sat fokus på klimaforandringerne. Og hvad var mere oplagt, end at lade dele af denne forskning komme til Upernavik, hvor vi har et meget bredt udsnit af det grønlandske dyreliv, indlandsisen og gletsjere?” Han lægger ikke skjul på, at hensigten er at få ”viden” til kommunen. Den slags har det med at gribe om sig; viden trækker mere viden til, og det kan en fangerkommune også have brug for.

De fremmede i Grønland

Vi bliver afbrudt adskillige gange af telefonen der ringer. Enten er det fra stationen, eller også er det politik. Alle vil tilsyneladende snakke med Knud denne lørdag eftermiddag. Én af gangene tog det lang tid, men Knud vendte storsmilende tilbage: ”Jeg elsker mit liv og mit arbejde” siger han og er straks i gang igen. ”Der er selvfølgelig meget jeg godt kunne tænke mig var lidt bedre. Men grundlæggende er jeg optimist”.

Jeg spørger ham, hvordan han ser på de danskere der sidder på de mest indflydelsesrige poster og henviser til, at en politiker har sagt, at ..”*nogen er kommet udefra og er ved at overtage vores land*”?

Men Knud bider ikke på. ”Vi ser det som et plus, at der er mange fremmede her i landet. Vi har brug for alle gode kræfter”!

”Jeg tror jeg kom til at tænke anderledes på de ting, da jeg i sin tid var med i spejderbevægelsen. I 1995 var vi i Holland til ”Jamboree”, hvor mere end 50.000 spejdere var samlet i én lejr. Det var spejdere fra hele verden – også mennesker fra lande som ellers ikke kan fordrage hinanden på grund af kulturelle og religiøse forskelle.”

Iveren tager til. Det er tydeligt, at dette emne interesserer ham, og han begynder at tegne med fingeren på bordpladen:

”Hvis vi her forestiller os selve lejren”, siger han og tegner en stor ring, ”så er der her i midten af det hele en lille plads hvor alle lederne mødtes for at planlægge og afvikle de forskellige arrangementer. Og det lykkedes altid at blive enige! Men vi havde heller ikke vores regeringer og militær med. Vi var bare mennesker der var på lejr for at møde mennesker, og her kan ingen sproglig, kulturel eller religiøs barriere forhindre et frugtbart samvær.

Jeg husker specielt en japaner som jeg mødte. Vi kunne slet ikke forstå hinandens sprog, så derfor måtte vi tegne i luften og på papir - tilsat lyde og mimik. Og straks fandt vi noget vi havde en fælles interesse i. Vi kan ikke forhindre globaliseringen. Derfor må vi se mulighederne i stedet for begrænsningerne. Jeg ved godt at nogen taler negativt om os, men det er jo også en del af globaliseringen. Det må vi vænne os til”.

I Knuds liberale tankegang er der plads til alle der vil gøre en indsats, lige meget hvorfra de kommer. ”Vi skal udnytte globaliseringen ved at lære af hinanden – tage det bedste og anvende det”. Og så kom det der lukkede mit spørgsmål fra en lidt uventet kant:

”Jeg kunne sådan ønske mig, at vi var med i EU. Det duer ikke at vi er os selv nok. Og alt det pjat med, at vi skal have vores egne grønlandske penge giver heller ingen mening; hvordan skulle vi få

verden til at interessere sig for en valuta der gælder for 55.000 mennesker”, spørger Knud og ryster på hovedet af de politikere der på det sidste har fået nationalistiske nykker.

- Upernavik Kommune er på 199.000 km². Heraf 176.000 km² indlandsis.
- Kommunen har en kyststrækning på 450 km.
- Indbyggertallet i kommunen er på omkring 3000. Heraf bor over halvdelen i de 9 beboede bygder.
- Byen ligger ca. 6° nord for polarcirklen – eller 72° 45′ nord. Der derfor helt mørkt i knap tre måneder. Til gengæld er der allerede i slutningen af april lyst hele døgnet.

”Hvad skal man leve af i Upernavik om 20 år, spørger jeg?

”Jeg tror at fiskeri bliver ved med at være det vigtigste erhverv. Men jeg ser også fremtidsmuligheder i kommunesammenlægningerne. Vi bliver nu samlet til fire store, hvor vi kommer til at være en del af den nordlige kommune. Det vil gøre os stærkere, og på den måde kan vi bedre få andre erhverv tiltrukket. Nogen er derfor bange for, at vi mister centerfunktionen. Men det er jeg ikke”, siger Knud. ”Vi er meget enige om, at alle byer skal tilgodeses, og så længe fiskeri og fangst er en farbar levevej, vil selv bygderne have deres berettigelse. Og så er det også en del af planen, at hver by er sikret et vist antal kredsmandater, og at bygderne får bygderåd. På den måde kommer Upernavik aldrig til at stå helt uden indflydelse”.

- Den 30/9 2000 blev den nye lufthavn indviet. Før den tid var der kun en heliport og muligheder for, at fly kunne lande på vandet om sommeren eller isen om vinteren.
- Til den lange vinterperiode, hvor der ikke kommer skib, må man dels forsyne sig fra et stort lager, og dels få fragtet alt herop med fly. Derfor koster en agurk heroppe let over 40 kr.
- Der er ikke længere passagerskibe i fast rutefart til Upernavik.

De to kasketter

”Der er sociologer der siger, at sammenhængskraften i et samfund afspejles i politiets arbejde. Mærker du som politimand nogen uheldige tendenser i udviklingen”, spørger jeg.

”I Upernavik, nej! Men i de større byer er de unge ved at miste respekten for politiet. Opdragelsen er lidt for løsagtig i dag, men det er jo ikke bare noget vi ser i Grønland - det forekommer alle steder i verden. Men når det er sagt tror jeg, at vi her i Grønland har en meget bedre forhold til befolkningen end politiet fx har i Danmark. Vi fremstår som troværdige og jeg tror, at det er fordi vi ikke kommer på umulige opgaver, som dem politiet har i Danmark. Vi skal ikke ud og rydde op efter noget, der burde være et politisk ansvar. Det der foregår på Nørrebro og på Christiania i København virker som en urimelig politiopgave”.

Men i Grønland er der - som i Danmark - også mange sociale problemer. Er det ikke et politisk ansvar?

”Jeg tror, at vi her i Grønland har en meget bedre forhold til befolkningen end politiet for eksempel har i Danmark. Vi fremstår som troværdige og jeg tror, at det er fordi vi ikke kommer på

umulige opgaver, som dem politiet har i Danmark. Vi skal ikke ud og rydde op efter noget, der burde være et politisk ansvar. Det der foregår på Nørrebro og på Christiania i København virker som en urimelig politiopgave”, siger Knud Kristiansen.

”Politiet i Grønland er vant til at være socialarbejdere”. Her kikker Knud på mig for at sikre sig, at jeg her har forstået, at det i virkeligheden er det politiarbejde handler om. ”Vi skal jo prøve at få det hele til at hænge sammen, og den opgave synes vi, at vi klarer fint.

Men det er da rigtigt, at vi har mange sociale problemer. Men når udviklingen sker så hurtig som i Grønland, vil der altid være tabere. Og her skal jeg da medgive, at vi politisk er for dårlige til at give disse mennesker en chance. Det kunne gøres bedre.

Lad os tage et typisk eksempel. Det er ikke så let at være enlig mor med tre børn. Hun har ikke råd til at tage en uddannelse – her er uddannelsesstøtten for lav. Har hun arbejde, kan hun have svært ved at betale for en plads i børnehaven, hvor grundtaksten er ca. 1735,- kr. pr. barn. Hun har”, fortsætter han, og demonstrerer med

- Upernavik får alt sit drikkevand fra Vandsøen der ligger øst for lufthavnen. Søen er ikke så stor, så derfor har man også et inddampningsanlæg til havvand. Da der fra søen er tale om overfladevand, er det nødvendigt, at tilsætte drikkevandet klor og soda.
- Vandet transporteres ud til husene med en tankvogn. De huse der ikke har en vandtank, kan forsyne sig ved centralt placerede vandposter.
- Kun meget få huse har træk og slip, da det er meget omkostningsfyldt med kloakering. Permafrosten betyder, at rørene let vil kunne fryse. Endelig skulle man i givet fald sprænge sig ned i klippegrunden, hvis man vil have lagt rør ned. I stedet for alm. toiletter, har langt de fleste et lokum, som kommunen tømmer et par gange om ugen.
- Afløbet fra køkken og bad sker direkte ud af huset. Herfra finder vandet selv vej til havet.
- Strømforsyningen kommer fra 4 store dieselmotorer der trækker hver en generator. Derforuden er der et nødstrømsanlæg med to generatorer.
- Der er ingen postomdeling. I stedet har mange en postboks, enten på posthuset eller på deres arbejde. Ellers er man henvist til, at gå ned på posthuset og spørge om der er kommet breve eller pakker til én.
- Der er én dagligvarebutik og tre kiosker. Hertil kommer en butik der spænder fra at være byggemarked og isenkram, til DVD-salg og oliehandel.

armene strakt i vejret, ”svært ved at nå op og få fat....Pengene i det offentlige system kunne godt fordeles bedre, men vi har haft for megen zigzag kurs i grønlandsk politik”.

Her gælder det om at forstå det grønlandske politiske system. For hvor man i Danmark på det felt har store ideologiske forskelle til at

give svar på den slags spørgsmål, så er grønlandske politikere jævnt hen enige i problemstillingen. Til gengæld synes Knud at give udtryk for, at der hersker en form for handlingslammelse i form af bureaukrati og en lovgivning med for mange modsatrettede tendenser. Endvidere er der så mange skiftende koalitioner i grønlandsk politik, hvor alt for megen energi går med at finde kemien mellem parterne frem for et fremsynet visionært politisk arbejde. Det betyder ikke, at der ikke er nogen form for ideologisk forskel, men den er slet ikke så udtalt som i Danmark.

Tilsyneladende er det sådan, at to politikere fra vidt forskellige partier kan blive enige om hvad som helst, blot de har samme kemi.

Første maj er, som før omtalt, et godt eksempel. Her i Upernavik havde lønmodtagerne også en halv fridag på denne arbejdernes internationale kampdag. Selv butikken var lukket over middag. Men der er der ikke noget parti – eller nogen fløj - der har patent på kampdagen. Her blev der ikke kæmpet for bedre løn og arbejdsvilkår. Nej, her kæmpede de demonstrerende for en bedre infrastruktur i Grønland, så det kunne blive billigere for borgerne i kommunen at komme andre steder hen i Grønland. Og så kæmpede man i øvrigt også for at få en psykolog til byen. Altså kæmpede man i samlet flok for det fælles. Og sådan er det også i kommunalbestyrelsen, siger Knud Kristiansen. ”Vi er aldrig rigtig uenige om noget.”

Ulempen er måske, at man på den måde har lidt svært ved at få nytænkning med i det politiske arbejde, men Knud vælger hellere at se det som Grønlands styrkeside. ”Det gør os til et samlet folk – uanset partifarve. Hvis vi eksempelvis har en landsindsamling til Kræftens Bekæmpelse eller til nødlidende i et u-land, er det ikke ualmindeligt, at der kan indsamles mellem 2 og 6 mio. kr. Og det er ganske mange penge i Grønland, hvor vi kun bor 57.000 mennesker, og hvor den gennemsnitlige indkomst er lavere end i Danmark. Med det mener jeg..... at hvis vi kunne overføre den *vilje* til udviklingen af Grønland, kunne vi nå meget langt.

Vi er et stærkt folk. Jeg tror vi er blevet præget af naturen – det ekstreme klima – og de meget lange afstande. Og så har vi måttet

gennemleve en udvikling fra at være et naturfolk, til at blive civiliserede verdensborgere på ufattelig kort tid. Endelig kræver det også sin styrke, at være tosproget – for slet ikke at tale om, at vi også skal lære engelsk.”

Knud lægger ikke skjul på, at udviklingen går meget stærkere i Nuuk, end den gør i Upernavik. ”Det må vi så prøve at forholde os konstruktivt til”, siger han. ”Jeg vil stadig hellere kikke frem end tilbage.

- I Upernavik er der børnehave, vuggestue og en folkeskole hvor der for tiden er ca. 330 elever; en STI – skole, hvor man kan få en erhvervsfaglig grunduddannelse.
- Der er et sygehus som er normeret til ca. 12 sengepladser og et plejehjem med omkring 20 beboere.
- Der er kollegiebygninger til omkring 90 elever fra byggerne til 9-10 og 11.klasserne
- En politistation med detention. Her er 6 politifolk ansatte hvoraf to er danske.

Omstilling

”Lige siden Hans Egede kom til Grønland i 1721, har folk omstillet sig. Og lige siden da, har der ikke været nogen vej tilbage”, siger Knud. ”På en næsten forunderlig vis lykkedes det ham, at få selv de største åndemanere til at skifte tro... Jeg er kun et almindeligt menneske og må også tro på Gud – sådan har de fleste det vel? – men jeg går dog ikke i kirke hver søndag. I dag har folk et afslappet

forhold til kristendommen, men vi skal ikke så mange år tilbage før vi så, at folk kom sejlene fra bygderne ind til byen for at gå til gudstjeneste. Hvis vejret tillod det, var det også skik før man fik motorbåde. Troen betød meget”.

Det må siges at være omstilling. Man gik fra naturreligiøs verdensopfattelse med en polyteistisk tro på fx Havets Moder og Månemanden, til en monoteistisk, hvor én gud var hersker. Man kan altid gisne om, hvad der lod grønlænderne overtale til denne nye og helt anderledes religion. Men der er sikkert ingen tvivl om, at de må have været fascineret af et eller andet ved de nye folks levevis. De gamles skikke blev dog ikke afskaffet i et hug. Dels var der folk der boede så langt fra de hvide europæere, at de ikke lod sig anfægte, og dels var der i mange år stadig noget åndemanerne kunne gøre bedre end de kristne præster.

”I Danmark skal du flere tusind år tilbage for at finde et sammenligneligt naturfolk, som det vi var for bare 200 år siden. Vi har lært at forene det nye med det gamle på rekordtid. Det europæerne har haft mere end hundrede år til at vænne sig til, må en grønlænder kun bruge et år på. Det er forholdet,” siger Knud med en vis stolthed. Men han udstråler også sikkerhed, for når grønlændere kan gennemleve alt det på så få år, så kan alt lade sig gøre!

Jeg spørger ham nu, om der ikke er et misforhold mellem selvstyretanken, og så det at blive medlem af EU og få indført euroen?

”Det kan jeg ikke se. Selvfølgelig må alle lande afgive suverænitet for at indgå i et fællesskab. Det er igen et spørgsmål om omstilling, og her er Grønland bestemt ikke værre stillet end andre lande,” siger Knud Kristiansen med et glimt i øjet. ”Danmark har jo haft sine vanskeligheder, og hvad med Frankrig og England”?

”Knud Rasmussen havde ret”, siger Knud til sidst eftertænksomt....”Vi er ved at få en forståelse af vores fortid, og med den skabes nationalfølelsen”.

De første forsyningers tid

John havde også set Tv-avisen. Begge var vi nu klar over, at vi havde overset en vigtig niche, der kunne være til stor nytte i det grønlandske samfund. Vi havde set, at man i Danmark på en fashionabel klinik kunne tjene 1200 kroner på at tvære et fruentimmer ind i rødvin, mudder og chokolade.

Vi måtte kunne gøre noget lignende med grønlandske produkter. Man kunne for eksempel forestille sig omrørt mundvand fra en klapmyds, tilsat smeltet matak med alkefjer. Eller en mere sofistikeret udgave, hvor mundvandet var udskiftet med det lidt dyrere enzym fra en narhval? Blandingen skulle da sidde en halv times tid, før det nænsomt afvaskes med klart vand fra Baffin Bugt. Seancen kunne sluttelig skylles ned med kaffe og 7 slags kage...?

Vi pjatter meget og morer os tit over, hvad fjernsynet propper i pupiller og ører på folk.

Wellness ville måske være en af løsningerne i Grønland, hvor folk i gennemsnit lever 10 – 12 år mindre end i Danmark. Men man skal nok lede længe for at finde en grønlænder, der tror på, at det hjælper med smørelse alene. Man er helt bevidst om, at det er de sociale problemer der tager liv. Det statistiske billede man har af folks levealder er helt sammenligneligt med alle andre landes forskning i, hvad der har indflydelse på middellevealderen: Arbejdsløshed, lav indkomst, ringe uddannelse, usund kost, tobak, alkohol og farligt arbejde er alle sikre opskrifter på et kortere liv.

Det ved forskerne og politikerne godt.

Knud Rasmussen kunne allerede i 1920-erne se problemerne for sig. Han så, at den grønlandske kultur måtte bukke under for den hvide mands civilisation og at forvandlingen ville få store menneskelige omkostninger mange år frem. Men han var også optimist. Han mente nemlig, at grønlænderne med tiden fandt deres egen identitet i de ideer, den nye verden bragte til landet.

Man må håbe, at den mand, der elskede Grønland mere end nogen anden, vil få ret i sin spådom, for da vil penge og politisk vilje for alvor få indflydelse på de sociale problemer.

Her sidder snespurven og nyder udsigten på fjeldet. Den bliver sikkert ikke ret gammel, til trods for, at den hverken ryger eller drikker, har en lav indkomst og er uden uddannelse.

Om vilkår for dannelse

Jeg husker hjemmefra fortællingen om en mor, der var blevet bekymret for, om hendes søn var begyndt at tage stoffer. Han opfører sig så underligt, sagde hun til klasselæreren. Har du lagt mærke til noget? Det havde klasselæreren ikke, men ville da gerne observere drengen intenst, for om muligt at afsløre et evt. problem.

Mens de talte sammen spurgte læreren moderen, om hun havde undersøgt drengens værelse grundigt, for om muligt at finde noget mistænkeligt. Hertil havde moderen, næsten i forbløffelse over lærerens forslag, himlet op om, at det kunne hun bestemt ikke gøre. Det var jo ikke hendes værelse! Det vil jo svare til at snage i hans private ting, og det kunne hun da aldrig finde på...

Jeg har fortalt den historie utallige gange, men anvender den gerne som et billede på, hvad det er for problemer en lærer kan havne i. Historien er sand nok, og jeg vil også vove den påstand, at den er dækkende - og for så vidt ikke overkarrikeret - som et billede på en uheldig tendens. Alt for mange forældre tør ikke - eller magter ikke? - at være forældre. De ser deres barn som en lille voksen, der skal have fuld demokratisk indflydelse på familieanliggender lige fra den dag de kan skråle.

Det kan vi godt mærke i skolen. Børnene har meget svært ved at indrette sig i fællesskabet. Jeg tror ikke, at jeg lyver med, at hen ved halvdelen i en klasse her i Upernavik er vant til, enten at få en overdreven opmærksomhed eller have meget stor indflydelse derhjemme. Det ytrer sig ved, at de for eksempel sidder og råber på læreren for at få hjælp, selv om han er optaget hos en anden elev. De er ikke vant til at vente til det bliver deres tur. Dette er - som jeg har oplevet det - helt modsat de voksne grønlænderes mere tilbageholdende og høfligere adfærd i forskellige sociale sammenhænge.

Der udklækkes altså (tilsyneladende?) en markant anderledes selvcentreret generation i disse år. Hvordan skal det mon gå dem i voksenlivet i mødet med andre end sig selv?

Så er der de elever der konsekvent ikke laver noget – hverken i timerne eller derhjemme. De bruger hele deres energi og begavelse på, at snøre de voksne. Deres forældre kender som regel problemet. Meget ofte siger de, at de skam har prøvet – og de skal nok prøve igen – at *få Nuka til at lave noget*, men han vil bare ikke. Og hvad skal vi så gøre, spørger forældrene, som om de ikke har lod og del i problemet.

Som en mor sagde til mig, da jeg foreslog, at det måske var en god ide, at hendes dreng (14 år) gik i seng lidt tidligere: Det har jeg sagt til ham, sagde hun, men så stikker han bare af ud og spiller bold, og kommer først hjem ved et-tiden – nogen gange senere. Hvad skal jeg gøre, når han ikke vil? Forældrereaktionen er noget anderledes når der evalueres, og de kan se, at deres guldklump klarer sig dårligt i skolen, men det behøver vel ingen uddybning?

Jeg tror det lige så slemt i Grønland som i Danmark. Det er heldigvis ikke så generende i Upernavik som i Qaqortoq, hvor eleverne også får lov til at bestemme over skolen. Der er så at sige ved at være et misforhold mellem hjemmefrontens dannelsesideal og skolens rammer. Børnene bliver derved usikre på, om de skal tage skolen alvorligt.

Sådan har det altid været i Danmark, vil nogen sige. Men det er ikke rigtigt. Da jeg gik i skole havde forældrene bare at rette ind og danne deres børn så de passede til skolens rammer. Skolen og lærerne havde dengang status og autoritet. Der blev ikke bare brugt forholdsvis mange penge på skolerne dengang, men de var tilnærmelsesvis en magtfaktor i lokalsamfundet. Dengang endte det bare i en anden grøft for en vis kategori af børn. Som sagt fik jeg selv på et ret tidligt tidspunkt prædikatet ”*udpræget praktisk begavet*.” Jeg passede sandsynligvis ikke ind i de pædagogiske rammer og forståelse, man havde dengang. Men der var ikke noget ondt i det. Mine lærere vidste ikke bedre.

Nu ved man bedre, og jeg vil påstå, at man kan skabe gode rammer om mange flere børn, end man kunne dengang. Men her skiller problemets karakter mellem Grønland og Danmark. Mens man i Danmark ikke vil give skolen politisk opbakning, så har man

i Grønland et mere kulturelrelateret problem. Lidt groft kan man sige, at befolkningen i Grønland ikke er entydig bevidst om, at uddannelse er vigtig.

Begge lande kunne dog starte med at give skolen tilbage til lærerne.

Kl. 3.30 søndag morgen. Her er månen på vej i dybet – eller jagter den sin søster solen på den anden side af Jorden? En Østgrønlandsk myte fortæller nemlig, at solen og månen er søskende, og at månen er forelsket i sin søster. Solen er imidlertid ikke interesseret i månens erotiske tilnærmelser, hvorfor den forsvinder om natten.

D. 9. maj klokken 05.45 blev det snestorm. Jeg kikkede ud af vinduet og blev alvorlig bange for, om tøjet på tørresnoren ville blive hængende. Noget af det hang vandret ud i luften, mens noget andet havde viklet sig ind i snoren, og fik den til at rotere som et sjippetov i vinden. Men se til om jeg gad bevæge mig ud på denne tid, og det kostede så en strømpe og et par underbukser, medens mine gode varme lærredsbukser lod sig finde i en drive ved klippen ned til vandet.

Denne morgen flyttede vinden rundt på mangt og meget. En del af det, som en entreprenør havde stille uden for vores hus, forskubbete sig. Noget der ligner et fiskesorteringsanlæg lå på siden ude på vejen, og selv om det vejede godt til, havde vinden alligevel fået fat og løftet det over en bunke sten. Længere oppe af Stauningvej lå et par paller og et gammelt fiskenet. Sådan havde hele byen fået flyttet rundt på det udendørsparkerede materiel, fra en gade til en anden, mens noget aldrig mere lod sig lokalisere. Det papir og plastikaffald som smides af mennesker - som fugle der klatter - samles i driver på læsiden af huse og i grøfterenderne ved vejen. Men der er ingen grund til panik for sådan er det her med jævne mellemrum. Folk gider ikke engang snakke om det.

Når det stormer knager, brager og rumler det i huset, som befandt vi os i en vaskemaskine. Jeg har et par gange tænkt på hvad der før er sket i Grønland, når det virkelig går løs. Den tanke deler jeg ikke så gerne med Kirsten. Huset har ganske vist stået her i mange år uden der er sket noget, men en dag ender det måske i havet med mand og frue?

En aften lod vi fjernsynet køre efter vi havde set Tv-avisen. Der var vasketøj der skulle hænges ud og en opvask der skulle tages, og sådan lidt forskelligt. Og mens vi trissede rundt i vores gøremål

halvt hørte, halvt så vi to på hinanden følgende haveudsendelser. Ind imellem sendte vi hinanden et det-er-din-tur-blik, men det slukkede ikke fjernsynet. Den første udsendelse var norsk produceret, mens den sidste var dansk og hed "Hokus Krokus". KNR sender så meget billigt bras fra Danmarks Radio. For eksempel er der for tiden hver uge en udsendelse der hedder "Ud i det blå" - alene den titel - hvor temperaturen tages på danske stikkelsbærben i kolonihaven eller på campingpladsen. Her får man også indblik i forskellige ting der kan købes, og som man ikke vidste man havde brug for. Sådan er der "Fjernsyn for dig" til langt ud på aftenen.

Foråret er nu så langt fremskredet at gravene visse steder er fri for sne. Her er det Navaranas grav. Navarana var polarforskeren Peter Freuchens hustru.

Jeg spurgte John om han så haveudsendelser? Først kikkede han lidt forlegent på mig, som om han ville undskylde sin manglende interesse og sit intellektuelle niveau. Men så kom ærgrelsen til udtryk. Hvad skulle han få ud af at se en kone med havesaks i færd med at studse en Ungarsk Syren, som hun havde købt hos en gartner i Struer?

Det er det jeg mener med *fornedrelse* af grønlandsk kultur. Tænk at sende sådan noget møg heroppe. Det ville svare til, at KNR lavede serier om kaffemik, eller 7 på hinanden følgende udsendelser om snescooterens anvendelsesmuligheder og vedligeholdelse, hvorefter det blev sendt på DR-tv i sommerferien!

Her til morgen klokken 7.00 kom det længe ventede fragtskib med forsyninger til vores lille by. Og hen mod aften gav det liv i butikken, for nu kunne vi få nye og friske varer af både det ene og det andet. Folk spankulere på gaden i gang med at gnaske æbler og kaste med skrog. I spøg blev der varslet epidemi med forspisning og frugtknopper.

Det er et stort skib i en lille havn, men den havde tilsyneladende ikke svært ved at lægge til. Bådene længere inde i havnen fik fred denne gang; en del af de større både er frosset til på isen, mens nogen er trukket op.

Butikken har da også været i en sølle forfatning længe. Frysediskene har været halvtomme, og i frugt/grøntafdelingen har der de sidste fire uger stort set kun været et par bakker halvrådne babymajs og en sæk spirede kartofler. Pålægsafdelingen har været forsynet med flyfriske dåser af hønsesalat, skiveskåret pålæg (af den tynde slags med kun én side), skiveskåret ost, tre forskellige smøreoste, to slags sild fra Glyngøre og vakuumpakkede kalkunlår. Skulle man have mayonnaise til sortimentet, måtte man se bort fra udløbsdatoen; en helt speciel årgang må man sige.

Sådan har man for øvrigt en særlig tilladelse til, at sætte et mærkat hen over udløbsdatoer. Det gælder om at løse problemerne på en praktisk måde. Vi er af samme grund holdt op med, at købe nedfrosset svinekød, thi det er helt fra dengang Laurids Tørnæs var Landbrugsminister, Anders Fogh lavede kreativ bogføring som Skatteminister og førte Folketinget bag lyset for første gang og Schlüter fejede tamilsagen ind under gulvtæppet sammen med Ninn Hansen, og startede det man kunne kalde den fremmedfjendtlige neoliberale bølge.....

Føj, hvor det smager!

Den sorte mand, den lille mand og sager om dyremishandling

Lige ved siden af hvor vi bor er der en grøn bygning - et pensionat - hvor folk fra bygderne bor når de er i staden på besøg, eller for at komme til lægen. Men tilsyneladende kan der også bo nogen der ikke har det mindste med Upernavik at gøre. Nedenstående er en historie om en inder, der på forunderlig vis mellemlandede her i Upernavik, og boede nogle dage i den grønne bygning lige på den anden side af vejen.

Som sort var han meget iøjnefaldende i gadebilledet. Faktisk havde jeg set ham. Ikke bare fordi han havde en anden hudfarve, og at man som dansker i så fald skal være *meget* opmærksom, men fordi han samlede på små stumper brædder efter et ganske særligt metode. En genbo, til den grønne bygning, havde sådan nogle liggende på begge sider af vejen, og så var der samlingen henne ved bygningen hvor inderen boede. Bræt for bræt havde han først båret dem halvvejs, hvorefter han havde ladet dem ligge et stykke tid, og derpå slæbt dem det sidste stykke. Der var ikke tale om særlig mange, måske en 15 – 20 stykker. Brædder af tvivlsom kvalitet, men sikkert gode nok til et hvalpehus, reparation på et skur eller hvad man nu kan bruge et ukurant bræt til.

Det blev denne genbos kone for meget. Hun var derfor gået ud til den sorte mand og havde sagt, at man ikke sådan gik rundt og flyttede på andre folks brædder. Om konen eller nogen andre fik at vide hvad han skulle bruge de små stumper brædder til, ved jeg

ikke, men rygter sagde, at han havde planer om at fragte dem til Qaanaaq. Det i sig selv lød jo mystisk, men senere forsvandt manden, og brædderne så jeg heller ikke mere til.

Men historien udviklede sig, og en dag fik jeg sladderens forklaring på mandens ærinde i Grønland.

Smukt ser det ud, men at springe fra isflage til isflage er sikkert ikke den nemmeste sag. Jeg kan selvfølgelig ikke vide, om en forelsket inder skulle være i stand til mere end de fleste? Måske var der heller ikke tale om nogen inder? Måske var han slet ikke forelsket? Måske er den sidste del af historien løgn, men den var da helt god..

Som sagt var han inder. Han havde haft et forhold til en kvinde med hvem han havde et par børn. Hun var imidlertid flyttet til Canada, måske fordi hun var blevet træt af ham, og samtidig havde han fået tilhold mod at opsøge hende – hvilket angiveligt betød, at han ikke kunne få visum til landet?

Men da manden var meget glad for madammen og ungerne, og da han ikke kunne komme til Canada *med* visum, måtte det blive uden. Han havde nu haft verdenskortet fremme og set, at der ikke var så langt fra Grønlands nordvestligste hjørne – ved byen Qaanaaq – og over til Ellesmer Island. Herefter lå øerne tilsyneladende tæt, og han havde dermed en forestilling om, at det lod sig gøre at komme denne vej ned til det canadiske fastland.

Nuvel! Han havde taget turen fra Upernavik med sine brædder op til Qaanaaq, og var herefter straks gået vestpå, for at komme over isen ved Smith Sund. Men fjolset var selvfølgelig ikke kommet ret langt før det gik galt. Hvordan man opdagede at han var i nød ved jeg ikke, men han blev reddet fra den visse kuledød; efter sigende sad han i is og sne til brystet da helikopteren hentede ham. Og brædderne? Ja, nogen mente de skulle bruges til bål så han kunne holde varmen i det kolde arktiske klima, mens andre havde hørt, at han havde flikket en primitiv slæde sammen til oppakning og madrationer.

Han blev nu eskorteret af politiet tilbage til Danmark eller Island, formoder jeg, for hvordan skulle han ellers være havnet i Grønland? Her venter der ham sikkert en stor regning. Man må under ingen omstændigheder foretage den slags ekspeditioner uden tilladelse og forsikring. For det første er det i sagens natur livsfarligt, og for det andet koster redningsaktioner det hvide ud af øjnene.

Jeg så selv den sorte mand og hans brædder, men der er ingen garanti for, at den sidste del af historien er sand. Men det var hvad man havde hørt, og som nu blev fortalt af brave folk ovre hos John, hvor en ramme øl var sat frem til deling.

Med øl og sprut kan man fremkalde opsigtsvækkende ting og sandheder, som ellers aldrig ville lade sig høre. Således var der en fredag eftermiddag en hyggelig lille forsamling på John og Lenas terrasse. Jeg blev vinket over til selskabet, som den dag var med en lille mand fra Aappilattoq i centrum. Han havde købt en fem-liters Martini, og med den var der allerede taget hul på en fin afsked med ugen.

Den lille mand var i gang med at fortælle om sit livs trængsler. De sidste par år havde det ikke været let for ham. Begge hans forældre var døde på meget ulykkelig vis, kunne jeg forstå. Og så var der det med broderen som havde taget sit eget liv, og som for den lille mand var dråben der forklarede, at han nu sad og græd mens han fortalte. Han var svær at forstå. Men han gjorde store anstrengelser med sit dansk, for at også jeg kunne være med. Han følte sig meget alene, og klarede sig angiveligt med bistandshjælp og fangst fra sin jolle.

”Der er ikke længere noget at leve for!”, sagde han mens sætningen fik en tiltagende styrke, læberne dirrede og tårerne løb ned ad kinderne. Lena kom til og trøstede. Han var ved at være fuld og det meste af Martinien var fordelt til det lyttende selskab. Det havde kostet ham en formue at få luft og opmærksomhed, og det løb mig koldt ned ad ryggen, ved tanken om, hvad han kunne finde på at gøre med sit eget liv. Jeg så alvoren i Lenas blik, mens John vendte sig, som om han ikke længere havde lyst at være med.

Jeg hørte efterfølgende ikke mere til den lille mand. Forhåbentlig var det bare et spørgsmål om at blive ædru og et spørgsmål om at få sig hanket op. Men jeg tænker så tit på ham og på den historie han i brudstykker fortalte.

Der er tit gang i den ovre på Johns terrasse. Selv er han aldrig utilstedelig fuld, men han er meget selskabelig og kender gud og hver mand. Derfor kommer der mange. I en lang periode hvor havnen ikke har været til at besejle, har mange af bådene lagt til lige neden for vores huse. Det gælder også folk fra byggerne som sejler hertil for at proviantere i butikken. Også dem kender han, og så udveksles der vigtige begivenheder fra by- og bygdelivet.

Det var gennem John jeg fik fat i et bjørnekranium. Det blev aldrig til noget med et skind. Det er alt for dyrt og for stort. Men John kender fangerne og vidste hvor jeg kunne henvende mig for at få noget med hjem til rædselskabinettet.

Det var også John der fortalte mig historien om fangeren, der havde skudt en narhval med to stødtænder. Det er vist ikke umiddelbart let at lave en narhvaltand i penge, fordi de er svære at udføre fra Grønland. Mange lande – herunder Danmark – må ikke importere den slags. Narhvaler er truede dyrearter. Men den pågældende fanger havde alligevel fået et tilbud på 30.000 for den mærkelige mutant og slog straks til. Nu ville skæbnen imidlertid, at han 3 uger efter bliver opsøgt af en canadier, der havde hørt om det mærkelige dyr, som ville give 170.000,- for tanden. Men en handel var en handel, så det stod ikke til at lave om. Der var sikkert ærgrelse i det lille fangerhjem, der kunne have tjent hvad der svarer til tre års indtægt?

Vores bekendte i Danmark har spurgt til, hvordan hundene bliver behandlet heroppe. De har læst i Ekstrabladet, at der er tale om ren dyremishandling. Jeg holder som regel det blad ud i strakt arm, og for øvrigt var der vist også en lignende artikel i Jyllands-Posten. Begge aviser har det – på hver deres måde – med at ”glemme” at få de nuancer med, der så let gør historierne kedelige. Men når det er sagt, *kan* det objektive syn være sløret en smule, så langt fra redaktionen. Jeg vil ikke påstå, at jeg har den rigtige historie, men der er mange forhold der burde være med i overvejelserne, inden man fordømmer.

Hundene står bundet alle vegne. Her er vi nede ved havnen hvor ejerne er nede for at tilse dem. Man må ikke tøjre hundene hvor som helst. Man skal søge kommunen om en plads.

For det første er der forskel på dyr. Første opdeling ligger mellem produktionsdyr og kæledyr. Hvor de fleste hunde i Danmark er kæledyr – hvoraf nogen som bekendt ikke er stuerene og heller aldrig bliver det – er de her i Grønland trækdyr. De er i al sin enkelthed farlige for andre end ejerne at kæle med. Derfor står de altid ude, og med undtagelse af i visse bygder skal de være bundet til en kæde. Det er der nogen, der ikke bryder sig om. Og når hundene så samtidig står og hyler, kan det let virke som om, at de har det dårligt – nu, hvor man ikke ved bedre om den slags.

For det andet er udviklingens ufølsomme hjul, her i fangernes land, ved at skabe mange tragedier for en del familier. Kuupik

Kleist skrev i slutningen af februar en artikel der gjorde rede for disse forhold, der i den sidste ende vil/kan gå ud over hundene. Mange fangere har måttet opgive deres erhverv fordi det ikke giver penge nok, og så er der dem der ikke længere kan bruge deres hunde og slæde, fordi isen er blevet for usikker. De sidste fem år har klimaforandringerne medført, at man for eksempel her i Upernavik ikke kan køre på jagt med slæde på havet. *Min* udlægning vil være: Hvis det går skidt økonomisk eller socialt for en fanger og hans familie, hvad kommer så i første række – hundefoder, eller øl og tobak?

De siger jeg har kendt fra Danmark om dyremishandling, kan *alle* relatere sig til sociale problemer. Hvorfor skulle det være anderledes her i Grønland?

Så, jo! Der er nogen der mishandler deres dyr, men i virkeligheden er det et lille mindretal af hundeejere, der ikke magter opgaven. Der skulle ifølge Kuupik Kleist være ca. 60.000 slædehunde i Grønland. Måske er det lidt overdrevet? - men af dem har dyrlægerne måttet aflive ca. 60 på grund af underernæring.

Der er sikkert en historie her, der også er værd at berette om. Her kan jeg kun gætte. Ud over at det er skudhuller indefra, og at det i øvrigt er svært at forestille sig et "uheld", hvor geværet kom til at gå af fem gange, kan der måske være tale om et ulykkeligt menneskes råb om hjælp?

Hertil kommer, at et par fangere er blevet taget i selv at aflive deres sultne hunde, ved at hænge dem - eller rettere - der figurerer et billede i bladene, hvor en hund findes hængt. Og på den måde kommer det let til at se ud som om, at det er sådan man gør. Jeg tror det absolut er undtagelsen. Der er intet rationelt der taler for, at hængning skulle være den enkleste løsning. Fantasifulde folk med forstand på traditioner fra en svunden tid kan berette, at et hundeskind bliver bedre, hvis hunden aflives ved hængning. Men at indhente en for længst svunden fortid, til at forklare nutidens sociale problemer på, er under alle omstændigheder for langt ude.

En sag, er selvfølgelig den ene sag for meget. Men emnet er heroppe lige så følsomt, som en svinetransport fra Danmark til Ukraine. Vær sikker på det. Til gengæld vil det aldrig lykkes danskerne at lære grønlændere at tage deres hunde ind i husene.

Den slags er udelukket, for stuerene bliver de aldrig.

Her bor storfangeren. Skindet fra bjørnen, som han skød i sidste måned, er vist solgt. Men først skal det behandles og tørres.

Om storisen og flerkoneri

Naturen og det ekstreme klima er fascinerende. Men det er næsten umuligt, at yde det øjet ser retfærdighed med et amatørkamera, idet størrelsesforhold, afstande og helheden aldrig kommer med. Sådan er det også med isbjergene, der driver forbi med tidevandet og blæsten. Det vil ikke foreviges, som det i virkeligheden ser ud.

Nogen gange driver de så stærkt, at man kan se det med det blotte øje. Det betyder, at en kæmpekolos kan forsvinde totalt i løbet af natten. Der er altså tale om en meget kraftig strøm, som vi slet ikke kender til i Danmark, og som forårsages af tidevandet, hvor der er mindst en meter mellem høj- og lavvande. Det betyder jo, at der skal flyttes temmelig meget vand to gange om dagen. Derfor er det selvfølgelig også almindeligt, at det samme isbjerg kommer og går; i et enkelt tilfælde vil jeg påstå, at jeg genså et isbjerg der forsvandt totalt tre uger forinden.

Det sker tit, at isbjergene driver på grund. Hvis de under lidt ekstra højvande kommer hen over et lavvandets område, sætter de sig ved lavvande og bliver stående. Mange gange kan de stå fast i flere dage - ja uger - før ekstraordinær højvande igen trækker dem ud. Eller de afsmelter så meget eller brækker over, så de kan flyde ud og ind med strømmen, for til sidst at forsvinde langt ud i Baffin Bugt og ned mod Davis Stræde. Det er i dette farvand vest for Ilulissat man mener der findes olie, og jeg har som lægmand ikke fantasi til at forestille mig, hvordan et boretårn kan få lov til at stå i fred for disse isklumper?

Dette halvstore isbjerg er svært at bedømme, men det dækker mindst 2 hektar. Jeg ved godt det er trivielt at blive mindet om, at man kun ser 1/10 – resten er under vand. Det vil svare til en isterning der knapt kan være på billedet. Jeg vil tro, at der er en lille kilometer derud.

En isskøtte gået på grund. Man kan tydelig se hvor højvande har gået til.

Her er en mindre isskøse rullet rundt. I solskin er det meget smukt at se hvordan havvandet har slikket den og dannet en krystalagtig glat overflade som en slebet diamant.

Der kan være tale om ret store klumper. Og de er farlige. Derfor er det uklogt at sejle for tæt på dem, men selv på land kan man ikke vide sig for sikker. En gang imellem brækker de over, eller en skal flækker af, og det kan give store tsunamibølger, der måske på afstand ikke er så farlige for bådene, men som kan udrette enorme skader på land langt væk. En bygd her nord for Upernavik blev således for en del år siden skyllet bort af en sådan bølge. Kun skolen var tilbage – præcis som vi så det på tv fra Indonesien.

Jeg har aldrig set det ske, men jeg formoder at jeg har *hørt* når et isbjerg flækker. Det giver et gennemtrængende smældende brag – som et riffelskud uden kuglesus. Disse oplevelser bliver der flere af, som sommeren tager til.

I sidste uge kom der som sagt nyheder fra Danmark om, at alle tørklæder nu burde forbydes. Godt min mormor ikke skulle opleve det. Hun ville se ualmindelig tåbelig ud med bøllehat eller strikkehue. I dag kom så *denne* uges hetz mod mindretallet – en fatwa af de mere overraskende, må man sige. Nu skal det fremover være slut med flerkoneri.

Her gik jeg og troede, at det var forbudt. Jeg tør næsten ikke sige hvad jeg kunne have fundet på, hvis jeg havde været opdateret på det felt, for som Lassefar siger i Pelle Erobreren: *"En kunne gi' kaffe på sengen søndag morgen og en anden kunne lappe og sy"*. Det perspektiverer et og andet, som man ikke sådan tænker på i sin tosomhed. Dog ser vi jo af og til, at én kone er rigeligt – for ikke at sige den ene for meget. Da må man selv give sig til at lave kaffe, lappe og sy. Her skal vi selvfølgelig ikke glemme, at det i vor moderne verden oftest er manden der skiftes ud - eller fritstilles. Ellers kan man kulturelt dække sig ind under andre begreber, for at gøre behovene legitime: I stedet for at have flere på en gang, som der kunne veksles mellem derhjemme i parcellen bag ligusterhækken, kan man jo bytte lidt rundt med partnere til firmafesten eller melde sig ind i en swingerklub. Meget smart måde at have flere mænd/koner på, og så er der heller ingen der mistænker en for at være muslim.

Læser man sagn og myter fra Grønland, kan man forstå, at det ikke er så mange år siden at det var almindeligt, at en storfanger havde mere end en kone. Hvor mange ved jeg ikke, men de dygtigste kunne måske have plads - eller rettere fangst nok - til en tre stykker. Så havde han også nogen at bytte med når der var mørkeleg, eller regulær konebytning for en nat. Hvor megen indflydelse konerne havde, står i det uvisse, men sikkert en del mere end vores fordomsfulde forståelse lægger til grund; de havde vel deres måde at sætte viljen igennem på? I en vis forstand var det et patriarkalsk samfund, men her skal man huske, at den mand der ikke formåede at fange sæl og bjørn snart blev indhentet af skæbnen. En sådan familie måtte simpelthen dø af sult.

Flerkoneri har naturligvis været forbundet med status. Men det har i overvejende grad været en sympatisk form for status i den forstand, at den ikke bare blandt muslimer, men også blandt kristne og grønlændere, var tænkt som en redning for kvinder og børn, der mistede deres mænd og fædre. De kønsopdelte opgaver betød en vis afhængighed af hinanden. Kvinderne kunne ikke tage på fangst hvis de havde små børn. Mændene var af samme årsag ikke opdraget til skindbehandling og madlavning, og på den måde kunne man få et liv ud af at slå sig sammen. Europæiske, amerikanske, mellemøstlige og asiatiske mænd har gennem historien mistet mange liv i krig, mens grønlandske mænd var udsatte for blodhævn eller naturens fare, når de var på fangst. Sådant var der så meget man kunne dø af, og de efterladte skulle jo have et liv.

Solen har siden midten af maj været på himlen hele døgnet, og sådan bliver det ved til cirka 1. august. Men oplevelsen af de lyse nætter starter lang tid før. Faktisk har man den oplevelse fra forårsjævndøgn den 21. marts og frem til efterårsjævndøgn i september. Det sker fordi solens stråler bøjer af, og så at sige forlænger perioden med lyse nætter. Vi har været lidt plaget af søvnløshed, eftersom lysforholdene ikke varsler sengetid, og det mindste man vågner, tror man det er morgen. Jeg har overvejet at klæbe stanniol på ruderne, som nogen gør, når de ikke længere kan klare forholdene.

I sidste uge havde vi lige en rask snestorm et par dage. Et lavtryk trak op langs vestkysten og gjorde det hele hvidt med tøsne. Heldigvis er der nu plusgrader det meste af tiden, så bortset fra de store snefaner i landskabet, og de dynger gummigeden har skubbet sammen, er sneen smeltet igen. Permafrosten holder længe på det sidste, som nok først forsvinder sidst i juni måned. I disse dage er det tågen der plager. Upernavik-tåge, kalder de det, og den kan ligge fast i flere uger, hvor al flyvning er indstillet. I så fald kommer degnen med frue ikke hjem på ferie til aftalt tid.

Den sidste tid

Hvad man sådan husker

Der er mennesker i ens liv der har sat sit umiskendelige spor i hukommelsen. Ser eller hører man deres navn, dukker de frem i albummet eller på skærmen, eller spilles deres melodi, kommer minderne frem som en koncentreret udgave af det færdige billede, man dannede i sin tid. Hukommelsen blokerer som et skrivebeskyttet dokument, der ikke tillader nuancerede tilføjelser. Man husker det menneske man altid kunne stole på og som brød mønsteret i sin ungdom, eller måske husker man rygklapperiet fra hende der trak sig ind i sit spind, for senere at opdage, at det alt sammen var for at finde ud af, hvor kniven skulle sidde.

Det man har oplevet, har man oplevet. Her tales ikke til forstanden, men til et print, hvorfor vedkommende må stille sig tilfreds med den kærlighed eller den foragt han eller hun er tildelt – hvad de som regel også gør, thi det er jo ikke deres følelse der skær i hjertet eller river sindet op.

Og sådan var det, at jeg forleden så - et mindre spor i hukommelsen - en tidligere kollega fra Qaqortoq, i et kort klip i fjernsynet. Egentlig en overdrivelse at påstå, at hun kunne have gjort mig synderlig fortræd, da vi næsten aldrig var sammen. Hun kom som vikar og jeg havde vel aldrig lagt mærke til hende, hvis ikke det var fordi hun ofte satte sig netop ved mit stambord. Jeg kan ikke engang huske hvad hun hed, men da jeg genså hende i fjernsynet, skal jeg love for, at jeg pludselig huskede så meget andet:

En dag sad jeg på lærerværelset på Tasersuup Atuarfia og brokkede mig over hvor håbløst det var at få undervisningen til at

fungere. Jeg havde lige haft en 10. klasse med 21 elever, hvor halvdelen skiftevis hang ud af vinduerne og spyttede langspyt, talte i mobiltelefon, spillede højt musik, kastede med bøger, madpapir, flasker, løb ud og ind af døren der blev sparket op og i så karmen lignede et fastelavnsris, mens de gav mig fingeren og råbte "fuck you" eller "fuck hjem til Danmark" - som et grønlandsk svar på de ikke stuerenes retorik i fædrelandet. Selv om det havde været min hverdag siden jeg startede, aflagde jeg af og til rapport til skolelederen. Og det gjorde jeg også den dag uden resultat. Jeg var imidlertid ved at gå i sort over, at han næsten bebrejdende sagde: "Hvad vil du have jeg skal gøre?"

Den omtalte kollega var lutter øren. Hun havde været lærer i en menneskealder – må jeg tro? – og næsten hånende afbrød hun mig og mit store behov for at tale om problemet, ved at samstille *sit eget glørværdige erfaringsgrundlag som "rodbehandler" i de mest berygtede dele af København*, med min *noviceagtige halvvåde måde* at tackle eleverne på. Og så var jeg ellers færdig med at blamere mig – man skulle jo nødig have sin profession stillet til skue. De andre ved bordet sagde ikke noget, og det gjorde det hele endnu værre, at de tilsyneladende lod sig indrullere i hendes hof; mobberen som ingen tør modsige af frygt for selv at blive mobbet?

Men skaden var sket. Hun var dråben der fik mig til at tvivle på, om jeg overhovedet magtede at være lærer heroppe. Og sådan gik der en månedstid. Selv om jeg prøvede at undgå hende, var synet af hende nok til at minde mig om min uduelighed. De klasser jeg havde forbedrede sig heller ikke mærkbart.

Så en dag kom hun selv hen og satte sig og brokkede sig højlydt over eleverne. Hun lignede en gammel indtørret skurvet kartoffel i hovedet, hvor spiren var grånet, med sorte rande under øjnene og rasende dirrende læber. Nu var det hende der søgte medynk, hvad hun tydelig gav udtryk for at have fortjent. Hun, som havde så megen erfaring.

Jeg blev på en måde ilde til mode, for man udstråler vel altid en lille smule af det man føler, så hvordan gik jeg ikke selv rundt og så

ud, her, i det der tydeligt ikke længere kun var et helvede for mig, men nu også for en garvet ”rodbehandler”?

Men i stedet for medynk, fik kællingen – så onskabsfuldt jeg kunne – tilbage af den selvtillid hun så rigeligt havde givet mig: *”Med din erfaring er det jo ikke noget problem – og så har du jo ikke engang de værste klasser!”*, sagde jeg, rejste mig og gik.

Herefter var det hende der undgik mig og det var for så vidt forudsigeligt. Men jeg tilgav aldrig mig selv. Nok var hun efter min smag en dum mokke, men man fordriver ikke dum med dumt. Til gengæld kunne storsind fra min side måske have været den lussing hun havde fortjent? Dumme som vi begge to var, pukkede vi på hinanden i stedet for at stå sammen.

Fortid og fugle

Det har stormet en del, af og til med regn, og så er der tågen. Sommeren har næsten uden sol brudt hul i frosten, og nu smelter sneen så vandet løber som små floder ned gennem byen. Nogle steder gennem husenes høje sokler. Noget af vandet lugter af det kloakvand der smelter, men det er slet ikke så slemt som jeg troede. Som før sagt er der meget sne der skal smelte, og det finder selv vej til havet. Hertil kommer så de mange kubikmeter afløbsvand fra hvert hus. For en grønlander er det en selvfølge, at naturen selv rydder op. Sådan har det altid har været.

I Upernavik er der et lille kulturhistorisk museum som bliver drevet af Bo Albrechtsen. Bo er eskimolog og kender alt til Grønlands forhistorie. Ud over denne uddannelse har han lært sig grønlandsk, hvad jeg for mit vedkommende er meget imponeret af; jeg har bogstavelig talt intet fået lært på det år, vi har boet i Grønland. Pinligt!

Ind imellem at passe museet, vise folk rundt, indsamle data om egnens historie, skrive artikler og fungere som lærervikar, har Bo

på det seneste fået sat gang i et Red-Barnet projekt. Og så har han lovet et par af os danskere henne på skolen, at han vil sejle ud med os til gamle bopladser og ud til fuglefjeldet. Når isen er brudt op. Det er den nu, men spørgsmålet er bare om tåge letter nok til at vi kan komme af sted. Altid er der dette modspil fra vejret her i Grønland. Som før sagt er det heller ikke sikkert, at vi kommer til Danmark den dag – eller den uge - vi har planlagt.

En kollega blev lidt sur over, at jeg ...”fotograferede de dårlige sider af Upernavik”. Men det er en del af sandheden som også skal med; byen flyder med affald. Man smider alt fra sig uden omtanke. På lørdag er der ”Gør byen ren-dag”? Jeg viser derfor lidt respekt: Her en renere del af byen, hvor smeltevandet fosser ned ad vejen.

Her er fundamentet til et af eskimoernes (Thulefolkets) lang- og tørvemurshuse. Det har sikkert været beboet til langt op i 1940-erne. Til højre står Thomas som er vores lærerkollega, og manden til venstre er Bo Albrechtsen.

Bo er eskimolog og museumsinspektør, så det var ikke nogen hvem som helst vi fik til at sejle os ud til boplads og fuglefjeld.

Men en pludselig vejrforandring var med os, og hurtige beslutninger blev taget, for at nå vores ærinde i den sparsomme tid vejrguden havde levnet os. Båden er bare en stor jolle med vindspejl og et overdække foran hvis nogen skulle få brug for læ. Det er meget koldt at være på havet i en jolle. Den er forsynet med en kraftig motor – ligesom alle andre både heroppe – så mandskabet hurtigt kan søge ly for et nyt omskift. I kraft af sin størrelse kan den lægge til alle vegne og er derfor egnet til bopladsbesøg inde i skærgården.

Helt frem til engang i 1940-erne boede og levede mange grønlændere næsten som for flere tusind år siden. Langhusene er en gåde, siger Bo. Man ved ikke hvorfor folk for ca. 300 år siden pludselig begyndte at lave disse huse, og hvorfor det sker samtidig både i Canada og i Grønland. Tidligere var de runde eller ovale. *Mit* gæt er, at de på en eller anden måde har været inspireret af nordboerne der kom til Sydgrønland i 985. Men det er sikkert ikke hele forklaringen, for hvorfor begyndte man først at bygge på den måde så lang tid efter, at nordboerne forsvandt? Da barder fra hvaler har været brugt som spær, er en af teorierne den, at der har været en gunstig periode for hvalfangst og dermed mulighed for at bygge lange huse. Og så er der teorien om, at man i langhusene kunne reparere kajakkerne om vinteren; det synes at være mere besværligt i de små runde enfamiliehuse?

På under 50 m² kunne der bo 4-5 familier, eller op mod 40 mennesker. Her var tilmed lavloftet, og jeg ved godt at eskimoerne ikke var særlig høje, men alligevel forekommer det mig, at der må have været småt med luft i sådanne huse. Til gengæld har der været varmt og energibesparende når man boede så tæt, og så har der sikkert været sociale fordele; når en fanger kom hjem med fangst, betød det vel at der var mad til alle? Af indlysende grunde måtte man sove tæt sammen – voksne og børn i én dyng. Bo fortæller, at det ret ofte skete, at et spædbarn blev lagt ihjel.

Om sommeren var det almindeligt at man tog taget af, inden man forlod huset for at drage ind i fjordene, hvor man boede i telt tæt på fangstpladserne. På den måde blev der luftet ud og afluset til endnu en vinter. Desværre har jeg ikke noget godt billede af et langhusfundament. Der hvor vi sejlede hen, havde arkæologerne gennemgravet og endevendt hver en sten. Det kom som noget af en overraskelse for mig, at de har behandlet disse tomter så respektløst. Hvis ikke vi havde haft en eskimolog med os, havde jeg ikke kunne hitte rede i hvad der var fundament til huset eller kødgraven.

De første mennesker kom til Grønland for 4000 – 5000 år siden. De vandrede ind fra Nordøstsibirien, over Nordalaska og videre frem til det højarktiske område og det nordlige Grønland. Samlet kalder man disse folk, eller kulturer, for palæoeskimoere. Faktisk er der tale om 4 indvandring: Independence 1, Saqqaq, Dorset, og til sidst Independens 2.

Når man taler om forskellige kulturer, er det fordi redskaber og bosteder havde karakter derefter, ligesom man kan se på udgravninger af køkkenmøddinger at de levede af forskellige byttedyr. Saqqaqkulturen eksisterede i Grønland i ca. 1800 år og er dermed den kultur, som har levet længst i landet, men fælles for dem alle var, at de uddøde - sandsynligvis på grund af det barske omskiftelige klima.

Herefter er der et spring på cirka 900 år hvor man mener at Grønland var ubeboet. Men for ca. 1300 år siden, kom der igen indvandring fra nord, de såkaldte ”Dorset 2”, og senere nordboerne med Erik den Røde i 980-erne. Til sidst kom ”Thulefolket”. Man mener, at det barske omskiftelige klima igen gjorde sin indflydelse gældende; først forsvandt ”Dorset 2”, og senere i begyndelsen af 1400-tallet spores det sidste livstegn fra nordboerne. De der således var tilbage i nyere tid, og som de eneste der modtog Hans Egede, var Thulefolket.

Langhuset, som vi besøgte, er altså af nyere dato og sikkert ikke over 100 år gammel. Det tilhørte derfor Thulefolket.¹⁵

Ikke så langt fra Upernavik ligger det, der for 100 år siden var verdens største fuglefjeld, med hen ved 1 million fuglepar. Faktisk var der dengang to store fuglefjelde, men nu er der reelt kun et tilbage og antallet af fugle er væsentlig reduceret.

¹⁵ Data hentet fra ”Grønlands forhistorie” af Hans Christian Gulløv m.fl. - Gyldendal

Polarlomvier og rider på Apparsuit.

Det er specielt gået ud over polarlomvier. De er K-strateker, hvilket vil sige, at de er meget langsomme til at øge populationen. Først i det femte leveår bliver de kønsmodne, hvorefter et par kun lægger ét æg om året. I fuglenes første leveår dør 68 %, og det vil med andre ord sige, at de er meget sårbare over for jagt og andre forstyrrelser.

Således er motorbåde ikke lige det fuglene har mest brug for. Vi måtte da også pænt holde os i god afstand fra fjeldet – hvilket gør billederne lidt uskarpe. Men da lomvien bare lægger sit æg på klippehylden uden redemateriale, kan man let forestille sig hvad der sker, hvis 1000 tætpakkede rugende fugle i forskrækkelse letter på én gang; resultatet kan være, at en del af disse æg – måske unger – falder ud af hylden og ned i det kolde vand.

Men jagttrykket er også stort. I 1989 blev det beregnet, at der årligt blev nedlagt mellem 280.000 og 390.000 lomvier om året i Vestgrønland. Hvor mange der skydes nu om dage, ved jeg ikke, men antallet af skudte fugle var i hvert fald for stort dengang.

Lægger vi det sammen med den hektiske helikopter- og motorbådstrafik der er mange steder, er polarlomvien reelt en truet fugleart.

I Qaqortoq spiste vi to gange disse lomvier med stort velbehag. En del af fuglene overvintrer dernede, og er et yndet bytte for havjægerne. Dengang tænkte jeg ikke over, at de var udrydningstruede. På brættet kunne de købes flåede for rimelige penge og efter et døgn i kærnemælk var de klar til bardering med røget spæk og så ellers i gryden med fløde og gele'. Det var guf men ikke så godt for fuglebestanden.

På hjemturen sejlede vi forbi det forladte fuglefjeld. Man kan stadig se hvordan fjeldsiden er farvet af fuglegødning. Her har der engang siddet flere hundrede tusinde fugle med deres unger. Måske er det mig der åd den sidste?

Med øjnene ser jeg min arts hærgen i naturen. Med min forstand forstår jeg min arts uforstand. Med isbjørnen er det sikkert for sent, men polarlomvien *kunne* reddes hvis vi ville.

Her på tørvemuren af et gammelt eskimohus – på en ø øst for Upernavik – sjuskede dette par canadagæs rundt. Sidst jeg så en sådan gås var for fire år siden ved vadehavet syd for Ribe. De overvintrer i Europa, og flyver blandt andre steder herop for at yngle.

På vejen hjem sejlede vi forbi vores boplads. Den er ganske vist ikke med tørvemur. Til gengæld trænger gavlen voldsomt til maling. Den store blå bygning er alderdomshjemmet, og det der ligner en grusdyng over husene, er lufthavnen hvor Dash 7-fly kan lande. Den helikopter der bruges til at flyve ud til bygderne med, er en Bell 212 – den samme model som amerikanerne brugte under Vietnam-krigen. De er meget driftssikre men laver en forskrækkelig spektakel, og er for mig at se et stort problem for ynglefuglene.

Kvindehuset og oprydning

Lige nord for hvor vi bor ligger et gammelt grimt rødmalet hus, med frønnede gardiner i halvrådne små vinduer, et ødelagt tag og en simpel indgang med en skæv trappe ned til vejen. Hele vinteren

har det være ubeboet, og jeg har et par gange spurgt til, hvad det er for et hus. "Kvindehuset", bliver der sagt, men uden nogen videre forklaring. Så jeg har været henvist til at rette mit nysgerrige blik ud af vores køkkenvindue for at se, hvem der evt. skulle gå ud og ind derovre. Kun en gang har jeg set en ældre dame låse sig ind, hvilket aflivede en af de mere fantasifulde forestillinger om, hvad huset blev brugt til.

Foran huset ligger en stor bunke sten, som en entreprenør har deponeret til bedre tider. Under disse sten stak et stykke slidt vire ud, med flossede skarpe og spidse tråde, som jeg nu og da har været ved at snublet over. På "Gør byen ren-dagen" forsøger jeg at trække viren ud af stenbunken, men det lod sig ikke gøre. Den sad uhjælpelig fast, så da gummigeden kom for at hente gadens bunker af affald, vinkede jeg hestekræfterne hen til viren, for at få hjælp.

Efter at have sat den godt fast til skovlen på geden, vinker jeg til piloten om at trække viren fri af stenen. Han begynder nu at bakke, mens han kikker bagud for at sikre sig fri bane. Viren var stærk og meget længere end jeg havde troet. I første omgang gav stenene efter, og der lød nogle hule bump når de faldt tilbage i bunken eller trillede ud mod vejen. Alt imens blev viren længere og længere, som en tråd der spindes af en edderkop.

Pludselig kom en uventet klagende lyd fra Kvindehuset, der blandede sig med stenenes dumpe lyd. Jeg kikkede over bunken og så til min rædsel, at virens anden ende var fastgjort til husets sokkel. Jeg begynder nu at råbe og vinke til piloten der sad og kikkede bagud, mens han gav mere gas og drejede op mod plejehjemmet. Der var endnu en del af viren tilbage i bunken af sten. Men snart ville det få ende, og jeg så for mig hvordan andre lyde ville tage over, mens kvindehuset hoppede efter gummigeden op ad bakken.

I sidste øjeblik opdagede han min paniske adfærd, og fik lige akkurat standset da viren strammede til. Jeg gad nok vide hvad man ville have sagt om min ihærdige indsats for at gøre byen ren, hvis det havde lykket mig at få Kvindehuset kategoriseret som affald.

Ellers var dagen en succes. Alle folk af huse. Alle de gode kræfter, og hvor var der pænt og rent efter den kollektive indsats. En kæmpe stor bunke lå nu nede ved Dumpen og ventede på at vinden skulle gå i nord så det hele kunne få en gang dieselolie og blive brændt af. I Upernavik er der ikke nogen brændeovn til den slags. Man må futte affaldet af på et bål under åben himmel – og selvfølgelig helst med en vind der får røgen til at drive ud over Baffinbugten.

Det er nu dagen før vi efter planen skal flyve til Danmark. Jeg glæder mig selvfølgelig til at komme hjem til børnene, sommerhuset og bøgeskoven. Men Grønland har sat sine spor. Jeg kommer ikke bare til at savne det smukke land med den enestående natur, men også folk heroppe. Deres måde at sætte tiden i stå på, leve i nuet, inkludere, deres sammenhold, den ro og tolerance de har, er helt speciel. Du kan komme med alle de kedelige eksempler du vil, om drukkenskab, incest, kønssygdomme og aborter – for ikke at tale om mangel på uddannelse og stor arbejdsløshed. Jeg vil stadig påstå, at de hverken er usympatiske eller dovne, som nogen ynder at karakterisere deres livsførelse. Og så er det, at jeg spørger mig selv: Hvordan er det nu lige danskerne opfører sig i disse år?...

.... Men gad vide om vi overhovedet kommer nogen steder i morgen? Det er begyndt at storme så ganske forfærdelig fra syd. Hvis et fly forsøger at lande i den vind, bliver det blæst af banen. Og så var der lige det med affaldsbunken ude på dumpen. Nu skete det der lige præcis ikke måtte ske. På ganske kort tid var en stor del af alle de lette ting tilbage i gaderne hvorfra de kom. Noget andet er blæst langt ud over havet som et naturens forsøg på at løse opgaven.

Alt det arbejde, alt det slid med at få byen ren...

Efterslæt

Grønland har taget springet og fået selvstyre, og på vej ind i en ny og spændende tid, og jeg er ret sikker på, at de har gjort det eneste rigtige. Og så har de for øvrigt taget sig sammen og skiftet alle de gamle korrumperede politikere ud med nogle nye. Den slags kan vi ikke finde ud af i Danmark, selv om vi har haft demokratiske traditioner i halvandet hundrede år. I stedet har vi fået ”Foghip” afløst af en vikar, som nu – for at komme ud af den rolle – har chokstartet sin regering med andre ministre på næsten alle poster. Selv om det er gammel mælk i nye patter, plejer den slags at virke afledende nok til, at alt for få opdager bedragets karakter. Valgkampen er gået i gang, men desværre uden en markant opposition. Det meste af det journalisterne kan finde opportunt at grave i, er mere eller mindre ligegyldig personfnidder.

Det er til at blive deprimeret over at se på skønne spildte kræfter. Som det indsamlede affald der nådesløst blæste tilbage i Upernaviks gader, stemmer vi på de samme håbløse politikere, der besudler demokratiet med populismens værste sider. ”*Vi gnaver i retsstatens og demokratiets hovedstol*”, som én sagde i radioen, i forbindelse med en diskussion om, hvor mange gange udlændingeloven er blevet lavet om.

Mange har efterhånden glemt, at man er det man stemmer på. Mange har glemt at stille kritiske spørgsmål, når flertallet siger de har ret, fordi de er i flertal. Det ugræs der blev luget ud, fyger let som ingen ting tilbage. Demokrati har man kun så længe befolkningen gider beskæftige sig med det – stille kritiske spørgsmål, specielt når der ikke er noget at komme efter. Vi

danskere er ikke inkarnerede racister, men hvad har vi fået? Vi er ikke krigsgale, men hvad har vi fået...? Vi danskere er sociale og tror på, at sammenhængskraften ligger i velfærdsstaten, men hvad er der ved at ske?

Der sker det der må ske i et demokrati. Man får det man stemmer på.

Derfor må vi tage hatten af for grønlænderne, der ved sidste valg blev trætte af de gamle politikere. Det er ikke sikkert, at de har stemt på de rigtige, men de nye har i det mindste en visionær dagsorden, som nu skal prøves af. Det skulle gerne give bedre uddannelser og mere velfærd, og så vil jeg håbe, at de har lært, at velfærd ikke kommer af at gøre fede katte federe.

”Sælstyre” har jeg hørt nogen sige. Der siges så meget, og alt for mange efterplapper kun underlødige underholdning og vidensformidling, der flyder sammen til én stor ligegyldighed.

Forleden sad jeg til bords med én der bedyrede at hun ikke var racist, samtidig med hun kom med nedgørende generaliserende udtalelser om muslimer og grønlændere. Det var også hende der stemte på Venstre, fordi hun var indigneret over, at der var blevet flere fattige. Jeg kunne sagtens forestille mig at hun er et fint menneske, der bare ikke har orienteret sig om den verden hun lever i. Men med sin beskæftigelse som lavtlønnet i hjemmeplejen må man sige, at hendes stemmeafgivelse henhører under en ganske særlig form for altruisme.

Der er en ting der bekymrer mig på grønlændernes vegne, og det er udsigten til de store tilgængelige råstofforekomster. Der er fristende mange penge i den slags, og Grønland ligger inde med uanede mængder. Hvis det ender med, at man deroppe på relativ kort tid får norske tilstande, vil faren for materiel fordærv være overhængende. Paradoksalt nok kan det blive den begrænsende faktor for velfærd i et land med et lavt uddannelsesniveau. Der er stor fare for, at Grønland vil blive invaderet af arbejdskraft udefra, der vil forsøge at sætte sig på økonomien og centrale politiske beslutninger. Det er ikke urealistisk at forestille sig et økonomisk

eventyr så stort, at det reducerer vores rigsfællesskab til et fælles kongehus. Men uden en væsentlig forbedring af de unges uddannelse i Grønland, vil man snart få andre og mindre medgørlige lande at dele magten med. Den grønlandske kultur må for alt i verden undgå endnu en tilpasning.

Vi danskere er bedre uddannede og alligevel falder også vi for ussel mammon. Skattestop, skattelettelser til de rigeste, høje friværdier, en lav rente. På et tidspunkt fik vi et løfte om, at vi kunne købe hele verden. Men på trods af det højere niveau synes vi ikke at være påvirket af, at det hele har været en stor løgn, der nu har gjort det nødvendigt med en blødtud til velfærden, for i det mindste at beholde skattelettelserne til de rigeste.

Forskellen mellem rig og fattig er vokset markant i Danmark. På den måde er vi på vej mod grønlandske tilstande.

